

WWW.UNILIB.RS

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 60.919

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ
МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ

БРОЈ 1

ЈАНУАР 1924

ГОД. ХLI

СЛУЖБЕНИ ДЕО

ОПШТЕ ОДЕЉЕЊЕ

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њ. Величанства Краља од 28 децембра 1923 године, постављени су :

На Правном Факултету Универзитета у Београду :

за ванредног професора јавног права д-р Драгослав Б. Јовановић, начелник Министарства Финансија у оставци;

На Философском Факултету Универзитета у Београду :

за доцента Историје Философије д-р Ксенија Анастасијевић, с годишњом платом од 4.000 динара;

На Богословском Факултету Универзитета у Београду :

за ванредног професора групе философских наука д-р Борислав Лоренц, доцент истог факултета;

На Правном Факултету у Суботици :

за редовног професора Политичке Историје јужних Словена д-р Александар Ивић, досадашњи ванредни професор исте катедре.

ОСТАВКЕ

Указом Њ. Величанства Краља од 28 децембра 1923 године, уважена је оставка на државну службу Стојану Магденовићу, писару II кл. просветног инспектората за Битољску област.

ОДЛИКОВАЊА

Указом Њ. В. Краља од 31 октобра 1923 год. одликовани су :

Орденом Светог Саве IV реда :

Д-р Милан Петровић, професор и надзорник Конвикта;
Душан Стакић, учитељ у пензији;
Александар Јорговић, професор на раду у Министарству Просвете;
Франц Лујзнер, надучитељ из Примскова при Крању;
Павле Аршинов, професор I београдске гимназије;

а

Димитрије О. Поповић, народни посланик, пређе учитељ у Власотинцима;
Светолик Аврамовић, учитељ, председник Одбора за подизање Народног Дома
у Милошевицу;

Антон Пункла, професор учитељске школе, тајник Удружења Југословенског
Учитељства — Повереништва у Загребу;

Иван Вереш, равнајући учитељ и председник „Јединства“ из Загеба;
Жика Обреновић, књиџар из Лесковца и председник Соколског Друштва;
Драгољуб Илић, учитељ у Београду;
Риста Васиљевић, учитељ у пензији;
Јован Митрановић, учитељ и управитељ школе у Пријепољу.

Указом Њ. В. Краља од 28 децембра 1923 год. одликовани су:

Орденом Свештог Саве III реда :

Јозеф Рајзнер, професор и народни посланик из Љубљане;
Милан Недељковић, професор и народни посланик из Карловаца;
Павле Аршинов, професор из Београда;

Орденом Свештог Саве IV реда :

Ђорђе Ђирић, професор и народни посланик из Пирота;
Недељко Симоновић, професор и народни посланик из Пећи;
Никола Ковачевић, професор и народни посланик из Никшића;
Паја Георгијевић, професор и народни посланик из Вуковара;
Стеван А. Јовић, управитељ учитељске школе у Сомбору;
Синђел Никанор, старшина Манастира Суводола;
Прокопије Шиљак, школски надзорник из Плевља;
Коста Зега, повереник Српске Књижевне Задруге у Скопљу;
Марко Петровић, учитељ и народни посланик из Тетова;
Михаило Кујунџић, учитељ и народни посланик из Скопља;
Андре Кујунџић, учитељ и народни посланик из Ораховца;
Сретен Вукосављевић, учитељ и народни посланик из Пријепоља;
Светозар К. Ђорђевић, учитељ и народни посланик из Београда;
Радојко Илић, учитељ и народни посланик из Белановице;
Павле Гајић, учитељ и народни посланик из Ражане;
Матеја Кордић, учитељ и народни посланик из Тржића;
Никола Сретеновић, учитељ из Белановице;
Јован Трифуновић, учитељ и народни посланик из Торња;
Никола Караш, учитељ и народни посланик из Ковачице;
Љубомир Зечевић, учитељ из Плеваља;

Орденом Свештог Саве V реда :

Драгутин Ђорђевић, председник општине у Селачкој, округ тимочки;
Стјепан Сахарије, професор и школски надзорник у Дубровнику;
Периша Ђорђевић, свештеник из Бајине Баште;
Иво Ђивановић, каноник у Дубровнику;
Иван Димник, учитељ и уредник учитељског „Товариша“ у Љубљани;
Иван Тавчар, учитељ у Љубљани;
Иван Бернот, учитељ средње школе у Љубљани;
Милан Жагар, учитељ у Загребу;
Перса Савилићка, учитељица у Дубљу;
Миливоје Живковић, учитељ у Тополи;
Видак Пејовић, учитељ у Никшићу;

Марко Перовић, председник општине у Паликури, окр. тиквешки;
Ђура Бурић, главни пословођа Обртне Школе у Загребу;
Мата Боначић, члан Народног Позоришта у Сплиту;
Богомир Петровић, свештеник у Вел. Поповићу, окр. моравски;
Коста Јосифовић, школски надзорник из Гостивара;
Тодор Павловић, учитељ из Галичника;
Трпко Стојановић, учитељ из Тетова;
Јован Ничета, школски надзорник из Крушева;
Спасоје Хаџи-Поповић, учитељ из Битоља;
Анђа Мрав, учитељица из Аранђеловца;
Милутин Марић, учитељ из Заграђа;
Зорка Протићева, учитељица из Зворника;
Сава Клинић, учитељ из Косовске Митровице;
Коста Басекић, учитељ у Гостивару;
Персида Нешићка, учитељица у пензији у Крагујевцу;
Ружица Георгијевић, учитељица у Загребу.

ГЛАВНИ ПРОСВЕТНИ САВЕТ

— 1370 редовни састанак од 6 новембра 1923 године —

Присутни: председник г. д-р Богдан Гавриловић, председник г. д-р Данило Катић, чланови: г. г. д-р Чед. Митровић, д-р Никола Вулић, д-р Влада Ђоровић, Јован Ђ. Јовановић, Јеремија Живановић, д-р Лаза Ненадовић, Дим. Ј. Тричковић, Љуба М. Протић, Павле Стевановић, Мирко Поповић, Лазар Трипковић, Т. Радивојевић, Светозар Томић, Милутин Станковић и Димитрије Пауновић.

Секретар, Сл. Миловановић.

I Прочитан је и примљен записник претходног састанка.

II Г. г. д-р Катић и М. Поповић усмено реферишу о прегледу Покрајинске Управе за Хрватску и Славонију, да се у Правилима о вишем течајном испиту, која ће према наредби Г. Министра Просвете важити од почетка школске 1923/24 године и за поменуте покрајине, изврше потребне измене јер се типови и програми средњих школа у Хрватској и Славонији, не поклапају у свему с уређењем таквих школа у Србији и Црној Гори.

Усвајајући ове разлоге Савет, саслушавши усмени реферат, даје мишљење: да предложене измене треба одобрити привремено за Хрватску и Славонију но с тим, да остане назив „виши течајни испит“; а може се у загради ставити „испит зрелости“; да се хемија и физика и даље посебно полажу на реалним гимназијама (чл. 8); да се у чл. 16 тач. а., под три последња разреда разуме V, VI и VII разред и да се у истој тачци дода став, да парцијалног ослобођења усмених испита не може бити.

III Г. г. Тричковић и Трипковић усмено реферишу о квалификацијама кандидата за наставничка места у средњој школи.

Саслушавши, Савет је мишљења: да Викторија Пузанова има квалификација за привремену учитељицу вештина;

да Иван Черњавски треба да остане хонорарни наставник; и

да Евгеније Ивановски треба да положи испит из националне групе предмета.

IV Г. г. Протић и Станковић усмено реферишу о молбама учитеља основних школа за пензију.

Саслушавши, Савет је мишљења: да треба ставити у пензију: Марију Клачевић, Гизелу Кончек, Олгу Лујановић, Милану Алићку, Зорку Пантелићку, Зорку Станисављевић, Лава Галзињу, Јелисавету Шлахт и Петра Крајтера; и

да Зорку Петровић-Његош треба отпустити из службе, с 30% од плате на име издржавања,

V Чита се молба г. Драг. Поповића, професора крушевачке гимназије, по чл. 72 закона о средњим школама.

Саслушавши писмено мишљење директорово, Савет је мишљења, да молилац може и даље остати у служби.

VI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 20255 од 22 пр. месеца, с молбом г. Радмила Јовановића, чиновника Генералне Дирекције Железница, за нострификацију дипломе.

Савет одлучује, да се упути философском факултету Београдског Универзитета.

VII Председник саопштава изјаву г. Влад. Р. Ђорђевића, да не може да се прими да прегледа и оцени упућени му *Ноћни зборник* г. Ненада Барачког.

Савет прима знању и одлучује, да се за преглед и оцену умоли г. Коста Ма-нојловић.

VIII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 20903 од 28 пр. месеца, с молбом Географског Друштва, да се његов *Гласник* препоручи за књижнице средњих, стручних и основних школа.

Пошто је члановима Савета позната вредност овога часописа, Савет је мишљења, да молбу треба уважити.

IX Прочитано је писмо г. Тјешимира Старчевића, да не може да прегледа књигу *Methode de lecture française* г-ђе Јелисавете С. Марковић.

Савет прима знању и одлучује, да се умоли г. Лазар Кнежевић за преглед и оцену ове књиге.

X Читају се реферати г. г. д-р Мите Лукића, Петра Илића и Јована Живојиновића о *Читанци за IV разред основних школа с маџарским насјавним језиком*, од г. Душана Милутиновића.

Усвајајући реферат Савет је мишљења, да се ова читанка може препоручити као привремени уџбеник приватног издања за поменуте школе.

За реферате издати 600 динара хонорара.

XI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ОНБр. 50677 од 23 прошлог месеца, с молбом г. Мат. Љујића, учитеља из Београда, да се његов Атлас Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, одобри као помоћно средство за наставу земљописа у IV разреду основних школа.

Савет одлучује, да се за преглед и оцену умоле г. г. Влад. Маринковић, Светозар Томић и Димитрије Пауновић, а молилац да положи 1500 динара за хонорар.

XII Чита се реферат г. г. д-р Душана Рајичића и Вујице Петковића о училима за ученике основних школа: *рачунски куйони* и *рачунско коло*, од г. Свет. Радојчића.

Савет усваја реферат и даје мишљење, да се употреба ових учила може допустити.

Референтима издати 100 динара хонорара.

XIII Чита се реферат г. г. Љубомира Протића, Јована Ђ. Јовановића и д-р Душана Рајичића о књизи *Педагошки приручник* од г. Момира Коче, учитеља.

Саслушавши, Савет је мишљења, да се ово дело не може препоручити.

Референтима издати 900 динара хонорара.

Овим је састанак завршен.

— 1371 редовни сасјанак од 13 новембра 1923 године —

Присутни: председник г. д-р Богдан Гавриловић, председник г. д-р Данило Катић, чланови: г. г. д-р Чед. Митровић, д-р Никола Вулић, д-р Александар Белић, д-р Влада Ђоровић, Јован Ђ. Јовановић, д-р Лаза Ненадовић, Димитрије Ј. Тричковић, Љубомир М. Протић, Павле Стевановић, Мирко Поповић, Лазар Трипковић, Т. Радивојевић, Светозар Томић, Милутин Станковић и Димитрије Пауновић.

Секретар, Славко Миловановић.

I Прочитан је и примљен записник претходног састанка.

II Г. Милутин Станковић, поводом једног конкретног случаја, износи предлог, да у будуће Савет при одређивању хонорара оцењивачима поднесених књига и уџбеника не поступа као већином до сада, тј. да величину хонорара не одређује и с обзиром на евентуални број примерака годишње потрошње, но само према труду оцењивача при томе послу, — јер то често смањује награду пишчеву а повећава продајну цену књиге.

Савет после дуге расправе, одлучује: да се остане при досадашњој пракси, али да се у будуће захтева од издавача, односно писаца, да на поднесене књиге стављају продајну цену, како би Савет могао поступити по чл. 26 Правила о уџбеницима и наставним средствима.

III Г.г. Тричковић и Трипковић усмено реферишу о квалификацијама кандидата за наставнике у средњој школи.

Саслушавши, Савет је мишљења: да Милутин Мирић и Ђорђе Живанов имају квалификација за супленте у Богословији; Михаило Рапош, Јелена Виленчић и Динко Беламарић за привремене предметне учитеље (Беламарић за трговачке школе); Јозеф Влах, Марија Платонова и Олга Секулићева за привремене учитеље вештина; Боривоје Вучковић, Михаил Денисенков и Вацлав Блум за хонорарне наставнике;

да Николај Мусатов и Иван Подгорни треба да остану супленти (под уговором);

да Владимир Степанов, Алексије Голубјатников и Зорка Скочић немају квалификација;

да Милутин Михаиловић и Лудмила Лузина поднесу документе о своме школовању, а Сергеј Пјотропски да покаже, зашто је био напустио наставничку службу! Овим је састанак завршен.

— 1372 редовни сасџанак од 14 новембра 1923 године —

Присутни: председник г. д-р Богдан Гавриловић, председник г. д-р Данило Катић, чланови: г. г. д-р Чед. Митровић, д-р Александар Белић, Јован Ђ. Јовановић, д-р Лаза Ненадовић, Димитрије Ј. Тричковић, Љубомир М. Протић, Павле Стевановић, Мирко Поповић, Лазар Трипковић, Т. Радивојевић, Светозар Томић и Милутин Станковић.

Секретар, Славко Миловановић.

I Прочитан је и примљен записник претходног састанка.

II Г.г. Протић и Станковић усмено реферишу о молбама учитеља основних школа за пензију.

Саслушавши, Савет је мишљења: да треба ставити у пензију: Розу Кладек, ако има 10 година службе која се рачуна за пензију, иначе јој одредити 30% издржавања; Драгутина Шарчевића; Вукосаву Тодоровић; Луцију Фарчић и Бернардина Полонијо, ако по покрајинском закону имају права на пензију.

III Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 21987 од 7 овог месеца, с молбом г. Доброслава Милетића, наставника трговачке школе у Билећи, да се његова диплома Бachelора књижевности Оксфордског Универзитета прими равном дипломи нашег Универзитета, и да се на основи тога постави за суплента.

Савет је мишљења, да је молилац има квалификација за суплента.

IV Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 22383 од 10 овог месеца, с молбом г. Љубомира Миловановића, директора Крушевачке гимназије, по чл. 72 закона о средњим школама.

Савет је мишљења, да г. Љ. Миловановић може и даље остати у служби.

V Чита се молба г. Владимира Маринковића, професора, да се на место г. Драг. Дерока одреди други референт за оцену његовог *Ашласа*.

Савет остаје при својој одлуци на 1369 састанку.

VI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 22594 од 12 овог месеца, с молбом г. Михаила С. Радовановића, асистента Универзитета, да се његов *Велики Ашлас* одобри за средње, стручне и грађанске школе.

Савет, према чл. 26 Правила о уџбеницима и наставним средствима одлучује, да се за преглед и оцену умоле г.г. Светозар Томић и Тодор Радивојевић, а да се позове издавач, да означи продајну цену.

За хонорар да положи 2000 динара.

VII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 21716 од 2 овог месеца, с молбом г.г. Светислава Петровића и Е. Лавала, да се књига *Cours de langue française, deuxième année* одобри као уџбеник за средње школе.

Савет одлучује, да се за преглед и оцену умоле г.г. Милан Вујановић, Јован Ђ. Јовановић и Милорад Ванлић, а молиоци да положи 750 динара за хонорар.

VIII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ОНБр. 1761/22, с молбом Руског Народног Просветног Друштва у Руском Крстуру, да се преведена и прерађена *Читанка за II разред* од Лотића одобри као уџбеник за основне школе с русинским наставним језиком, и да им се достави коју читанку за IV разред, земљопис и историју треба да преведу за поменуте школе.

Савет одлучује: да се превод Лотићеве читанке може привремено одобрити, пошто је раније та читанка била одобрена од пређашњег просветног одсека за Банат, Бачку и Барању и ако Савет остаје при својем ранијем мишљењу, да Лотићева читанка није добра, но пре штампања треба прегледати поднесену прераду и скратити је на половину, а то да изврши г. Милутин Станковић, у споразуму с г. Љубомиром М. Протићем и у исти мах да предложи, који наши уџбеници да се преведу за поменуте школе.

IX Читају се реферати г.г. Антона Билимовића, Мил. Добросављевића и Мих. Симића о *Равној Тригонометрији и Анализици равнине* од г. Ристе Карљковића.

Саслушавши, Савет је мишљења: да се *Анализица равнине* може одобрити као привремени уџбеник приватног издања но с тим, да писац у новом издању усвоји све примедбе референата; и

да се *Равна тригонометрија* не може одобрити оваква каква је.

Референтима издати по 300 динара хонорара, а реферати г. Билимовића да се објаве у „Просветном Гласнику“.

Овим је састанак завршен.

— 1373 редовни сасџанак од 20 новембра 1923 године —

Присутни: председник г. д-р Богдан Гавриловић, председник г. д-р Данило Катић, чланови: г.г. д-р Чедомир Митровић, д-р Никола Вулић, д-р Александар Белић, д-р Владимир Ђоровић, Јован Ђ. Јовановић, Јеремија Живановић, д-р Лаза Ненадовић, Димитрије Тричковић, Љубомир М. Протић, Павле Стевановић, Мирко Поповић, Лазар Трипковић, Тодор Радивојевић, Светозар Томић, Милутин Станковић и Димитрије Пауновић.

Секретар, Славко Миловановић.

I Прочитан је и примљен записник претходног састанка.

II Г. г. Трипковић и Тричковић усмено реферишу о квалификацијама кандидата за наставничка места у средњој школи.

Саслушавши, Савет је мишљења: да имају квалификација: Петар Јакаша за суплента веронауке; Нарцис Бурић за привременог учитеља вештина; Љубица Ни-

колајевић за сталну учитељицу вештина, ако има прописани број година привремене службе;

да Александра Мађушенко треба да остане привремена предметна учитељица; да Новица Радовић поднесе оригиналне документе, и

да се Вера Голенишчева-Кутузова упути директору музичке школе, да с наставничким саветом утврди, да ли је молитељица према њеном музичком знању заиста свршила цео курс конзерваторије.

III Г. г. Протић и Станковић усмено реферишу о молбама учитеља основних школа за пензију.

Саслушавши, Савет је мишљења: да треба ставити у пензију: Теодора Милованића, Живку Вукићевић, Јелену Томић, Мерчедес Илијаш-Колбе;

да Даринку Томић треба позвати у Београд на специјалан лекарски преглед кад јој се појави болест, која је хроничне природе.

IV Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 21633/23 с представком Покрајинске Управе за Босну и Херцеговину, да се привременим учитељима нижих трговачких школа признаду сва права привремених предметних учитеља средњих школа као и право на хонорар за разредна старешинства.

Савет одлучује, да овај предмет расмотре г. г. д-р Ђоровић и Радивојевић и поднесу реферат Савету.

V. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 22668 од 14 овог месеца, с молбом г. Светислава С. Рајковића, чиновника Министарства Финансија, да му се изда уверење, којем рангу школа припада државна мушка грађанска школа у Панчеву, коју је он свршио.

Савет одлучује, да г. г. д-р Катић и Радивојевић расмотре предмет и поднесу реферат ради доношења начелне одлуке.

VI Читају се реферати г. г. Љубомира Јовановића, Емила Цветића и Драг. Дерока о *Антропогеографији* г. г. д-р Боривоја Ж. Милојевића.

Савет усваја реферате и даје мишљење, да се ова *Антропогеографија* може одобрити као привремени уџбеник приватног издања у средњим школама.

За реферате издати 300 динара хонорара.

VII Читају се реферати г. г. д-р Александра Белића, Драг. Дерока и Тодора Радивојевића, о *Културној карији Краљевине Срба, Хрватина и Словенаца* г. Владимира Маринковића.

Савет, саслушавши реферате, даје мишљење (већином гласова, 11:7), да се ова карта може препоручити као привремено помоћно наставно средство приватног издања за средње и стручне школе.

Референтима издати 1500 динара хонорара, а реферати да се објаве у Пролетном Гласнику.

Овим је састанак завршен.

— 1374 редовни састанак од 27. новембра 1923 године —

Присутни: председник г. д-р Богдан Гавриловић, председник г. д-р Данило Катић, чланови: г. г. д-р Чедомир Митровић, д-р Никола Вулић, д-р Александар Белић, д-р Владимир Ђоровић, Јован Ђ. Јовановић, Јеремија Живановић, д-р Лаза Ненадовић, Димитрије Тричковић, Љубомир Протић, Павле Стевановић, Мирко Поповић, Лазар Тричковић, Тодор Радивојевић, Милутин Станковић и Димитрије Пауновић.
Секретар, Славко Миловановић.

I Прочитан је и примљен записник претходног састанка.

II Г. г. Тричковић и Тричковић усмено реферишу о квалификацијама кандидат^а за наставничка места у средњој школи.

Саслушавши, Савет је мишљења: да имају квалификација: д-р Анте Жегура, за суплента Богословије; Љубав Шћепкина за суплента трговачке школе (под уговором); Катарина Антипова за привремену предметну учитељицу; Анђео Уводић за привременог учитеља вештина;

да Катарина Трегубова положи испит из националне групе предмета.

III Г. г. Протић и Станковић усмено реферишу о молбама учитеља основних школа за пензију, и пређашњих на реактивирање.

Саслушавши, Савет је мишљења: да Олгу Анђелковићку, Владимира Ганзу, Ирму Фишер, треба ставити у пензију; и

да се по молби Васа Вукмировића прибаве подаци, колико је разреда гимназије свршио пре ступања у богословско-учитељску школу.

IV Чита се молба професора г. Милана Томића, по чл. 72 закона о средњим школама.

Савет је мишљења, да молилац може и даље остати у служби.

V Г. д-р Катић у споразуму с г. Тодором Радивојевићем, усмено реферише по молби г. Светислава Рајковића (в. претходни записник).

Саслушавши, Савет је мишљења: да молилац, свршивши грађанску школу и вишу трговачку школу у Панчеву, која је равна трговачкој академији у Београду, стекао сва права у државној служби која се дају чиновницима са свршеном поментом академијом.

VI Чита се молба г-ђе Божане Тодоровић, удове, да се њеноме сину Боривоју допусти упис у II разред гимназије, пошто је у Цариграду свршио српску основну школу и два разреда енглеске више грађанске школе.

Савет је мишљења, да се упис може одобрити, пошто молитељичин син положи допунски испит из српског језика.

VII Чита се молба г. Михаила Оровића, дијурниста у команди косовског митровичког војног округа, да му се седам разреда гимназије, које је свршио у Данди (Шкотска) признају равним свршеноме седмом разреду наше гимназије.

Савет је мишљења, да се молба може уважити.

VIII Чита се писмо г. Павла Поповића, професора Универзитета, да не може да се прими прегледа *Antologije savremene jugoslovenske lirike*, од Дејановића и Петровића.

Савет прима знању и одлучује, да се за преглед умоли г. Павле Стевановић.

IX Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ОНБр. 53676 од 9 овог месеца, с молбом г. Вукашина Поповића, учитеља основне школе, да се његова *Рачунаљка за I и II разред* одобри као наставно средство за основне школе.

Савет одлучује, да се за преглед и оцену умоле г. г. Милутин Станковић и Димитрије Пауновић, а молилац да положи 200 динара за хонорар.

X Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 21880 од 5 овог месеца, с молбом г. Јакова А. Матковића, поручника фрегате у миру, да му се одреди новчана потпора ради остарења његових техничких изума

Савет је мишљења, да молбу треба упутити Техничком Факкултету Београдског Универзитета.

XI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 55791 од 22 овог месеца, с молбом г. Јулијуса Кубања, учитеља у Бачком Петровцу, да се његова *Poljoprivredna čitanka* одобри као уџбеник за више разреде основних школа са словачким наставним језиком.

Савет одлучује, да се за преглед и оцену умоле г. Свет. Радојчић и г-ђа Бисенија Лукићка, а писац да положи 200 динара за хонорар.

XII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 22842 од 15 ов. месеца, с молбом издавачке књижаре „Bibliografski zavod“ у Загребу, да се *Izbor iz povjesti Herodotove* г. д-р А. Мусића, одобри за употребу у вишим разредима средњих школа.

Према усменом реферату г. д-р Вулића, Савет је мишљења, да молбу треба уважити.

XIII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 22754 од 14 ов. месеца, с молбом г. Павла Соколовића, професора да се његови *Основи Географије* одобре као уџбеник за први разред средњих школа.

Савет одлучује, да се за преглед и оцену умоле г.г. Љубомир Јовановић, Емило Цветић и Драг. Дероко, а писац да положи 600 динара за хонорар.

XIV Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 22989 од 16 ов. мес., с представком Управе Државне Штампариие која пита, да ли треба штампати ново издање *Jesiasivenciце за ниже разреде средњих школа*, професора Николе Рањевића.

Према усменом реферату г. д-р Катића, Савет је мишљења, да треба дати ново издање овога уџбеника, а на име награде писцу издати 20% од чисте добити.

XV Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ОНБр. 53092 од 6 ов. месеца, с представком управника грађанске школе у Бачкој Тополи, да ли се може употребљавати као уџбеник за веронауку *Bibliai Történetek* издано од Друштва Св. Стевана у Будимшести.

Савет одлучује, да се за преглед и оцену умоле г. г. д-р Јурај Мађерец и д-р Милекер.

XVI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ОНБр. 54464 од 14 ов. мес., с молбом издавачке књижаре Липшиц и Лампел у Суботици, да се одобре као уџбеници за основне школе: *Lesebuch für Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache für die V und VI Klasse, von Alexander Jorgović, Deutsches ABC und Lesebuch für Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache für die I Klasse, bearbeitet Jon Alexander Jorgović, A magyar beszéd és írás gyakorló könyve, az elemi népiskolák II és III osztalya számára. Összeállította Szaghmeiszter Stevan áll. tanító.*

Савет одлучује, да се за преглед и оцену умоле: за оба немачка уџбеника г. г. Мирко Поповић, Љубомир Протнћ, и Јован Милијевић, а за маџарски г. г. д-р Мита Лукић, д-р Милан Шевић и Александар Јорговић.

Издавачи да положе 1500 динара за хонорар.

XVII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ОНБр. 23862 од 27 ов. мес., с молбом г-ђе Јелене Остојићке, да се *Историја Српске Књижевности* пок. Тихомира Остојића, одобри као уџбеник за средње школе.

Према усменом реферату г. г. Ђоровића и Павла Стрвановића, а пошто је књига позната и другим члановима, Савет одлучује, да се ова књига може одобрити као уџбеник приватног издања.

Овим је састанак завршен.

— 1375 редовни сасџанак од 4 децембра 1923 године —

Присутни: председник г. д-р Богдан Гавриловић, председник г. д-р Данило Катић, чланови: г. г. д-р Чедомир Митровић, д-р Александар Белић, д-р Владимир Ђоровић, Јован Ђ. Јовановић, Јеремија Живановић, д-р Лаза Ненадовић, Димитрије Тричковић, Љубомир М. Протић, Павле Стевановић, Мирко Поповић, Лазар Триповић, Тодор Радивојевић, Светозар Томић, Милутин Станковић и Димитрије Пауновић. Секретар, Славко Миловановић.

I Прочитан је и примљен записник претходног састанка.

II Г. г. Тричковић и Триповић усмено реферишу о квалификацијама кандидата за наставничка места у средњој школи.

Савет је мишљења: да Душан Адамовић има квалификација за привременог учитеља вештина;

да Лидија Апријева, треба да остане хонорарна наставница

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ

1924

ГОДИНА ЧЕТРДЕСЕТ ПРВА

уредник
СВETИСЛАВ ПЕТРОВИЋ

— ИЗДАЊЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ —

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
БЕОГРАД, 1924.

САРАДНИЦИ „ПРОСВЕТНОГ ГЛАСНИКА“

- Бабић Јован Ј.*, професор гимназије, Ваљево
Банашевић Д-р Никола, доцент Университета, Скопље
Богдановић Каширина, професор Друге Женске Гимназије, Београд
Ванлић Милан, професор Друге Мушке Гимназије, Београд
Вујић Владимир, професор Учитељске Школе, Скопље
Вуловић Данило, професор Прве Гимназије, Београд
Гавриловић Андра, професор гимназије у пенсији, Београд
Дробњаковић Д-р Боривоје М., професор Треће Мушке Гимназије, Београд
Ђорђевић Димишрије И., професор гимназије, Шабац
Ђукановић Илија Н., државни саветник, Београд
Ђукић Аница, професор Женске Гимназије, Нови Сад
Ђурић Д-р Косиша, професор гимназије, В. Бечкерек
Елезовић Глиша, професор Учитељске Школе, Скопље
Живадиновић Стојан В., књижевник, Београд
Живановић Јеремија, професор Више Педагошке Школе, Београд
Зеца Никола, управник Етнографског Музеја, Београд
Ибровац Д-р Миодраг, професор Университета, Београд
Иринеј, епископ бачки, Нови Сад
Јанковић Љубица С., професор Друге Женске Гимназије, Београд
Јелачић Д-р Алексије, професор гимназије, Приштина
Кириловић Димишрије, библиотекар Универзитетске Библиотеке, Скопље
Косишић Д-р Лаза М., секретар Дирекције Државне Статистике, Београд
Крсшић Д-р Бранислав, професор Треће Мушке Гимназије, Београд
Ксјуњин Алексије, публицист, Београд
Лавал Емил, професор лицеја, Angers (Француска)
Лазаревић Лука, директор гимназије у пенсији, Београд
Лайчевић Драгиша, публицист, Београд
Милинковић Михаило Д., инспектор Министарства Просвете, Београд
Милојевић Д-р Боривоје Ж., професор Университета, Београд
Милојевић Милоје, композитор, Праг
Милојевић Сима М., професор Треће Мушке Гимназије, Београд
Новак Д-р Грго, професор Университета, Скопље
Павловић Пећар С., управник Музеја Српске Земље, Београд
Пејановић Ђорђе, библиотекар Централне „Просветине“ Библиотеке, Сарајево
Пејровић Д-р Драгомир Ђ., професор Учитељске Школе, Јагодина
Пејровић Свешислав, професор Више Педагошке Школе, Београд
Пойовић Богдан, професор Университета, Београд
Пойовић Д-р Васиљ, доцент Университета, Београд
Пойовић Слободан, суплент Учитељске Школе, Алексинац
Радојевић Богдан В., суплент Университета, Београд

- Радосављевић Д-р Паја Р.*, професор Университета, Њу-Јорк
Ракић Д-р Вићеншије, доцент Университета, Београд
Савић Кирило, професор Университета, Београд
Секулић Д-р Исидора, књижевник, Београд
Селесковић Д-р Момчило, доцент Университета, Скопље
Скок Д-р Пећар, професор Университета, Загреб
Сћанојевић Михаило М., уредник „Учитеља“, Београд
Стојковић Срећен Ј., председник Српске Књижевне Задруге, Београд
Стојаковић Свешозар, писар Министарства Просвете, Београд
Тадић Анђе, професор гимназије, Вршац
Хаџи Д-р Јован, професор Университета, Љубљана
Хлајец-Ђорђевић Д-р Јулка, Праг
Цар Марко, књижевник, Београд
Шевић Д-р Милан, хон. професор Университета, Београд
Џонић Урош, библиотекар Универзитетске Библиотеке, Београд

САДРЖАЈ

	Страна
Службени део	1-232
I. ЧЛАНЦИ	
<i>И. А. Кривов, руски писац басана</i> , од Д-ра Исидоре Секулић	1
<i>Поздрав студентима техничког факултета</i> , од Кирила Савића	16, 109
<i>Испитивање интелекције по методи Binet-Simon</i> , од Д-ра Бранислава Крстића	22, 92, 158, 222
<i>Руска жена у књижевности</i> , од Алексеја Ксјуњина	34
<i>Положај Словена у Новој Европи</i> , од Томе Масарика, превео с енглеског Богдан В. Радојевић	40, 114, 178
<i>Алекса Шантић</i> , од епископа Иринеја	65
<i>Психоанализа</i> , од Катарине Богдановић	73
<i>Шпенглера „Пројект Запада“</i> , од Д-ра Момчила Селесковића	86, 152
<i>Тежње савремене историографије</i> , од Д-ра Васиља Поповића	103, 169
<i>Стогодишњица Бранка Радичевића</i> , од Сретена Ј. Стојковића и Јеремије Живановића	129
<i>XIII-а Међународна Изложба Умешности у Венецији</i> , од Богдана Поповића	133
<i>Напомене о нашој преводној филозофској књижевности</i> , од Владимира Вујића	137
<i>Проблем религије као наставног предмета: Лаичка школа</i> , од Димитрија Кириловића	143
<i>Пред први конгрес словенских географа и етнографа у Прагу</i> , од Д-ра Боривоја Ж. Милојевића	148
<i>Ј. С. Махар</i> , од Д-ра Јулке Хлапец-Ђорђевић	151
<i>Есејичко васпитање и националне знаменитости</i> , од Д-ра Милана Шевића	193
<i>Нове школе место старих</i> , од Милана Ванлића	206
<i>Наставни рад и наставна средства при предавању земљописа у основној школи</i> , од Михаила М. Станојевића	212
<i>Средњевековна хуманистичка школа у аутономној комуну Хвара</i> , од Д-ра Грка Новака	232
<i>Проблем нове школе</i> , од Луја Казамиана, превод с француског	236
<i>Јован Скерлић</i> , од Д-ра Миодрага Ибровца	257
<i>Никола Томазо</i> , од Марка Цара	265, 389
<i>Смешана и његова „Моја доловина“</i> , од Милоја Милојевића	275
<i>Дечја чула</i> , од Д-ра Драгомира Ђ. Петровића	282, 400
<i>Једна приватна основна школа у Србији у првој поли XIX столећа</i> , од Петра С. Павловића	293, 417
<i>Т. Г. Масарик</i> , од Анице Ђукић	321
<i>Језик као културна вредност</i> , од Д-ра Момчила Т. Селесковића	325, 465, 535
<i>Свети Сава и Досијеј Обрадовић</i> , од Данила Вуловића	344

<i>Значај мешанастазијских кретања за етничко јединство нашега народа,</i> од Димитрија И. Ђорђевића	352
<i>Народне основне школе у Србији, Црној Гори и Војводини шк. год. 1922-23,</i> од Светозара Стојаковића	358, 479, 540
<i>Руски академик Владимир М. Бехкерев,</i> од Д-ра Паје Р. Радосављевића	375
<i>Деци у помоћ,</i> од Луке Лазаревића	378
<i>Директна метода и њена примена,</i> од Ж. Фирмериа, превео с француског Михаило Д. Милинковић	425, 488
<i>Савремена чешка музика,</i> од Милоја Милојевића	449
<i>Бројно стање студентства у нашој држави,</i> од Д-ра Лазе М. Костића	458
<i>Идеалан човек,</i> од Д-ра Драгомира Ђ. Петровића	513
<i>Прилози методици поучавања у француском језику у нашим средњим шко-</i> <i>лама,</i> од Д-ра Петра Скока	527, 627
<i>О научној раду Јована Цвијића,</i> од Д-ра Боривоја Ж. Милојевића	577
<i>Психологија, педагогика и учишћељи,</i> од Владимира Вујића	582
<i>Етички принципи филозофа Ејкштејна,</i> од Д-ра Косте Ђурића	586, 659
<i>Наставници основних школа у Србији, Црној Гори и Војводини шк. год.</i> <i>1922/23,</i> од Светозара Стојаковића	595, 648, 740
<i>Белешке о нашем програму и уџбеницима историје за гимназијску наставу,</i> од Д-ра Алексија Јелачића	607
<i>Једна нова психологија пубертетства,</i> од Слободана Поповића	611, 670, 750
<i>Општи Педагошки Семинар,</i> од Милана Ванлића	641
<i>Висока школа за шедољезбу,</i> од Анта Тадића	644
<i>Виша настава у Чехо-Словачкој</i> од Камила Питолеа, превод с француског	684
<i>Васпитање за национално јединство,</i> од Д-ра Вићентија Ракића	705
<i>Ронсар и француска ренесанса,</i> од Д-ра Николе Банашевића	711
<i>Жива метода у настави модерних језика,</i> од Емила Лавала	722

II. ПРИЛОЗИ

<i>Прилог „Рајној библиографији“,</i> од Уроша Џонића	48, 119
<i>Библиографија о Бранку Радичевићу,</i> од Уроша Џонића	245
<i>Штампа у Босни и Херцеговини за време Турске и Аустрије,</i> од Ђорђа Пејановића	299, 433
<i>О „Српској Музи“ В. Ханке,</i> од Андре Гавриловића	635
<i>Један шурски докуменат о предаји градова у Србији кнезу Михаилу Обре-</i> <i>новићу,</i> од Глише Елезовића	687

III. НАУЧНИ ПРЕГЛЕД

<i>Неколико зајажбања о сеоским занатима и занатлијама у Неманићској</i> <i>држави,</i> од Драгише Лапчевића	552
---	-----

IV. ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

<i>„Методика рачунске наставе у народној школи“,</i> од Јована Ђ. Јовановића, од Илије Н. Ђукановића	57
<i>„Активна школа“,</i> од Д-ра В. А. Лаја, од Д-ра Паје Радосављевића	123
<i>Географски уџбеници за средње школе,</i> од Д-ра Боривоја Ж. Милојевића; од Симе М. Милојевића	185
<i>Једна књига о психологији детишта,</i> од Владимира Вујића	252
<i>„Речник француског језика помоћу слика“,</i> од А. Пенлоша, од Емила Лавала	308
<i>„Психологија“,</i> од Жоржа Диме, од Слободана Поповића	442

	Страна
„Извештај на народниј Етнографски Музеј, во Софија“, од Николе Зеге	444
„Зоологија“, од Д-ра Живојина Ђорђевића, од Д-ра Јована Хаџи	500, 566
„Поуке из српског језика и писмени састави са сликама“, од Драг. П. Илића, од Д-ра Драгомира Ђ. Петровића	507
„Приповешке“, од Томе Смиљанића-Брадине, од Јована Ј. Бабића	509
Из најновије руске историјске и педагошке књижевности: „Коло Историје“, од проф. Д-ра Р. Виџера, од Д-ра Алексија Јелачића	699

V. ДРУШТВА И УСТАНОВЕ

Географско Друштво у Београду, од Д-ра Боровоја М. Дробњаковића . . .	53
Друштво за српски језик и књижевност, од Уроша Џонића	310
Друштво за народно просвећивање у Ваљеву и околини, од Јована Ј. Бабића	313

VI. БЕЛЕШКЕ

Председник Америчке Републике о класицизму. — Учитељи и Универзитети. — Четврти међународни конгрес за народно васпитање. — Декларација дејиних права. — Лиге доброће. — Прослава годишнице примирја у Француској. — Цене школских пансиона у Енглеској. — Пошћуна гимназија у Немачкој	60
Нови школски закони у Америци. — Школска конференција у Енглеској. — Реформе на Берлинском Универзитету (Љубица С. Јанковић). — Нова душа „Друштво љубавности“ у Белији. — Француске статистике	128 190 255
Једнакост плата учитеља и професора у Америци. — Приватне школе у Холандији. — Немачке школе. — Ко треба више да ради? — Један речни оглас. — Радост од познавања. — Прејород помоћу цвећа. — Које занимање највише волиш? — Шта чини народ у Америци? — Народни универзитети у Немачкој. — Сваком према заслуги. — Учитељске школе у Француској. — Деца и рад	316
Штедња у Немачкој. — Пошћујмо дејинју личност. — Ручни рад. — Следи учитељ. — Леност модерног човека. — Обавезна настава у Италији. — Интернационални конгрес средњешколских професора. — Парламент деце у Чехословачкој	445
Швајцарске основне школе	512
Пионири „нове школе“. — Практичари „нове школе“. — Групе „нове школе“	574
Послератна омладина. — Талијанске реформе. — Кершенштајнер. — Идеалан инспектор. — Америчка дефиниција васпитања. — Слободна школа и лаичка школа у Француској	638
Метода Далшон. — Универзитет на води. — Јавна предавања Филозофског Факултета у Скопљу	702
Модерни младић. — Пример енергије	767

VII. БИБЛИОГРАФИЈА

64, 192, 256, 320, 448, 576, 640, 704

да Олга Купрејанова поднесе оригиналне документе; и да није надлежан за решавање по молби Милице Маруцић.

III Г. г. Протић и Станковић усмено реферишу о молбама учитеља основних школа за пензију и пређашњих учитеља за реактивирање.

Савет је мишљења: да Катицу и Вукосаву Радосављевић треба ставити у пензију;

да Живку Вукићевић треба разрешити од учитељске дужности и одредити јој 30% на име издржавања, пошто, према извешљају одељења за основну наставу, нема прописани број година службе за пензију;

да се Васа Вукмировић може реактивирати;

да се по молби Јована Нешића (за реактивирање) прибаве службени подаци о његовој ранијој служби.

Поводом ове последње молбе Савет, на предлог г. Јована Ђ. Јовановића, решава: да се, у начелу, може допустити повратак у службу учитељима који су били пензионисани по молби, а после навршене 32 године службе. Сваки случај мора доћи пред Савет.

IV Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ПБр. 8990 од 28 прошлог мес., с представком Министарства Трговине и Индустрије, које тражи мишљење о предлогу Друштва Народа за међународну заштиту научне својине.

Савет одлучује, да ово питање проуче и поднесу реферат г. г. д-р Белић, Ј. Ђ. Јовановић и Љубомир Протић.

V Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ПБр. 9017 од 29 прошлог месеца, с представком комисије Миинистарства Грађевина за разврставање чиновника: како се према средњој школи, имају сматрати свршена два разреда продужне грађанске школе која је 1897/98 имала карактер ниже пољопривредне школе, и — које стручне школе одговарају спреми свршена два разреда гимназије, осим оних побројаних у чл. 11 закона о чиновницима грађанског реда.

Савет је мишљења: кандидатима, који су свршили два разреда грађанске школе по закону о тим школама од 1898 године, може се признати, као да су свршили два разреда гимназије, но то се не може признати онима, који су учили продужну школу; што се тиче другог питања, Савет не може дати мишљење док не би имао да расматра који конкретан случај.

VI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 21482 од 2 овог месеца, с молбом Ђуре М. Дрецуна, да му се допусти упис у трећи разред гимназије, пошто је свршио два разреда француске мисионарске школе у Цариграду.

Савет је мишљења, да се молиоцу може допустити упис у други разред наше гимназије, пошто положи испит из националне групе предмета.

Овим је састанак завршен.

— 1376 редовни састанак од 11 децембра 1923 године —

Присутни: председник г. д-р Богдан Гавриловић, председник г. д-р Данило Катић, чланови: г. г. д-р Чедомир Митровић, д-р Александар Белић, д-р Владимир Ђоровић, Јован Ђ. Јовановић, Јеремија Живановић, д-р Лаза Ненадовић, Димитрије Тричковић, Љубомир М. Протић, Павле Стевановић, Мирко Поповић, Лазар Трипковић, Годор Радивојевић, Милутин Станковић и Димитрије Пауновић.

Секретар, Славко Миловановић.

I Прочитан је и примљен записник претходног састанка.

II Г. г. Тричковић и Трипковић усмено реферишу о квалификацијама кандидата за наставнике у средњим школама.

Савет је мишљења: да Милица Алексијевић има квалификација за суплента у средњој школи;

да Обрад Госпавић има квалификација за суплента у трговачкој школи, ако је положио гимназијску матуру, и

да Ђорђе Живанов може предавати веронауку и у гимназији.

III Г.г. Протић и Станковић усмено реферишу о молбама учитеља основних школа.

Савет је мишљења: да Владимир Колгин, Јаков Крамаренко, Тимотеј Денисенко и Василиј Тришкин могу бити постављени за привремене учитеље грађанских школа ако знају српски, и

да се по молби Зорке Стефановић не може решавати, док је не прегледа државна лекарска комисија и не прибави њен службени лист.

IV Прочитана је молба г. Милосава Ђурасовића, предметног учитеља, по чл. 77 Закона о средњим школама.

Савет одлучује, да се прибави мишљење директора гимназије у којој молилац сада служи.

V Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 23756 од 26 прошлог месеца, с представком школског лекара III мушке гимназије у Београду, да би требало забранити употребу уџбеника *Хиџена за средње и стручне школе* од г. д-р Влад. Станојевића.

Саслушавши представку као и мишљење присутних чланова, Савет одлучује: пошто је ова књига била одобрена као привремени уџбеник, а у школи се показала неподесна, треба је повући из употребе.

VI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете који спроводи на мишљење акте кривице Миладина Зарића, управитеља основне школе у Косјерићу.

Савет одлучује да се упуту на реферат г. Д-р Чедомиру Митровићу.

VII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 23378 од 21 прошлог месеца, с молбом сликара г. Томислава Кризмана, да се репродукција његове слике *Њ. В. Краљице Марије* препоручи свима школама и просветним установама.

Савет је мишљења, да молбу треба усвојити.

VIII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ОНБр. 55417 од 19 прошлог месеца, с молбом г-ђе Наталије удове Влад. Стојановића, да јој се поново одреди хонорар за прештампавање *чиџанака* државног издања за II, III и IV разред основних школа, које су написали њен покојни муж и г. Љубомир Протић.

Савет одлучује, да се од Државне Штампарије прибави извештај, у колико су примерака биле штампане ове читанке после рата, колика им је била продајна цена, колико укупно стаје државу штампање и колика је била чиста зарада.

За референте одређује се г.г. Јован Ђ. Јовановић и Јеремија Живановић.

IX Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 23401 од 23 прошлог месеца, с молбом Тихомира Лукића, да му се допусти полагање испита зрелости у реалци.

Савет је мишљења, да молилац претходно треба да положи као приватан ученик испите из свих разреда реалке.

X Прочитано је писмо Г. Министра Просвете с представком Покрајинске Управе за Босну и Херцеговину, да се кандидатима са свршеним течајем за машинске пословође призна нижа стручна школа као и првенство за пријем у железничке — саобраћајне подчиновнике.

Савет одлучује, да г. г. д-р Катић и Тодор Радивојевић рассмотре предмет и усмено реферишу Савету.

Овим је састанак завршен.

— 1377 редовни сасџанак од 12 децембра 1923 године —

Присутни: председник г. д-р Богдан Гавриловић, председник д-р Данило Катић, чланови: г. г. д-р Чедомир Митровић, д-р Никола Вулић, д-р Владимир Ђоровић, Јован Ђ. Јовановић, Јеремија Живановић, д-р Лаза Ненадовић, Димитрије Тричковић, Љубомир М. Протић, Павле Стевановић, Мирко Поповић, Лазар Трипковић, Тодор Радивојевић, Милутин Станковић и Димитрије Пауновић.

Секретар, Славко Миловановић.

I Прочитан је и примљен записник претходног састанка.

II Г. г. Тричковић и Трипковић усмено реферишу о квалификацијама кандидата за наставничка места у средњој школи.

Савет је мишљења: да Анте Матковић има квалификација за привременог учитеља вештина;

да Глигорије Хоперски може бити хонорарни наставник од часа.

да Јованка Ст. Јовановићева нема квалификација за наставницу; и

да Семјон Лепешкин треба да поднесе оригиналне документе, као што је и раније било одлучено.

III Г. г. Протић и Станковић усмено реферишу о молбама учитеља основних школа за пензију и реактивирање.

Савет је мишљења: да Милана Стајића, Анку Стојановић и Марију Клеменчић треба ставити у пензију; и

да Павле Зетлиц, може бити постављен за привременог учитеља грађанске школе, ако зна српски.

IV Г. г. Катић и Радивојевић усмено реферишу о представци Покрајинске Управе за Босну и Херцеговину односно признања квалификација свршеним кандидатима течаја за машинске пословође.

Саслушавши, Савет је мишљења: да течај не одговара средњој школи, но кандидатима који су свршили бар два разреда гимназије, или грађанске или стручне школе (занатске, трговачке), може се овај течај признати као допуна до свршена четири разреда гимназије.

V Чита се молба г-ђице Даринке Николићеве, предметне учитељице, за назив и права професора по чл. 19 Уредбе о регулисању положаја наставницима средњих школа, ратом ометеним у полагању државног испита.

Савет одлучује, да предмет расмотре и поднесу реферат г. г. Тричковић и Радивојевић.

VI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 19318 од 3 ов. месеца, с молбом књижаре Геце Кона, да се географска карта *Азије*, коју је израдио г. Владимир Маринковић, откупи за школе.

Саслушавши усмени реферат г. Тодора Радивојевића, који је с г. Светозарем Томићем раније прегледао ову карту, Савет је мишљења, да се карта може препоручити за школе.

VII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете ОНБр. 56028 од 22 прошлог месеца, с молбом г. Димитрија Ј. Стојачића учитеља у Земуну, да се његов *Крајшак преглед музичке теорије у ишњанима и одговорима с додатком песама у два гласа* препоручи за школску потребу и за набавку школских књижица.

Савет одлучује, да се за преглед и оцену умоле г. г. Коста Манојловић и Драгољуб П. Илић, а писац да положи 200 динара за хонорар.

VIII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 23491 од 23 прошлог месеца, с молбом г. д-р Добривоја Гер. Поповића, помоћника Министра Народног Здравља, да се његова *Хиџена за ђаке средњих школа* (I и II део) одобри као уџбеник.

Савет одлучује: да се за преглед и оцену умоле г. г. Мирко Поповић, д-р Лаза Ненадовић и д-р Милутин Копша.

Писац да положи 1500 динара за хонорар.

IX Прочитано је писмо Г. Министра Прответе СНБр. 24149 од 30 прошлог месеца, с молбом г. Чедомира Станковића судског писара, да се одреди ранг његовог школовања у колежу у Куби (Алжир), према нашој средњој школи.

Савет одлучује, да се за мишљење умоле г. г. д-р Веселин Чајкановић и Светозар Томић.

X Прочитано је писмо Г. Министра Просвете, с молбом г. Спире Хаџи-Ристића, народног посланика, да му се сведочанство свршене школе Источних језика у Паризу, призна као факултетска диплома.

Савет одлучује, да се за реферат умоли г. д-р Вулић.

XI Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 24372 од 3 ов. месеца, с представком Министарства Финансија које тражи објашњење: којој школској спреми одговара сведочанство г. Николе Тренковића порезника, који је учио турску гимназију у Битољу.

Савет одлучује да се за реферат умоли г. Светозар Томић.

XII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 24245 од 3 ов. месеца, с молбом свештеника г. Николе Кардасевића, да се његовим синовима Вадиму и Аркадију одобри упис у нашу гимназију, пошто су до скоро учили гимназију у Русији.

Савет одлучује, да се за реферат умоли г. д-р Белић.

XIII Прочитано је писмо Г. Министра Просвете СНБр. 22998 од 16 прошлог месеца, с представком и молбом Југословенског Соколског Савеза, да се виша школа за наставнике телесног вежбања оснује при медицинском факултету.

Савет остаје при својем мишљењу од 9 јуна ове године.

XIV Читају се реферати г. г. Лазара Кнежевића и д-р Миодрага Ибровца о књизи *Méthode de lecture française* г-ђе Јелисавете С. Марковић.

Саслушавши, Савет даје мишљење (већином гласова, 8:5), да се ова књига може одобрити као уџбеник приватног издања.

За реферате издати по 100 динара хонорара.

Овим је састанак завршен.

СРЕДЊА НАСТАВА

УКАЗИ Н. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Н. Величанства Краља од 28 децембра 1923 године, постављени су:

у гимназији у Шшију:

за суплента, Фрања Графенауер, дипломирани студент философије и привремени предметни учитељ исте школе; и

за суплента под уговором, Александар Орлов, бивши наставник у Русији;

у гимназији у Скопљу:

за суплента, Милоје Борић, дипломирани студент философије и привремени предметни учитељ исте школе; и

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

за суплента под уговором, Василије Соколов, свршени студент Духовне Академије у Москви;

у гимназији у Улцињу:

за суплента, Милутин Пламенац, суплент мушке гимназије на Цетињу — по молби;

у гимназији у Подгорици:

за суплента под уговором, Александар Лукјанов, суплент под уговором гимназије у Штипу, — по молби;

у гимназији у Ђуђији:

за суплента под уговором, Димитрије Пјатулов, свршени студент Универзитета у Москви;

у гимназији у Новом Врбасу:

за суплента, Петар Бубало, дипломирани студент философије и привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Србобрану:

за суплента под уговором, Никола Капустин, бивши наставник у Русији:

у гимназији у Великом Градишћу:

за професора, Никола Ј Николић, суплент исте школе и испитани професорски кандидат;

у II женској гимназији у Београду:

за професора: Зорка Нешковић, суплент исте школе и испитани професорски кандидат;

у I женској гимназији у Београду:

за професора, Тодора Ковачевић, професор III женске гимназије у Београду, — по молби;

у мушкој гимназији у Новом Саду:

за професора, Константин Цвејић, суплент исте школе и испитани професорски кандидат;

у гимназији у Зајечару:

за суплента, Александар Јовановић, дипломирани студент философије и привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Куманову:

за суплента, Павле М. Јефтић, дипломирани студент философије и привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Сомбору:

за суплента, Раденко Гордић, суплент учитељске школе у Сомбору — по молби;

у II женској гимназији у Београду:

за суплента, Наталија Рајковићева, дипломирани студент философије;

у гимназији у Беранама:

за професора, Радомир Ивановић, професор гимназије у Никшићу, — по службеној потреби;

у гимназији у Горњем Милановцу:

за супленте: Љубица Марковићева и Милица Војиновићева, дипломирани студенти философије и привремени предметни учитељи исте школе; и Косара Михајловићева, суплент гимназије у Велесу — по молби;

у гимназији у Зајечару:

за суплента, Д-р Антон Жегура, привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Јагодини:

за суплента под уговором, Данило Михљевић, суплент под уговором гимназије у Подгорици, — по молби;

у гимназији у Новом Пазару:

за суплента, Властимир Јанковић, суплент Више Трговачке Школе у Великом Бечкереку, — по службеној потреби;

у женској гимназији у Новом Саду:

за професора, Ана Ђукић, суплент исте школе и испитани професорски кандидат;

у гимназији у Панчеву:

за суплента, Јован Максин, дипломирани студент философије и привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Подгорици:

за професора, Благоје Тупоња, суплент исте школе и испитани професорски кандидат;

у гимназији у Прилепу:

за суплента, Стеван Шапчевић, дипломирани студент философије и привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Сомбору:

са суплента, Риста Ковијанић, дипломирани студент философије и привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Цомбољу:

за суплента, Д-р Петар Јакаша, стални хонорарни наставник исте школе;

у учишћелској школи у Алексинцу:

за професора, Петко Краговић, суплент исте школе и испитани професорски кандидат.

ОСТАВКЕ

Указом Њ. Величанства Краља од 28 децембра 1923 године, уважене су оставке на државну службу:

Методију Милосављевићу, професору гимназије у Врању;

Антуну Ковачу, професору гимназије у Вел. Бечкереку;

Терези Смодлаки, супленту гимназије у Прилепу;

Д-р Рози Липовској, супленту II женске гимназије у Београду;

Владимиру Зозуловићу, супленту под уговором гимназије у Велесу;

Љубомиру Јанковићу, супленту мушке гимназије у Новом Саду;
Милошу Митићу, супленту гимназије у Крушевцу;
Александру Окановићу, супленту реалке у Вршцу;
Митру Павићевићу, супленту гимназије у Јагодини; и
Милицу Поповић, учитељу вештина гимназије у Великом Градишту.

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ
ПОСТАВЉЕЊА

Претписом Господина Министра Просвете постављени су:

у реалци у Вршцу:

за привремену предметну учитељицу, Сибинка Јевтићева, дипломирани студент философије у Америци, — СНБр. 173 од 4-I-1924 године;

у гимназији у Великом Бечкереку:

за хонорарног школског лекара, д-р Миша Машић, управник жупанијске болнице у Вел. Бечкереку, — СНБр. 26248/23 од 31-XII-1924 године;

у женској гимназији у Крагујевцу:

за привремену предметну учитељицу, Даница Нешковићева, апсолвирани студент философије — СНБр. 26215/23 од 31-XII-1923 године;

у гимназији у Охриду:

за сталног хонорарног наставника, Већеслав Блума, бивши наставник, — СНБр. 23230/23 од 25-XII-1923 године;

у гимназији у Пирошу:

за привременог предметног учитеља, Димитрије Банковић, апсолвирани студент технике, — СНБр. 26096 од 28-XII-1923 године;

у гимназији у Свилајнцу:

за привременог учитеља вештина, Петар Кучерја, привремени учитељ вештина гимназије у Лозници, — СНБр. 25818 од 26-XII-1923 године;

у гимназији у Сурдулици:

за привременог предметног учитеља, Никола Илић, апсолвирани студент философије, — СНБр. 25091 од 28-XII-1923 године.

РАЗРЕШЕЊА

Господич Министар Просвете, претписом својим разрешио је:

Д-р Жики Јакшића, школског лекара гимназије у Великом Бечкереку, — СНБр. 26248 од 31-XII-1923 године.

Рашка Димитријевића, привременог предметног учитеља гимназије у Великом Бечкереку — СНБр. 2. од 1-I-1924 године.

Винку Јевђовићеву, привремену предметну учитељицу гимназије у Косовској Митровици, — СНБр. 466 од 12-I-1924 године.

Д-р Сретена Милојевића, школског лекара у Краљеву, — СНБр. 106 од 2-I-1924 године.

ОСНОВНА НАСТАВА

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

ПОСТАВЉЕЊА

Претписом Господина Министра Просвете постављени су:

Клара Касаш, оспособљена учитељица са учитељским испитом, за привремену учитељицу у Салашку Школу на великом тргу I — Бачка, — ОНБр. 50508 од 7-XII-1923 године;

Лутвија Зејнуловић, оспособљена вероучитељица, за вршиоца учитељске дужности у Приштини, окр. косовски, — ОНБр. 55511 од 4-XII-1923 године;

Стефан Ушаков, пређашњи учитељ у Русији са допунским испитом, за вршиоца учитељске дужности у Секулима-Банат, — ОНБр. 50780 од 25-X-1923 године;

Васа Вукмировић, пређашњи учитељ, за сталног учитеља у Црнојевића Ријеци, окр. цетињски, — ОНБр. 58879 од 10-XII-1923 године;

Јеремија Гроздановић, пређашњи учитељ, за привременог учитеља у Св. Аранђелу, окр. нишки, — ОНБр. 58542 од 8-XII-1923 године;

Душан Пинтеровић, пређашњи учитељ, за сталног учитеља у Јелашници, окр. нишки, — ОНБр. 58892 од 10-XII-1923 године;

Шукри Х. Сулејмановић, оспособљени вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Бистреници, окр. тиквешки, — ОНБр. 58811 од 5-XII-1923 године;

Незир Неџиб, оспособљени вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Лешану, окр. призренски, — ОНБр. 50014 од 5-XII-1923 године;

Милосав Крстевић, пређ. привремени учитељ, за привременог учитеља у Корбову, окр. крајински, — ОНБр. 58540 од 8-XII-1923 године;

Халил Мустафа, пређ. вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Согљу, окр. скопски, — ОНБр. 56610 од 11-XII-1923 године;

Хафуз Вебија Хусеиновић, оспособљени вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Вучитрну, окр. звечански, — ОНБр. 55561 од 8-XII-1923 год.

Радмила Т. Вукадиновић, пређ. вршилац учитељске дужности, за вршиоца учитељске дужности у Црноштици, округ врањски, — ОНБр. 59099 од 11-XII-1923 године;

Александар Миљковић, свршени ђак III раз. Педагошког Одељења, за вршиоца учитељске дужности у Калуцкову, округ тиквешки, — ОНБр. 57967 од 10-XII-1923 године;

Стевка Пандуровићева, свршен ђак VIII разр. гимназије, за вршиоца учитељске дужности у Магиле, окр. битољски, — ОНБр. 53937 од 10-XII-1923 године;

Прокопије Васиљевић, пређашњи учитељ, за привременог учитеља у Гор. Буковици, окр. подрински, — ОНБр. 59245 од 12-XII-1923 године;

Станко Петковић, свршени ученик VIII разр. гимназије, за вршиоца учитељске дужности у Вранештици, окр. битољски, — ОНБр. 59308 од 12-XII-1923 године;

Петар Фјодоров, свршени ученик Богословско-Учитељске Школе, за вршиоца учитељ. дужности у Базовику, окр. пиротски, — ОНБр. 54284 од 13-XII-1923 год.;

Сергије Стајић, пређашњи учитељ, за сталног учитеља у Глогању-Банат, — ОНБр. 59024 од 11-XII-1923 године;

Ђорђе Јовановић, пређ. вршиоц учитељ. дужности, за вршиоца учитељ. дужности у Брждаму, окр. битољски, — ОНБр. 59016 од 12-ХИИ-1923 године;

Александар Бабић, пређашњи учитељ у Русији, за вршиоца учитељ. дужности у Дучевцу, окр. пиротски, — ОНБр. 57596 од 12-ХИИ-1923 године;

Сулејман Салијевић, пређашњи вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Царевом Селу, окр. брегалички, — ОНБр. 43690 од 11-ХИИ-1923 године;

Нурадим Хилми Нурић, пређашњи вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Новом Пазару, окр. рашки, — ОНБр. 59318 од 12-ХИИ-1923 године;

Ибрахим Зејмиловић, основобљени вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Беранима, окр. берански, — ОНБр. 56146 од 13-ХИИ-1923 године;

Јожеф Боснаи, пређашњи учитељ, за сталног учитеља у Тоту — Бачка, — ОНБр. 56127 од 13-ХИИ-1923 године;

Антол Бокот, пређашњи учитељ, за сталног учитеља у Нађу — Бачка, — ОНБр. 56117 од 13-ХИИ-1923 године;

Варвара Голеновскаја, пређашња руска учитељица, за вршиоца учитељске дужности у Јанковом Мосту — Банат, — ОНБр. 54933 од 21-ХИИ-1923 године;

Милица Вукајловиќа, пређашња учитељица, за сталну учитељицу у Црној Бари — Банат, — ОНБр. 34696 од 21-ХИИ-1923 године;

Марија Бургхарт удата Тот, досадања приватна учитељица, за привремену учитељицу у Вршцу — Банат, — ОНБр. 45006 од 18-ХИИ-1923 године;

Бланка Бургхарт, досадања приватна учитељица, за привремену учитељицу у Вршцу — Банат, — ОНБр. 45006 од 18-ХИИ-1923 године;

Лудвиг Андела, пређашњи учитељ, за привременог учитеља у Каравукову — Бачка, — ОНБр. 59571 од 14-ХИИ-1923 године;

Мила Поповић, пређ. учитељ, за сталног учитеља у Мирац. окр. цетињски, — ОНБр. 58918 од 21-ХИИ-1923 године;

Иван Остојић-Кнежић, пређ. учитељ, за привременог учитеља у Крушчици — Банат, — ОНБр. 58887 од 13-ХИИ-1923 године;

Алекса Јерофејев, пређашњи учитељ из Русије, за вршиоца учитељске дужности у Кални, окр. пиротски. — ОНБр. 59625 од 14-ХИИ-1923 године;

Добросав Московљевић, пређашњи учитељ, за привременог учитеља у Милен-тији, окр. крушевачки, — ОНБр. 58591 од 18-ХИИ-1923 године;

Марија-Валерија Фирст, досад. приватна учитељица, за сталну учитељицу у Призрену, — окр. призренски, — ОНБр. 56471 од 18-ХИИ-1923 године;

Михеланђел Чоба, досад. приватни учитељ, за вршиоца учитељске дужности у Пргурењу, окр. призренски, — ОНБр. 56472 од 18-ХИИ-1923 године;

Месур Омербеговић, пређ. вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Пожези, окр. рашки, — ОНБр. 60388 од 20-ХИИ-1923 године;

Хафиз Мехмед Абдалић, пређ. вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Сјеници, окр. рашки, — ОНБр. 58821 од 18-ХИИ-1923 године;

Зухди Емина, пређ. вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Лисцу, окр. тетовски, — ОНБр. 60147 од 18-ХИИ-1923 године;

Екрема Абдул, пређ. вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Царевом Двору, окр. битољски, — ОНБр. 59547 од 14-ХИИ-1923 године;

Асим Муртеза, пређ. вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Ђаковици, окр. метохијски, — ОНБр. 59624 од 14-ХИИ-1923 године;

Софија Харишева, оспособљена забавиља, за забавиљу у Новом Саду, — ОНБр. 59281 од 13-XII-1923 године;

Марија Табаковићева, оспособљена забавиља, за забавиљу у Суботици — Бачка, — ОНБр. 54425 од 21-XII-1923 године;

Марјан Подменик, оспособљени учитељ, за сталног учитеља у Новом Шипљаку — Бачка, — ОНБр. 51812 од 21-XII-1923 године;

Бранка Бастина, досад. привр. учитељица, за сталну учитељицу у Дороситу — Бачка, — ОНБр. 59597 од 18-XII-1923 године;

Горданка Карчевићева, сврш. матурант са испитом зрелости, за привремену учитељицу у Владимирову, окр. брегалнички, — ОНБр. 37145 од 20-XII-1923 године;

Живојин М. Митић, студент права, за вршиоца учитељске дужности у Крушару, окр. моравски, — ОНБр. 59755 од 12-XII-1923 године;

Темал Јонуз, пређашњи вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Тетову, окр. тетовски, — ОНБр. 61878 од 31-XII-1923 године;

Осман Хилми, пређ. вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Слатину, окр. тетовски, — ОНБр. 61876 од 31-XII-1923 године;

Рашид Рамићевић, оспособљени вероучитељ, за вршиоца учитељск дужности у Кладницу, окр. рашки, — ОНБр. 61003 од 24-XII-1923 године;

Хакија Спасовић, оспособљени вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Раждигању, окр. рашки, — ОНБр. 60935 од 24-XII-1923 године;

Ешреф Хаџић, оспособљени вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Дугу-Пољану, окр. рашки. — ОНБр. 60926 од 24-XII-1923 године;

Неџиб Шабанагић, оспособљени вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Расну, окр. рашки, — ОНБр. 61004 од 24-XI-1923 године;

Сали Калабовић, оспособљени вероучитељ, за вршиоца учитељске дужности у Камелицу, окр. косовски, — ОНБр. 60957 од 24-XII-1923 године;

Етелка Кртош, оспособљена забавиља, за забавиљу у Вајску — Бачка, — ОНБр. 58587 од 26-XII-1923 године;

Надежда Јанићијевићка, досадашња привремена учитељица, за сталну учитељицу у Гледићу, окр. крагујевачки, — ОНБр. 60629 од 26-XII-1923 године;

Неבודарка Д. Савковић, досадашња привремена учитељица, за сталну учитељицу у Бачину, окр. моравски, — ОНБр. 60904 од 25-XII-1923 године;

Бранислав И. Поповић, пређ. вршилац учитељске дужности, за вршиоца учитељске дужности у Јању, окр. пиротски, — ОНБр. 61851 од 29-XII-1923 године;

Мита М. Поповић, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, за привременог учитеља у Завлаци, окр. подрински, — ОНБр. 61843 од 29-XII-1923 године;

Розалија Ајхиплер, свршена ученица учитељске школе са испитом зрелости, за привремену учитељицу у Бачу, Бачка, — ОНБр. 54285 од 31-XII-1923 године;

Јован Цветановић, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, за привременог учитеља у Ропотову, окр. косовски, — ОНБр. 59722 од 27-XII-1923 године;

Димитрије Попов-Губински, свршени ученик VIII раз. гимназије, за вршиоца учитељске дужности у Буровац, окр. пожаревачки, — ОНБр. 61879 од 29-XII-1923 године;

Вилма Рашек, свршена ученица учитељске школе без допунског испита, за привремену учитељицу у Карлсдорфу, Банат, — ОНБр. 5803 од 26-XII-1923 године;

Божидар Д. Бенчо, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, за привременог учитеља у Горњанима, окр. крајински, — ОНБр. 62010 од 31-XII-1923 године;

Драгутин В. Матијевић, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, за привременог учитеља у Маковиште, окр. ужички, — ОНБр. 61107 од 25-XII 1923 године.

УМЕТНИЧКО ОДЕЉЕЊЕ

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ОДЛИКОВАЊА

Указом Њ. В. Краља од 4. новембра 1923 године одликовани су:

Орденом Светог Саве III степена:

Персида Р. Павловићка и Раја Павловић, чланови Народног Позоришта у Београду.

И. А. КРИЛОВ, РУСКИ ПИСАЦ БАСАНА ¹⁾

Басна је, као што је познато, стародревни облик књижевности. Творцем басне се сматра Грк Езоп, који је, по Херодотову тврђењу, живео у шестом веку пре Христа. Од старих класичних баснописаца спомињу се још грчки песник Бабрије из другог века после Христа, па онда, у широј публици боље познати, римски баснописац Федар. Једна особито лепа Бабријева басна, *Јелен без срца*, изашла је у преводу проф. В. Чајкановића, у *Књижевном Гласнику*. Федрове басне су популарније; оне су на много места гимназијска лектира за латински језик. И Бабријеве и Федрове басне измакле су доста од Езопових, и по форми, и по живљем тону излагања, и по духовито нађеним детаљима. Али, после њих је басна стала, и таква каква дочекала средњи век, време када је ушла у све западно европске литературе, да би после из њих прешла и у литературе разних мањих, и књижевно мање напредних нација.

Класични писци басана, такође и строги подражаваоци класицизма у басни — рецимо немачки песник Лесинг, који је, још и у 18. веку, исмевао Лафонтена — радили су своје басне у стегнутој једноставној прози, у строгом класичном стиху, са сухим излагањем теме која као стрела брзо и право жури у наравоучење, у дидактику и поуку. Има и данас присталица те крајње, како кажу племените простоте у басни; ти људи мање воле модерну, поетизовану, разним мотивима и детаљима обogaћену басну, басну која је често врста анегдоте, или уметничка мала прича. Ипак се басна сама собом развијала у том правцу. У новије доба, мислим пре свега на петнаести и шеснаести век, јављају се разни, мање више занимљиви и мање више оригинални писци басана код Немаца, Енглеца и Француза, али писци код којих се још не осећа поетска жица. Врхунац свој достиже модерна басна у великом песнику-баснописцу Лафонтену, у седамнаестом веку код Француза, и у великом песнику-баснописцу Крилову, у осамнаестом, односно деветнаестом веку код Руса.

¹⁾ Предавање, одржано 30 децембра 1923 на Народном Универзитету.
просветни гласник, 1 св., 1924.

Лафонтен и Крилов, дакле писци басана који су прави песници, то је сасвим нов одсек у животу басне, и сасвим нова басна, и ако су и ти писци као материал узимали и познате класичне басне. При имену Лафонтена и Крилова човек и нехотице мало застане. Прави песници, а писци басана! Чудан мора бити процес стварања код баснописца који је прави песник. Песничке импресије и идеје иду обично горе, у визије и илузије, постају све лакше, и све етеричније. А у басни, ма како да су запажања и идеје фине или узвишене, оне иду доле, све на ниже и на ниже, из травестије у травестију, док се најзад не зауставе на каквом ћелавом младожењи, или разбијеном лонцу, или чворку, или магарцу. Чудно неко песништво, где се песничко осећање, прво, мора сабити у двадесетак редака, и, друго, не сме завршити ни правом трагедијом ни правом комедијом, него само жаоком, жаоком којој није баш у реду да се човек смеје, а срамота је опет да због ње плаче. Та чудна поезија, где је толико уздисања, дрхтања, трпљења неправде, гоњења и страха, где се толико зла чини, толико умире и коље, то је поезија над којом се деца слатко смеју, а одрасли над гротескним фигурама животиња се насмеше, али у главном замишљено ћуте. Чудни песници! Песници који осећају тугу, бол, љубав, милост, а поезија им се преоблачи у зубату и рогату критику, и гребе, боде и угрiza. Изгледа да су то песници којима је Бог дао многе песничке атрибуте, али им је одузео сузу, и тражи од њих да у најболнијој појави нађу ништаван, или чак и смешан моменат. Ти песници, дакле, тугу облаче у маске и костиме, и онда се забављају и смеју. Загледајте им само у животе. Лафонтен се целог века неприродно много разонођавао и забављао, а Крилов је неприродно дуго, скоро четрдесет година, самао, ћутао, забављао се добрим јелом, и давио нешто у себи читајући читаве сандуке сваковрсних романа. Чудни песници, који се никад субјективно не исповедају; а кад их запитате о субјективној њиховој поезији, онда Лафонтен одговара: „Пишем басне јер ме то забавља“, а Крилов, на питање о басни, одговара опет басном. Изгледа дакле да у правом песнику-баснописцу има нека горка тајна. Изгледа да је, на крају крајева, и Господин Бог можда један баснописац, који је Лафонтена и Крилова створио „да би га то забављало“, без обзира како ће њима бити.

* * *

Иван Андрејевић Крилов рођен је 1768, дакле у другој половини осамнаестог века, у Москви, и имао је један, нарочито за великог човека, необично безбојан живот. Син сиромашног трупног официра, Крилов је прве године детињства провео по разним местима Русије. Због велике сиротиње, васпитањем и образовањем малог Ивана занимала се његова мајка. Јадна жена се довијала свакојачко. У један

мах је била измолила дозволу неког богатог поседника да Иван може присуствовати часовима његове деце, које је држао Француз учитељ. Кад је Крилову било једанаест година, умре му отац, и он, још дете, прима место подканцелисте. Годину дана касније бива премештен за канцелисту, у Твер, где му је некада и отац служио. Служба није одузимала Крилову много времена. Слободне своје часове проводио је радо по улицама и трговима, на обалама реке Волге, све међу простим народом, и забављао се прислушкивајући шта и како се ти људи између себе разговарају. Ту је, вероватно, темељ његовом огромном познавању народног језика, и особитој артистичкој осетљивости за ритам, музику и фигуру тог језика. Сем те поуке, за даље умно образовање Криловљево има заслуга и један сандук књига који му је остао од оца. Одједаред се у њему креће књижевни талент: као дечко од петнаест година пише он прву своју комедију. Све због сиротиње, и покушаја да се дође до бољег прихода, селе се Крилов и његова мајка ускоро затим у Петроград. Крилов, одиста, добија тамо неко место, и продаје своју комедију; место хонорара од 60 рубаља узима дела Расина, Молиера и Боалоа. Под утисцима француских књижевника, почиње писати трагедије. Написао је свега две (слично Лафонтену, који је написао само једну), па онда, давши оставку на службу, улази у књижевна предузећа. Покреће, један, па други и трећи лист, у којима је писао и песме, а нарочито сатирична писма, исмевајући у њима разне друштвене аномалије и болести онога доба, особито глупо подражавање у свему Французима и њихову стилу. После листова долазе на ред комедије. Као и Лафонтен, Крилов их је написао доста, мање и више успешних; свакако је комедија, пре него што је почео писати басне, најбољи књижевни успех Крилова. Мало по мало се рашчуло име младог драматског писца. Он улази у боља друштва (тим пре што је врло добро цртао и одлично свирао у виолину); прима понешто и од бурнијег живота престонице, али између свега тога не заборавља на даље своје образовање. После неког времена наступа за Крилова опет сељакање, и мењање служби и средина, све до 1806. Те године се враћа поново у Петроград, а успут, у Москви, предаје баснописцу Дмитријеву три превода из Лафонтенових басана. Не само да Дмитријев одмах констатује да се у Крилову јавио даровит писац басана, него су убрзо и шири књижевни кругови констатовали да је у преводима само идеја Лафонтенова, а све остало оригинално, Криловљево. Стигавши из Москве у Петроград, Крилов се опет лађа комедија, пише их све боље и боље, једну чак врло успелу, и, једва једном, кад му се напунило 40 година (у осталом, исти случај као и код Лафонтена), избија на прави пут свога живота, почиње радити оно чиме ће истински прославити и свој талент и руску књижевност. 1808 године штампа се прво издање басана, 23 на број у тој првој

свесни. Слава Криловљева расте од тога времена нагло, и симпатије га сретају са свих страна. Године 1812 постаје библиотекар Императорске Јавне Библиотеке. То је време велике отачаствене војне. Наполеон, Кутузов, разне друге личности и моменти из рата инспиришу баснописца у неколико махова. Да бисмо часом прекинули сухо излагање биографије, навешћемо овде једну од басана које је инспирисао моменат из француско-руске војне 1812. Тадашњи руски адмирал Чичагов, и ако му се говорило да то не чини, преузео је једном приликом да командује одредом сувоземне војске, и претрпео пораз. Не само да му је промакао Наполеон, него је изгубио и велики део коморе. Басна о томе догађају носи наслов *Штука и мачак*.

Зубатој штуки пало на ум
Да се лати мачкова заната.
Ко ће знати: можда ју је демон зависти дочепао,
Можда јој је, просто, рибља трпеза додијала,
Тек, решила се и замолила мачка
Да је собом поведе кад пође у хамбар
Мишеве да лови.
— Ја, али разумеш ли се ти, пријо, у том подлу? —
Говори штуки мачор.
— Бојим се, осрамотићеш се:
Не каже се бадава да свако
Дело правог мајстора чека. —
— Остави се разговора, прико! Чудна чуда, мишеви!
Ловили смо ми и покрупнију рибу! —
— Лепо! Пођимо дакле, и у име Божје! —
Отишли, ухватили заседу.
Мачку никад боље:
Најео се уздуж и попреко. Па се онда, однекуд,
Сетио и прије.
Кад тамо, штука, једва жива, лежи, зева,
И репа скоро више нема...

У самој згради Библиотеке додељен је био Крилову и стан, а по заповести цара Александра I примао је, сем плате, још и пенсију. Од тога доба почиње за Крилова, или боље рећи почиње Крилов сам један потпуно тих, безбрижан и небрижан, монотон, тако рећи непомичан живот. Пуних тридесет година Крилов није остављао ни тај положај, ни тај стан. Годио му је, очевидно, такав живот. Сем на дужност, и на ручак у енглески клуб — где би, обедовавши, поигравши се каткад карата, свакодневно и одремао свој део — једва да је куда и коме свраћао, и ни за шта се на свету, ни као образован човек, ни као гениалан писац, није интересовао. „Од досаде“, како је негде забележено, писао је с времена на време басне, и читао, не силазећи с дивана, сатима, понекад читав дан. Угојен, тежак, лењ, водио је један живот који је тешко разумети. Ако се метне на страну то да је на дужности био врло тачан, толико да је чак и друге заме-

њивао у дежурству — у осталом, већином зато да се ували у фотељу с романом, или да дрема — ако се то метне на страну, остаје да је Крилов у главном јео, читао и спавао, и само између тога писао басне. Дотле је напољу брујала његова слава, ређала се издања басана и преводи њихови на разне стране језике. Крилова се све то није ништа тицало. Био је то дакле чудак. Сам, у стану који је огрезао у нереду и прашини, он је до душе према сваком госту био љубазан и добар — добродушност му је била еминентна особина — али у књижевне разговоре није улазио, а нарочито се није упуштао у препирке, ма колико се неко противио његову мишљењу. Једини гости које је он сам звао и тражио, били су голубови. Отуд су прозори његова стана били увек пуни семенака, а кабинет и спаваћа соба пуни перја и ђубрета. Особито интересовање, чак врсту страсти, показивао је Крилов још за нешто, за пожаре. Тежак и немаран иначе, дизао се одмах и журио онамо где је нешто горело. За све остало, потпуна равнодушност; у првом реду, за властиту личност. Када му је стигао из Париза формулар који је требало испунити податцима за биографски речник знаменитих људи, склонио је хартију с речма: „Нека пишу о мени што год хоће...“ Мисаони, скривени живот Криловљев је, међутим, у пркос свему наведеном, морао бити жив и латентно активан. Прво, вечито је читао, а затим, у разговору се врло често служио и објашњавао врстом басана, при чему му никад није недостајала ни идеја ни форма. Пред саму смрт своју — умро је, наравно, од оболелости желудца, од акутног случаја због несварене хране — објаснио је једном пријатељу свој случај овако: Натоварио мужик силну сушену рибу, да је носи на трг. А коњ му слаб и истрошен. Суседи се смеју, и опомињу га да ће бити беде. А мужик све једно те једно: Неће, риба је сушена, па је лака. Међутим, успут је терет оборио коња и ако је риба била сува. Тако нешто је, ето, и са мном. Јаребице су биле и раскуване и процеђене, неће ми шкодити стомаку — говорио сам. Али, што је сувише, то је сувише, узео ствар како год ти драго...“ Умро је Крилов 1844, стар 77 година, и што је много веће чудо, скоро до саме смрти здрав.

Да ли би се из ове скице спољашњег живота Криловљева могао извести неки закључак о карактеру песникову? Брзо судећи, могао би човек рећи: у првој младости својој, Крилов се показује као стереотипни сиромашни литерат, који непрестано тражи и хлебац и самога себе. Касније, нађени баснописац се истиче као лењ и хаљкав епикурејац. Тај „лењи епикурејац“, то је нешто што је, изгледа, битна црта обојице песника о којима је овде било речи. Али, има јаких нианса у лењом епикурејству с једне и друге стране, и те ниансе баш и подвлаче различитост природе и основног карактера на Криловљевој и на Лафонтеновој страни. Лафонтен је у својој лењости и епикурејству

био много интелигентнији од Крилова; Крилов је опет у свему томе био морално много чистији од Лафонтена. Крилов се напатио и нагладовао пре него што је дошао до епикурејства, и кад је почео епикуреисати, чинио је то у невиним областима, и чисто на свој рачун. Лафонтен је епикуреисао откад је знао за себе, и то у свима областима живота, и на рачун, пре свега, своје жене и сина, а затим још и других људи. Међу Лафонтеновим цртама карактера, сем јаког осећања пријатељства и пријатељске оданости и пожртвовности, нема ниједне моралне црте: ни религиозног морала, ни морала дужности, ни морала осећајности или части. Он није волео децу, није волео домаћи живот, није имао праве љубавне страсти ни за кога и ни за што. И то код њега, врло консеквентно и сагласно, доказују *и живој и дело*. По суду и Русоа и Валтера, у новије време Хиполита Тена, а у најновије Е. Фагеа и Р. Думика, у Лафонтеновим баснама, баш као и у његову животу, нема правог, чистог морала. Код Крилова ствар стоји сасвим супротно. Кад је реч о његовим карактерним цртама, биографија његова скоро да је сасвим излишна: живот Криловљев, сам по себи, неживот је, а не живот; а и колико је живот, никакве особите сагласности нема између тога живота и пишчева дела у том животу. Код Крилова је дакле за констатовање интимне природе меродавно пре свега *дело, и скоро искључиво дело*.

Интересантно је како се битна карактерна црта Криловљева открива на једном од најпростијих, и сигурно најнесвесније рађених места у целој збирци његових басана. То је препев Криловљев старе, познате, до њега већ клишетиране басне о *Врани и Лисици*, где лисица, препреденим ласкањем, натера врону да запева, и да испусти сир који је држала у кљуну. Крилов је у тој басни, стварно, врло мало одступио од узорака својих — и оног класичног и оног Лафонтенова — али одступање је необично карактеристично: само је један дубок и снажан морални инстинкт био кадар у два потеза из основе изменити све. Да видимо ко су, и каква су лица у тој басни. Код Лафонтена, врана је будала, а лисица је угурсуз. Лафонтен је ту басну сложио у сјајне стихове, али се из текста јасно види да је његову галском духу пре свега баш то годило што су на сцени будала и угурсуз, и да се он том уживању предао без обзира на то што ће дете, или једноставан читалац, доћи у неприлику како да изведу поуку, и куда да управе своје симпатије. У класичној басни је још горе: тамо је врана лопов. Док код Лафонтена стоји, просто и неодређено: „Врана држаше у кљуну парче сира“, у класичној басни текст гласи: „Сир је украла, и с пленом својим“, итд. У класичној басни се дакле читалац опредељује не између будале и угурсуза, него између лопова и угурсуза. Код Крилова пак басна почиње овако: „Однекуд је Бог послао врани залогачић сира“ — врана се дакле подвлачи као врста

сажаљења достојног сиротог ђавола — а лисица се одмах затим на два места изречно назива угурсузом. Читалац ту има, на једној страни, јадно, евентуално грешно лице, али чији грех смањују оним текстом истакнуте околности ниског ранга и незбринутости; и има на другој страни одређено именованог угурсуза. Али с овим још нисмо готови. На крају басне, у поуци, код Лафонтена говори *лисица*, дакле моралише угурсуз, и каже ово: „Драга госпо врано, запамти да сваки ласкавац живи на рачун онога ко га слуша“. Код Крилова говори у поуци *писац*, и каже овако: „Не само врани, него свима нама лекција: колико се људма говори да је ласкање гнусно и опасно, али узалуд: у срцима нашим увек има место за ласкавца.“ Тамо дакле сарказам и злурадост, а овде скрушеност. После Криловљеве басне, пуг за морално опредељење читаоца јаснији је, рекли бисмо чак: јасан је и један је.

Да видимо сад како стоји са уметничком вредношћу Криловљевих типова. У већини класичних басана — изузетака, дакако, има: неке Бабријеве басне опасан су конкурент модернима — животиње долазе некако аутоматски, круто размештене, искачу као марионете, и из њих говори, до душе сјајно прецизним и једрим реченицама, али понајвише само пишчева мисао. Иза свих тих животиња чучи и води диалог мање више једно исто лице. То је дакле сатирично позориште од којег су нам остали бесмртни текстови, али не и бесмртни типови. Ти долазе тек са баснописцима који су и праве поете. Сетите се, нпр., Лафонтенове Чапље, тог усамљеног мрзовољног и смешног хипохондра; или Криловљева Дамјана са особитом чорбом, којом дотле нуди и налива госта док несрећни човек, сав ознојен и ван себе, не скочи и главом без обзира не утекне: то нису персонификације, то су, и Дамјан и Чапља, лица са рангом индивидуалности из ма које добре комедије. Песници-баснописци дакле износе пред нас уметнички израђене фигуре, жива, типична, занимљиво оцртана лица, свако са неким општим карактером и са посебним карактеристикама у једном даном моменту.

Навешћемо неколико примера. У басни у којој стари лав жели меко лежиште, а космати вуци и медведи нуде, не само вуну, него и коже, и журе да остригу, наравно козе и јањиће, и одеру јелене и срне, у тој басни има овакав моменат:

Лаву, остарелу и онемоћалу,
Дотужала тврда постеља.
Боле кости од ње, и не греје.
Он дозива своје бојаре и говори им:
— Друзи моји, за старца је ова постеља и сувише тврда.
Не би ли се могло, не буд' на терет ни сиромашу ни богаташу,
Сабрати мало вуне и кострети,
Да не лежим на голом камену.

Како су типични тих неколико раскислих црта у гримаси бившег тиранина који моли, и који се мало нада. — Или опис муве из басне *Мува и Пчела* :

Ја ти летим само по баловима и гостима;
У граду залазим у све куће велможа и богаташа:
Је ли негде свадба, или рођен-дан, ја сам међу првима;
Једем из порцелана, пијем из кристала,
Пре свих гостију се ја послужујем.
При том још непрестано облећем око лепих девојака.
А уморим ли се, падам на румене обрашчиће
Или на снежно беле вратове.

Али, Крилов не само да уме дати физиономију и карактер живој животињи, него уме то учинити и кад се ради о ма којем предмету, рецимо о најмртвијем међу мртвим предметима, о камену. У басни о камену и киши стоји:

Пази, молим те, како се ту рашуштала, та глупа киша!
И још је свима мило, дочекали је као жељена госта.
А шта је учинила? Падала свега два три сата.
Док ја, то је нешто сасвим друго.
Векови су откад ја овде стојим,
И увек тако, тих и скроман,
Ма куд' да ме ћушну, ја останем мирно лежећи —
Па ипак, до данас још не чух себи ни хвалу ни славу.

То је тако инвентивно, да човек чисто види пред собом неки пупави уображени камен, и осећа да би тај камен распознао међу другим камењем. Или, у басни где лав тражи васпитача своје царевљу-сину, читав ред оштро карактерних силуета разних животиња:

— Да дам сина лисици? Лисица је умна,
Али много лаже, а с лажљивцем је у сваком послу мука,
Не би дакле ваљала та царска наука.
Дати га кртици? О њој се говори да воли ред у свему;
Да коракнути неће док добро не распипа где је;
Да свако зрно за своју трпезу сама чисти и љушти,
Једном речју, да је велика звер у малим пословима.
Беда је само у томе што је кратковида, што од носа даље не види.
Да, поредак њен вреди, али шта је хасна од њега
Кад је лавово царство веће од њена кртичњака.
Да дам сина пантеру? Пантер је одважан и силан,
И још и велики тактичар, али није политичар;
Грађанско право не разуме, најбоље што зна то је да коље, —
У кратко, све звери, чак и сами слон,
Поштован у шуми к'о у Грчкој Платон,
Чинио се лаву мало уман и недовољно учен.

У неколико црта не само галерија животиња, него ред уметничких поступака: лисици је истакнут порок, пантеру нагон, кртици, претендиозном ништавилу, дат је портре у много ситних цртица, а слону,

сили једној од које животиње имају респект, али никакав страх, духовито је подметнут респект од филозофа.

Писац који тако јасно види свуд око себе лица и изразе, тако лако смаштава покрете и сцене, тај писац несумњиво мора имати јаким уметничких квалитета: прво, дубоко осећање природе у опште; затим велику љубав за створења која тако много и немо трпе, и која су гоњена и онда кад имају снагу да се бране; најзад, необичну особину да вегетативне и сензитивне душе животиња и биљака и разумне душе људи изједначује, меша и замењује, и наизменце ставља час човека над животињу, час животињу или биљку над човека. У томе је тајна и вештина Криловљева уметничког персонифицирања.

Персонифицирања изводи Крилов на разне начине. Има басана где животиња не долази са својим природним карактером, него са наметнутим карактером човека. То су случајеви оштрих, сатиричких басана. Рецимо басна *Сељак и пас*, где је пас персонификација човека који предузима много послова, и још све такве послове у којима се не разуме. Басна та, као што ћете чути, персонифицира још и један особити, баш данас актуелни тип човека који, и ако ни један посао не уме урадити, за све неурађене послове уме плату примити:

У сељака, богата економа,
Газде врло великог домазлука,
Најмио се пас: и кућу да чува,
И хлеб да пече,
И још и расадник да залива.
— Није него још нешто — рећи ће читалац.
— Хајде што ће кућу да чува,
Али ко је видео да пси лебац пеку
Или да расадник заливају? —
Али наш Гаров се примио свих послова,
Записао се на три платна списка,
И — њему дивно, а другима шта Бог да.
Домаћин се међутим спремао на сајам,
Отпутовао је, продао и пазарио, па се и вратио кући.
Али кад се по кући осврнуо, пресело му све.
Љут је као рис:
Ни хлеба, ни расада,
И још се увукли и лопови и покрали све што су нашли.
Овамо Гарова: Шта је и како је било?
А у Гарова за све готово оправдање.
Хлеб није могао испећи јер је радио у расаднику;
Расадник је пренебрегао јер га издадоше ноге
Летећи око имања да се ко не увуче;
А лопове зато није ухватио што је
Баш тога часа отишао хлеб да пече.

Има даље, обратно, случај персонификације где животиња задржава свој природни карактер. Ту је за писца басне прилика да истакне своју студију анималног света, и своје уметничко тумачење животињ-

ских гестова и поступака. Такве су, рецимо, басне где жабе долазе као оно што одиста јесу, мала, страшљива, вечито немирна и злослута створењца; нпр. жабе које су одједном измислиле да би се сунце могло ожени, и стале држати како ће онда два, а после и више сунаца сигурно исушити све बारे, и уништити све жабе. Или разне басне о лакомисленим брзоплетим мишевима који сваки час упадају у беду. Или басне о полтронски мудрим пацовима, рецимо о оном нарочитом који се опрезно држи на одстојању од брашном посутог мачка, и вели му: „Ни да си врећа, нећу ти ближе“. У тој врсти басана нарочито се истиче Криловљева басна о *Штиглицу и сунцу*. Скромност неугледне тичице истакнута је ту на особито леп, поетски начин. И још је та скромност симболски и типична за оне сиве друштвене фигуре код којих је скромност и јад и страх, сем што је врлина:

Повучен у самоћу,
Страшљиви штиглиц је, једнога јутра, чирикао, чирикао;
Не зато да би му ко песму похвалио, не,
Него просто тако, што му се певало.
Одједаред се, у блеску и слави,
Стало дизати из мора јарко сунце,
Доносећи живот свему.
Тада, у сретање њему,
Разлеже се читав хор славуја из дебеле шуме.
Штиглиц замуче. — Шта је с тобом? —
Запита га подругљиво јеж.
— Ти, пријашко, као да више не смеш?
Зашто си престао певати, зашто, дѣ?
— Зато што немам гласа
Којим би сунце достојно величао —
Одговарао је, кроз сузе, мали штиглиц —
А слабир својим гласом да певам сунцу, то не смем.

Ова басна чисто потресе човека. И замисао и слика су тако поетске, да човек формално прође кроз емоцију од песме, а не кроз импресију од басне. Та врста мало понесене басне доста је честа код Крилова. У тим баснама је пуно лирских, чак и елегичних места. Рецимо басна у којој отровна змија уједа безазлено јагње; јагње, умирући, пита је зашто је то учинила, а змија сићће: Ниси ми ништа учинило, да, али ја сам те по предострожности ујела, јер ко зна да ли ниси зато дошао да ме убијеш. „Ах, не! — лелекне јагње — и испусти душу“. Ова басна је пуна елегичног штимунга, у оригиналу се чита као права песма. Али те Криловљеве басне ипак не престају бити басне. Не, оне безусловно доносе собом и дидактични момент. Малочас споменута басна, колико год је елегична, толико је и дидактична.

Дидактичну, поучну сврху басана споменули смо већ неколико пута. Та поука чинила је некад од басана доста ниску врсту књижевности, ниску врсту у смислу одсуства уметности и поезије. Али су

дошли модерни писци басана, прави песници, који су басну необично високо дигли, који сухоту и хладноћу басне, где год се може, замењују поезијом, дакле осећајним елементом и интензитетом. То није лака ствар. Јер, психологија у басни ипак не сме бити психологија импулса, него мора остати психологија савести и морала. Савлађивању те тешкоће —, тј. и да се остане песник, и да се песмом поучи, — има да се захвали што се дидактични елемент у басни удубио по значајима, а обогатио по формама... Од басана као таквих очекујемо бар неку корисну констатацију, а по могућству савет или поуку, па најзад чист морал. Та је скала код разних баснописаца различна. Може, рецимо, почети корисном констатацијом да је добро умети сачувати своју кожу. Који баснописац ту констатацију цени, тај ће имати повише оних малочас споменутих басана у којима су животиње представници полтронске мудрости, неодлучности, кукавичлука, итд. Мало више на скали може стајати, кажимо, савет да треба умети попустити, па и резигнирати се; још више, поука да треба радити и истрајати. Од прилике на исту висину скале спада и поука да треба ценити златну средину. Још више, долази учење да треба бити опрезан, обазрив, mudar. Још више, почиње прави морал: солидарност, доброта, и, требало би сад да кажем и тако даље, односно и тако више, али кад то кажем, онда то важи само за Крилова. Код Лафонтена се скала завршава са добротом, и још је и та доброта већином доброта само кроз солидарност. Код Крилова је скала и богатија у степенима, и на појединим степенима интензивнија. Онај најнижи степен, у пркос томе што и Волтер каже да је цео свет један *sauve-qui-peut*, један „чувај кожу“-свет или „хватај маглу“-свет, у пркос томе тај најнижи степен, са моралом личног интереса, долази код Крилова сасвим ретко. Угурсузлуци и подвала најмање су његова ствар. Лафонтен, на против, врло их воли, и мора се признати, уме сјајно и да их нађе, и да их обради. Подсећамо, нпр., на његову басну *Шарлатан*. Шарлатан се нуди да ће за десет година обучити ма којег магарца вештини лепог говора, реторству. Наилази на будалу, прави уговор, преузима магарца, прима паре, и одлази са подвалацкијском мишљу да за десет година један од уговорача, газда, магарац или учитељ, сигурно неће више бити на свету, и да онда уговор не може имати никакву вредност. Та врста духовитости није Криловљева најјача страна. Код њега, и у хумору, па чак и у сатири, има врло често много више ироније, и то и сажаљиве ироније, него безобзирне, пакосно праштаве злобности. То није увек најумесније и најзанимљивије, и понекад је Криловљева басна на том степену мало млака и следа. (Не увек, наравно. Уме злобност његова ујести и горе од Лафонтенове. Упозорујемо читаоце на отровно љуте басне Криловљеве на рачун клеветника и критичара.) Али је зато на оном другом крају скале Крилов прави мајстор. И ако у оквиру басне, иде он до најчи-

стијих одблесака племенитости, до самих извора доброте, до највишег морала. Узимамо за пример басну *Кошута и дервиш* :

Млада кошута, погубивши сву своју дечицу,
Ходала је, с вименима још тешким од млека,
И сретнувши у шуми двоје вучића,
Стала испуњавати свети дуг материнства.
Дервиш, избеумљен, говорио је:
— О нерасудна животињо, коме расипаш и дајеш
И љубав и млеко?
Од вучића те не чека захвалност,
Они ће данас сутра крв твоју локати.
Знај, ако ниси знала. —
— Можда — одговара кошута, — али ја на то нисам мислила,
И нећу да мислим. Чувство материнско,
То је мени прече од свега,
И млеко би мене угушило
Кад бих престала њиме да храним.

Та чисто руска црта, црта благородне доброте, самилости, пожртвовности, жеђи за добрим делом, та црта се јавља код Крилова наравно у одговарајућој мери и нианси — у свима групама басана. Ако се треба наругати, место руга долази доброћуда комика; ако треба дати карикатуру, Крилов се уздржава од карикирања отровним речма, него баца пред нас карикатуру у лаком цртежу; ако треба сатира, Крилов је тако замуљуи у причу, да тенденција нигде није гола и срамна. Нека ми буде дозвољено за сваку од ове три категорије дати пример. Прво, где место руга долази доброћуда комика, за то је у Крилова тма примера, један лепши од другог. Ја бирам кратки, у Русији врло популарни *Тришкин кафтан* :

Тришки се подерали лактови на кафтану.
Ништа зато. Дохватио Тришка иглу,
Срезао четвртину рукава,
Закрпио лактове,
И кафтан је опет читав.
Али, руке до лаката голе.
Људи се смеју. А Тришка вели:
— Није Тришка глупак, поправиће и то:
Биће рукави још дужи но што су били,
Јер је Тришка Тришка, и уме се наћи. —
Па среза пешеве,
И њима настави рукаве.

Поука.

Виђао сам их, многу господу,
Која запетљавају, али и поправљају,
Добра досетка им увек на длану,
Само, кад погледаш,
Кочопере се у Тришкином кафтану.

Долази сад пример за карикатуру која је сва у лакој цртежу. Узимам, не само у Русији, него и у светској литератури популарну басну *Квартет*:

Фантазија мајмун,
Ослић,
Козлић,
И трапави меда
Решили су да саставе квартет.
Набавили ноте, бас, брач, и две виолине,
И сели под липу да задиве свет.
Тргоше гудала, стружу, стружу — ал' музика, да те Бог сачува.
— Стан'те, браћо, стан'те! — узвикује мајмун —
Како свирка да ваља кад рђаво седите.
Ти, медведе, с басом, седи насрам брача,
А ја, прима виолина, сешћу ево овде,
И музика тад' ће бити сасвим друга,
Поиграће, вала, и шума и лузи. —
Променили места. Али у квартету
Опёт нема склада.
— Стој, прекини! — виче тад магарац —
Сад знам где је тајна!
У ред треба сести, па ће све да ваља. —
Послушали, сели друг до друга,
Али у квартету ни сад нема склада.
Ударише свирци у препирку, у свађу и ларму,
Да л' треба овако ил' онако сести.
Одједаред, ето међу њих славуја.
— Певче, певче, баш нам добро дође:
Поклони нам само мало пажње и стрпљења
Толико да квартет у ред доведемо.
Како видиш, и ноте су ту,
И инструменте имамо,
Размести нас само где ће ко да седне.
Одговара славуј:
Свирање, то је ствар умења,
И ствар финих ушију.
А ви, браћо, сели тако или наопако,
За музику нисте баш никако.

Остаје ми да дам пример за сатиру Криловљева типа, у којој је до душе мизерија човекова истерана на видело, али из које не бије ни сарказам ни освета. Басни је наслов *Витез*:

Витезу неком, у давна времена,
Прохтела се ретка прикључења.
Опремио се дакле да пође на војну.
Удариће против чаробника и против духова.
Бацио на се оружје, и заповедио да му изведу коња,
Али, пре но што ће се бацити у седло,
Овако се обратио парипу:
— Чуј ме, плахи мој и верни хате:
Удри преко поља, кроз дубраве и горе,

Куда год те очи воде,
И како год витешки закон налаже,
Пођи, и пут славе нађи!
Па кад победим зле непријатеље,
И доведем невесту, китајску принцезу,
И покорим до два до три царства,
Труде твоје, друже, нећу заборавити,
С тобом ћу сву славу поделити.
Коњушницу ћу ти к'о дворац спремити,
Лети ћу те у хладу држати,
Обилно ћеш јести онајбољу храну. —
Ту витез скочи у седло, и пусти уздице,
А парип окрете, и с витезом право правце у стају
Пред јасле.

Треба још рећи неку реч и о форми Криловљевих басана. Ту би, о стилу, ритму, језику, фигури, о ономе што најбоље доказује да је Крилов песник, имало тако много да се каже, да се тиме, слободно, могло расправљање и почити, али ја сам досад ћутала зато што је то у овом по себи скромном реферату једно од најбољнијих места. Ја сам вам читала целе басне, и одељке, у сиромашном и траљавом прозном преводу, и на тај начин је пропала сва особита живост, духовитост, музика и колорит и лепог руског народног језика, и Криловљева стиха. У оригиналном тексту ври од узречица, пословица, особитих израза и духовитих обрта. Крилов је писао своје басне најсржнијим народним језиком. Непосредно за фразом искаче жива силуэта или сцена. Басна Криловљева трепти од здравог хумора, од оригиналних мотива и травестија, од живог стиха и ритма, од обиља сваковрсне поезије.

Понављам, у моме прозном преводу од свега тога нема ни трага ни гласа. Тешим се мало помишљу да сам, изнесавши верну садржину неколико басана, успела истаћи макар главније црте и тенденције Криловљева талента и уметничког карактера. То желим, на крају, још једаред сабрано рећи.

Крилов је, као сви они који су имали талент за писање басана, пре свега видео слабости и недостатке, и волео да исмева и пецка; али он је при том испољавао меру једног изузетног писца басана, готовог да и своје властито дело метне пред огледало истине, и да зато својим баснама нити одвише понижава, нити одвише огорчава. Прва последица тога је била да он сам своју басну, сем можда два три случаја, никада није понизио до лакрдије и фарсе; а друга последица је била, — и то је оно највише и највредније код Крилова, — да се он сам није извргао у чистог скептика, песимисту или циника. Док на једној страни његова басна не дира децу, школу, учитеља, лекара, свештеника, брак, на другој страни његова басна, после пријатељства, солидарности и доброте, има још и милосрђе, и провиђење, и оно

што се од басне најмање може очекивати: снажан израз вере у добро, вере у свагдашњу победу добра над злим. То је највиши хитац до којег је басна, кроз Криловљево перо, добацила, највиши њен хитац како у смислу уметничке, тако и чисто моралне енергије. Завршујем реферат једном басном која ће то доказати. Басни је наслов *Различак*:

Негде у честару, и пред вече, расцветани различак се одједаред
Пресенетио, упола завенуо,
И, обесивши главицу низ петелку,
Чекао тужно да му дође крај.
Жалобно и тихо је шаптао зефиру:
— Ај, кад би што пре свануо дан,
И сунце опет осветлило поље,
Можда би и мени још мало живота дало. —
— Ала си ти неки простак — прекиде га буба
Која се ту негде мигољила,
— Таман је сунцу брига
Да гледа како ти растеш,
И пази да ли ти венеш или цветаш.
Буди уверен да оно нема за то ни времена ни воље.
Кад би ти умео летети, и могао видети свет,
Овако као ја,
Ти би знао да живот и срећа шума и њива
Заиста једино од сунца зависи,
Да оно, заиста, топлотом својом огрева грдне хрстове
И кедре,
И лепотом обилно украшава мирисне цветове.
Само, ти цветови нису то што си ти:
Њиховој красоти и вредности нема мере,
Тако да је и самом времену тешко да дође да их коси.
Док ти, нит' леп, нит' мирисан —
Ах, не буди сунцу својом муком досадан!
Не мацај се за оним што није према теби!
Ђути и вени! —
Али, одскочило је међутим сунце,
Гранула светлост по природи,
По свету биљака се просули зраци,
И бедни различак, завенуо у ноћи,
Оживео је поново кад се небо отворило.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ

ПОЗДРАВ СТУДЕНТИМА ТЕХНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА¹⁾

Госпођице и Господо Студенти,

Наставнички колегиум Техничког Факултета поверио ми је пријатну дужност да добродошлицом поздравим вас, нове ученике нашег Факултета, који сте дошли да подмладите и појачате редове будућих раденика на економској и културној изградњи наше земље.

Не само вашим бројем, но још више свежином и јачином нашега духа, чврстином ваше воље и обилношћу нашега знања, обнављате ви наш Факултет, који још нису оставили ни они слушаоци који су циновској борби одбране нашега племена дали своје најбоље дане, док ћете ви бити срећни да их посветите науци и спремању за другу, исто толико важну и судбоносну борбу на подизању културног и економског нивоа наше земље и њеног народа.

У име својих колега, а ваших наставника, и у име ваших старијих другова, ја вас поздрављам са: добро нам дошли!

Нека сте нам поздрављени као нови весници светлијег пролећа, које мора једном доћи да развесели и загреје ову нашу напашену земљу. Нека сте нам добро дошли ви, који нама, вашим наставницима, у суморним данима јесени живота, доносите зелену грану младога пролећа, да и ми преко вас осетимо његове радости, и утврдите нас у вери да ћете ви остварити наше снове будућности. Добро нам дошли и ви, наши стари познаници, који сте већ окушали и тегобе и радости живота који протиче измеђ ових белих зидова нашег Университета, ви у којима ми гледамо своје скоре сатрудице и заменике.

Лепота и привлачност универзитетског живота и састоји се у тој нераздвојној дружби оних који улазе у живот са онима који су га већ поднели, у дружби ваше необуздане снаге и неодрживог стремљења с мирноћом искуства и богатством опита, спојених најлепшим осећањима душе: преданошћу и љубављу ученика учитељу и учитеља према ученику, у коме први види продужење свога духовног бића и преко граница пролазног физичког живота. Ми, наставници ваши, тежимо свим силама наше душе да се ви у вашем стваралачком раду и у вашим научним концепцијама издигнете на вишу висину но што је она до које смо доспели ми. Ви ћете нам зато дозволити да у вашим успесима видимо једним делом и наш уплив, да их сматрамо као општи резултат једног неразделивог и животворног духа који се још од најстаријих времена предаје с поколења на поколење, а чији велики гласници су били Аристотел и Платон, Галилео Галилеи и Њутон, Леонардо Да Винчи и Рафаел, Роберт Мајер и Стивензон, Лајбниц и Максвел, Лавоазје и Менделјев.

¹⁾ Предавање одржано 22-ог октобра 1923.

Надам се да радост овог нашег првог састанка неће бити помућена ако вас на њему упознам донекле са задаћама које вас као будуће инжењере очекују, и за које треба ви да се, и ако не потпуно спремите, а оно бар довољно приготовите за време вашег кратког бављења на Университету.

Постараћу се да не будем сувише дуг, и ограничићу се да вам у неколико потеза истакнем те задатке који вас чекају у будућем активном делању, и да изведем закључке о томе какав треба да буде ваш рад на Университету, да са најмањим утрошком снаге и времена постигнете најбоље резултате.

Задаћа која вас као будуће инжењере очекује у јавном животу, јесте *продуктивно делане на стварању нових материјалних и духовних тековина* и нових услова друштвеног живота. Одржавати живот народа и друштвених организација, отворати нове путеве, откривати нове изворе који би задовољили разноврсне и многобројне друштвене потребе, јесте колико обилан и тежак, толико исто благородан задатак технике. Но да би техничке творевине биле заиста драгоцене и нове тековине, да би свака од њих била нови прилог општем богатству људи и народа, оне безусловно морају испунити услов да корист од њих буде у правилном односу према жртвама и средствима, учињеним ради остварења тих техничких објеката. Да би техничке творевине заиста представљале право богатство, оне безусловно треба *више да вреде* но што *стварају*.

Тај, једино правилни однос, називамо *рационалношћу*.

Велики Американац Вашингтон рекао је да градити може свако, но градити рационално може само инжењер.

Тај принцип рационалности морамо схватити још шире и изразити га следећом формулом: *Технички правилно делање треба да с минимумом потрошње постигне максимум користи*. Свако техничко делање мора бити у исто време и *технички* и *економски* правилно. Добро треба запамтити да нема и не може бити техничког савршенства онамо где оно није праћено економским савршенством. Ми се морамо чувати саблазни да техничко савршенство сматрамо циљем, но у њему треба гледати само средство за најбоље решење основног задатка: *економског најрационалнијег задовољења једне од друштвених потреба*.

Појам *економски правилног* не смемо мешати с уским појмом трговачке, предузимачке или банкарске користи, па ни с непосредним интересом државне касе, већ тај појам треба схватити шире, у смислу економије свих творачких сила друштва и државе.

Тако рационално-технички и економски правилно делање мора почивати на научној основи темељног познавања математике и природних наука с једне, и економских и друштвених наука с друге стране. Тек на тој солидној основи може се дизати зграда специјалног тех-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ничког познања. *Економски правилно стварање јесте прави циљ и смисао шехнике, која се у тој сврси мора ослањати на научну основу.*

Но за технички правилно делање, поред солидне теоријско-научне спреме, инжењер мора имати развијену моћ *шехничке увиђавности*. Без ове последње ни највиша теоријско-научна спрема не би била у стању да инжењеру даде ону стваралачку моћ која је неопходни услов плодне делатности. *Без те помоћи шехничке увиђавности не може бити ни смелости, ни размаха; без научне основе не може бити економске и шехничке правилности*. Тек то обоје заједно, сачињава потпуно техничко образовање сваког инжењера.

Техничко делање не појављује се само у стварању нових техничких објеката, већ у исто толикој мери и у експлоатацији постојећих, нпр.: фабрика, инсталација, градилишта, саобраћајних путева, и т. сл. И на томе пољу важи исти принцип рационалности, и ту су потребна иста она и онолика познања као и за стварање нових објеката.

За бољу илустрацију важности рационалне експлоатације тих добара, довољно је навести за пример светску мрежу железница, која данас броји преко 1.200.000 км., и у чије је грађење и опрему утрошено округло 400.000.000.000 добрих златних динара. Ако би се рационалном експлоатацијом корист од капитала, уложеног у железнице, повисила само за 1%, то би добит од тога износила округло 4.000.000.000 златних динара, а толику суму нису до рата трошиле на просвету државе целог света.

Ви ћете имати прилике да се уверите да само строго научно проматрање процеса претварања једног вида енергије у други, делова механичког рада машина, физиолошких и психолошких закона, и технички правилна примена тих закона, може дати богате резултате у искоришћавању неизмерног капитала, нагомиланог у техничким предузећима целог света.

Рутина и здрав смисао и сувише су слаби и недовољни да данас рационално експлоатишу те велике техничке установе и да руководе неизмерном механичком и људском енергијом која се улаже у експлоатацију и продукцију.

Али не захтевају само фабрике, железнице, рудници и радионице научно-техничку спрему за њихову експлоатацију. Данас све друштвене организације добијају све више и више произвођачки карактер; саме државе губе данас обележје полицијско-војничко, и прелазе све више у организације за производњу свих врста духовних и материалних добара. У колико су више државе успеле да први облик промене на овај нови, културно-производни, у толико су оне јаче и за живот способније. Зато се одавно увидела потреба да се за многе гране друштвене

делатности и државне управе узимају људи с довољним и опширним познавањем услова техничке производње. Отуда је поред многих других инжењерских специјалности створена још једна нова струка, *ујравног инжењера*.

Из свега досад реченог види се да су дужности инжењера у јавном друштвеном животу велике и многоструке; на њиховим плећима лежи велика одговорност за духовни и материјални напредак, чији су они главни чиниоци. Према томе и њихово делање не сме бити уско, занатлијско, без везе и обзира на широке потребе друштва, на његову физичку и моралну снагу, на његова духовна и материјална средства.

Да би инжењер могао у највећој мери и с најбољим успехом одговорити своје позиву, да би оправдао наде и очекивања која се на њега полажу, он не сме бити уски специјалиста који би био у стању да само остварује туђе жеље и замисли; на против, он мора бити у стању да сам оцени и увиди друштвену потребу, да у хармонији с културним и материјалним стањем друштва, и с погледом на путеве и брзину његовог напретка, узме сам иницијативу и даје правац у саздавању и експлоатацији техничких објеката и у руковођењу свих друштвених и државних установа чија је задаћа произвођење духовних и материјалних блага,

Недовољно и непотпуно образовање инжењера у томе правцу било је, до сад, не само на штету њиховог угледа и положаја у друштву, него у исто време и од великог уштрба по њихово плодотворно делање на друштвеном напретку.

Тиме још није исцрпена листа радова у којима се појављује инжењерска делатност. Њихов рад није ограничен само на практично делање у стварању и експлоатацији добара и у разним гранама државне или друштвене управе. Дужност је инжењера да још раде на чистој и примењеној науци. Видели смо да је техничко делање инжењера основано на науци, и инжењери морају бити свесни да и те научне основе морају себи створити они сами. До последњих деценија прошлог столећа владала је заблуда да техника треба да се ограничи на рационалну примену научних резултата, добијених од људи и на местима где се негује чиста наука; тим људима, веровало се, треба и оставити бригу за разраду научних основа технике.

Великим и тешким напорима, но зато с пуним успехом, техника је оборила ту заблуду, убедила се прво сама, па затим то очигледно доказала и другима, да она мора сопственим зубима јести свој хлеб, да она не може ићи у поводу за другим наукама, него да сама мора научно обрађивати све научне основе њене делатности. Тиме је она извојевала себи лепо место међу осталим наукама, поставши њиховим

часним такмацем, но, у исто време, и њиховим сарадником на широком пољу научнога рада.

Ви ћете имати прилике да се упознате с великим тековинама научног рада технике. Статика, наука о јачини материала, хемијска и механичка технологија, електротехника, јесу крупни драгоцени каменови у сјајној круни људских знања; те науке заузимају видно место међу осталим тековинама људскога духа.

Научним техничким радом не само да су створене нове научне дисциплине, него су сами методи научног рада претрпели знатну измену у сагласности с циљем. *За технику наука није крајњи циљ и учености једини идеал, него њродуктивна примена научних истина у користи човека и људског друштва.* Нови методи научних истраживања, примењени у техници, дали су у брзо богате резултате и нашли су скоро широку примену и у области чисте науке, а тиме се техника у неколико одужила науци за оне велике услуге које је она чинила и чини друштву у опште, и којима ће се техника користити и у будуће у највећој мери.

Потреба научног рада у техници јавља се још и отуда што се приликом примене научних резултата могу посматрати нове појаве, могу наметнути питања и пробудити љубопитства, а то и јесу предуслови за свако научно истраживање, који морају бити искоришћени у интересу наука, што ће бити могуће ако је сам инжењер научни радник. И ако сваки инжењер не може бити научни истраживач, он мора бити у толико развијен научно да нове појаве запази и нотира, да се њима заинтересује и да може формулисати питања која се постављају новим опажањима, да би на њих могао упозорити оне који су у стању да на њих нађу одговор.

Област познања којом мора да влада инжењер није још ограничена том стваралачком делатношћу на пољу практичке примене, или на научној раду. Ма колико био важан и висок циљ економског и културног напретка, ми га не можемо сматрати као крајњи циљ наших душевних борби и физичких напора. Ми се не можемо зауставити на по пута, но морамо тежити даље, да нађемо онај виши крајњи идеал коме иде човечанство, морамо тражити мерило и критериум за оцену културе и распознавање њене истинске вредности. Све наше опште, стручно и научно образовање мора бити крунисано широким познавањем путева кроз које је у своме дугом развоју прошла мисао људска, од Буде преко Аристотела, Сократа, Христа, до Канта и Толстоја. Знање историје, географије, филозофије и литературе, у којима се најбоље огледају путеви људске мисли у прошлости и њене тежње у садашњости, даће нам могућност да суму наших познања крунишемо

својим филозофским погледом на пут којим гредe и циљ коме тежи човечанство и сва васиона.

Литерарно образовање помаже нам, поред тога, да и сами можемо боље и лепше формулисати своје мисли, дреши нам језик да успешније ширимо своја убеђења и бранимо своје право.

Кад смо се упознали са задаћама које очекују инжењера као јавног радника у друштвеном животу, и са спремом којом се он мора наоружати за победу у борби која га чека, неће нам сад бити тешко да одатле изведемо закључак како ћете ви најбоље искористити рад на Университету, да из њега изађете спремни за ту свесну, стваралачку делатност.

Из овога што смо овде сазнали, јасно је да за технику наука није крајњи циљ, него је њен идеал да се то знање примени на стварању нових, одржавању и експлоатацији стечених материјалних и духовних блага. *Стваралачка моћ, основана на темељу научних познања*. ето то треба да буде крајњи циљ вашег образовања.

Тај задатак не може се постићи само радом у школи и у броју и обиму предавања и вежбања која ћете ви имати на Техничком Факултету. Ви морате, поред тога, продужити рад на проширењу и удубљењу тих основних познања која сте стекли у гимназији. Алгебра, геометрија и тригонометрија морају у вашим рукама постати оруђе којим ви лако и вешто рукујете; знања из географије, филозофске пропедевтике, историје филозофије и књижевности, не само да не смеју бити занемарена, него, на против, треба да буду допуњена и раширена и вашим умом прерађена у завршено гледиште на поприште и историју људске мисли, на путеве и крајњи циљ човекових тежњи и страдања.

Ваш рад у школи биће тројакe природе: прво, теоријски, у слушању предавања и посећивању семинара; друго, практичан, у примени теоријских знања на вежбањима, у радионицама и лабораторијама; и треће, у дубљем научном разрађивању појединих грана и дисциплина на семинарима, специјалним студијама, итд.

На жалост, много се грешу у томе што се предавања и вежбања посећују слабо, у нади да ће се то моћи надокнадити учењем из књига, табака или туђих бележака. Појмљиво је да су и колико су те наде илузорне, јер иначе школа не би била ни потребна, а потребу школе није досад нико порицао, од Сократа до смелих бољшевичких новатора просветног рада. Као последица тог слабог посећивања предавања и вежбања јавља се пренапрезање, нерационалан рад, погрешно или нејасно схватање, а као резултат свега тога губитак воље и енергије за рад и прекомерно продужење школовања, што представља огроман губитак за сваког појединца, а, у суми, још већи за земљу, јер тиме се одлаже и скраћује продуктивност великог броја радних снага.

Први и искрени савет који вам можемо дати ми, ваши наставници, јесте тај да се по сваку цену чувате од саблазни да редован рад у школи принесете на жртву каквим било моментаним материалним интересима или друштвеном забављању, него да, на против, напрегнете све ваше силе да уредним и методичким радом у школи скратите време вашег школовања и да тиме постигнете највећу економију ваше снаге и материалних жртава, а заједно с тим највећу продуктивност вашег рада.

Осим прилежности у посећивању предавања и вежбања, ви се морате држати реда и системе у слушању појединих предмета, тако да се постепено, као по лествицама, дижете од основних наука к слеђујућим, које се ослањају на прве. Тај систематски ред вам је показан у плану и распореду предавања на нашем Факултету, и ви треба да се њега придржавате. Та систематичност у раду не може се, очевидно, постићи формалним редом којим записујете предмете у књижицу, него стварним савлађивањем дотичног предмета.

Велика је погрешка јурити напред за новим, кад се није савладало старо, а та слабост била је увек повод пренапрезања, прекомерног продужењу школовања, и узрок слабом успеху.

(Свршиће се)

К. САВИЋ

ИСПИТИВАЊЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ ПО МЕТОДИ BINET-SIMON

I. Сведоцбе и испити као мерило интелегенције. — II. Посиџанак скале за мерење интелегенције. — III. Ујуџ за извођење и ојис појединих шесџова Б. С.-ове скале. — IV. Начин израчунавања. — V. Заврџина реч.

I. СВЕДОЦБЕ И ИСПИТИ КАО МЕРИЛО ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

У животу — нарочито школском — често се указује потреба да брзо стекнемо колико толико поуздан суд о душевним способностима, а у првом реду о интелегенцији неког детета или младог човека. Није редак случај да нам из какве веће групе ваља издвојити најинтелигентнију децу. Која нам средства стоје за ово издвајање на расположењу? У школама се обично употребљују два начина за одабирање интелигентнијих ученика: 1. Одабирање на основу сведоцбе о претходном школовању, 2. Одабирање на основу пријемног испита. Могу ли заиста сведоцбе и испити послужити као критериум интелегенције?

1. *Сведоцбе.* — Обично се сматра да, у колико неко дете има боље оцене из научних предмета, у толико је јача његова интелегенција. Овде се школски успех јавља као мерило интелегенције. Заиста, не може се порећи да постоји извесна тесна веза између интелегенције и школског успеха. Има ученика који са мало труда, благодаречи јакој

интелигенцији, постижу леп успех, док их њихови другови слабије интелигенције и поред свега уложеног труда нису у стању да достигну. Али је за нас овде важно да знамо да ли школски успех зависи само од интелигенције, или на њега утичу можда и неке друге чињенице. Само у првом случају могле би оцене бити сигурна мера интелигенције. Ми то морамо одлучно порећи. Довољно је, нпр., да неко, иначе врло интелигентно дете, из било каквих разлога учини у једној школској години већи број изостанака, па да по школском успеху изостане знатно иза другова равне и слабије интелигенције. Не сме се заборавити даље да школски успех не зависи само од ученика, већ у великој мери и од наставника. У колико је настава методичније изведена, у толико ће ученици показати бољи успех. Ученици добрих наставника имаће увек више изгледа на добре оцене него ученици мање способних наставника.

Одвело би нас далеко ако бисмо хтели набрајати све услове од којих зависи школски успех. Да напоменемо још само да наставници често имају различита мерила за оцену ученичког успеха. Врло је чест случај да на испитима (где више наставника оцењују ученика) наставници на исти одговор дају различите оцене. Из сличних разлога не могу ни две једнаке сведоцбе из разних школа имати исту вредност. Једни су строги при оцењивању, други благи. Има не само наставника, већ и читавих школа (чак и универзитета) које су познате са благог или строгог оцењивања. Све ово показује да школска сведоцба не може бити сасвим поуздано мерило ни школског успеха ни ученичке интелигенције. Зато се свакако и прибегава често једном другом средству, а то су тзв.

2. *Пријемни испити*. — Они имају према сведоцбама о успеху једно несумњиво преимућство: критериум оцењивања је сада знатно стабилнији, јер децу из разних школа оцењују исти људи. Али не треба сметнути с ума да ови испити имају и својих мана. Оцене годишњег успеха су много бољи израз општег успеха, док су испитне оцене више израз моментаног успеха из малог обима градива. У начелу се не може дозволити да испитна комисија може боље оценити успех ученика од наставника који су га годинама посматрали. Према томе, и пријемни испити нису сигурно мерило школског успеха, а још мање могу они послужити као мерило интелигенције. Њима се у првом реду испитује знање, а да интелигенција није исто што и знање, не треба доказивати.

Укупно узевши, можемо рећи да су и испити и школске сведоцбе непоуздано мерило интелигенције, и ако врло много од ње зависе. Оцењивање се нарочито компликује ако у једном разреду (као што је то обично случај) имамо деце разних година. То није редак случај да између ученика једног разреда разлика у старости износи две, па и више

година; ми ћемо, међутим, видети доцније да разлика од две године при оцењивању дечје интелигенције значи врло много. Једно од њих (млађе) може бити нормално, док је друго (старије) анормално, и ако оба показују при испитивању исти успех. Зато тамо где нам је стало да поредимо и испитујемо интелигенцију дече и одраслих, не можемо се ослонити само на њихове сведоџбе и оцене, већ их ваља допунити другим подацима. Модерна психологија располаже са врло много метода за испитивање интелигенције; ни оне немају до душе апсолутне вредности, али се уз друге податке могу врло корисно употребити. Ми ћемо овде изложити само једну од њих, која је нарочито згодна за брзу приближну ориентацију о степену дечје интелигенције, и дозвољава у много већој мери поређење него и једна и друга метода; она је позната у науци под именом Binet-Simon-ове методе.

II. ПОСТАНАК СКАЛЕ ЗА МЕРЕЊЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Француски часопис *Психолошка година* (Année Psychologique) објавио је 1908 год. у 14. свесци једну врло значајну расправу под насловом *Развиће интелегенције код деце* (Le développement de l'intelligence chez les enfants). Писци су били познати психолог и уредник поменутог часописа Alfred Binet и париски лекар Th. Simon. Али то није била генетичка студија о развоју дечје интелигенције, као што би се по наслову могло мислити, већ збирка кратких експеримената за мерење дечје интелигенције од три до навршених 13 година. Кад се узме у обзир с како се мало успеха завршио покушај за мерење интенситета тако елементарних психичких функција као што су осећаји, а од кога се у своје време тако много очекивало, онда се може замислити с каквим је скептицизмом ова расправа примљена. Па ипак, оно је, захваљујући једно јасном и убедљивом излагању, а друго можда и привидној лакоћи саме методе, врло брзо продрла ван граница Француске, у Белгију, Немачку, Русију, Швајцарску, Холандију, Скандинавију, Италију, а нарочито у Америку.

Али и овај рад није постао наједанпут, већ има своју предисторију. Још 1899—1900 почела су оба аутора прве заједничке покушаје испитивања интелигенције, који нису престали све до Бинеове смрти (1911). Бине се тада занимао испитивањем односа између телесног и душевног развоја, а Симон је био лекар у колонији слабоумне деце у Puyguy-Vaucluse. У предговору за посмртно издање заједничког дела *Мерење развића интелегенције код младе деце* (La mesure du développement de l'intelligence chez les jeunes enfants), Д-р Симон вели да се у раду у почетку стално осећала једна сметња: „Она је долазила од несигурности у којој се посматрач налазио с обзиром на разлике у интелигенцији које су постојале између лица која је Бине мерио.“ Бине

је Симона увео у своје радове и навео га да врши слична мерења и код деце у Vaucluse. Тако се код њих јавила потреба за детаљнијим испитивањем и мерењем интелигенције, и из првих заједничких опита, чињених 1899—1900 године, развила се временом *скала за мерење интелекције* (échelle métrique d'intelligence). Њој су посвећене три расправе објављене у *Психолошкој години* 1905 год.: 1. — *О потреби да се утврди научна дијагностика нижих стања интелекције* (Sur la nécessité d'établir un diagnostic scientifique des états inférieurs de l'intelligence). 2. — *Нове методе за дијагностику интелектуалног нивоа анормалних* (Méthodes nouvelles pour le diagnostic du niveau intellectuel des anormaux). 3. — *Примене нових метода дијагностике интелектуалног нивоа код нормалне и анормалне деце хосписа и основне школе* (Application des méthodes nouvelles du diagnostic du niveau intellectuel chez des enfants normaux et anormaux d'hospice et d'école primaire). За разлику од друге две скале, о којима ће доцније бити речи, ми ћемо ову скалу назвати *скала I*.

Још из раније у психологију су уведени извесни кратки експерименти који су служили поглавито да се констатује да ли код неке личности постоје извесне психичке особине: они су дакле имали чисто дијагностички карактер. За ове експерименте увели су американски психолози израз „тест“ (mental tests), који је сада у психологији опште усвојен. Б.С.¹⁾-ова скала I садржи 30 кратких тестова, који су објављени у другој од три малочас наведене расправе.

Али и једна друга чињеница је била повод стварању ове скале. 1904 год. основана је у француском Министарству Просвете комисија која је требала да сву слабу децу која су у школи по успеху далеко изостајала иза њихових другова, издвоји у специалне школе за недаровиту децу. Ова комисија је донела одлуку да се сва оваква деца примају у специалне школе само на основу претходног педагошко-лекарског прегледа; какав ће бити тај преглед, о томе није ништа речено. Да реше овај проблем, јавили су се Бине и Симон, те је тако постала поменута скала I од 30 тестова. Она је била пре свега намењена деци слабе интелигенције, али се њома није хтела вршити анализа интелектуалних способности ове деце, већ само сазнати степен њихове заосталости. Тестови који су сачињавали ову скалу били су састављени тако да су чинили серију од 30 задатака, чија тешкоћа стално расте. Први чланови скале су одговарали најнижем ступњу интелигенције. Примера ради навешћемо први тест: запаљена свећа креће се тамо амо испред дечјих очију, па се посматра да ли постоји координација покрета главе и очију која је потребна за фиксирање предмета. Последњи тестови су већ толико тешки да одговарају про-

¹⁾ Б. С. = увек Бине и Симон.

сечној нормалној интелигенцији одраслих људи. Да наведемо само 30. тест: „Дефиниција и поређење апстрактних појмова. Каква је разлика између поштовања и пријатељства, досаде и бриге“.

Нас скала I непосредно не интересује, али се из ње развила скала II, која није више посвећена анормалној, већ деци нормалне интелигенције. Примењујући скалу I по париским школама а, Б. С. су приметили да тестови који су већ били испитани на париској деци, дају увек сличне резултате, али под једним условом: да се понављају на деци која су млађа од анормалне деце. Та су деца морала бити у толико млађа у колико је нижи био ниво на ком су стајала анормална деца. Кад се ово већ једном увидело, онда није много требало да се дође до идеје коју W. Stern¹⁾ назива епохалном, а E. Neumann²⁾ гениалном: *да се за сваку годину старости ушврде тестови који ће важити као нормална мера интелигенције у том добу*. Тако се из скале I развила скала II од 1908 год.³⁾ Главна разлика између ове две скале лежи у томе што у скали I нема још ни помисли о утврђивању тестова који би били мера нормалне интелигенције за сваку годину понаособ. Иначе су многи тестови из скале I унети и у скалу II. Ова скала, као што се већ из до сада реченог види, није створена наједанпут, већ је резултат дугог и заморног рада.

Чињени су многи експерименти у школама, забавиштима, болницама итд. Испитивало се неуморно по свима париским школама, а нарочито у улици Grange-aux Belles, где је једна сала била претворена у психолошко-педагошки лабораториум. Радило се са децом од 3—16 година, са нормалним и идиотима, па најзад и са војницима једног пука, али је труд уродио плодом, скала је била готова, и што је најглавније, на пракси се показала као врло употребљива, и ако је још далеко била од тога да буде идеално тачна. Главно је да је њом дат основ на коме се даље могло зидати. Аутори су и тад као и доцније увек били свесни да њихова метода није савршена, и то нису крили. Тако Бине једном приликом вели: „Моје зрело и дефинитивно мишљење јесте да метода није савршена; али је то метода која нам је била потребна, и, ако је други после нас усаврше, као што се надамо, они ће је усавршити само служећи се нашим методама рада и користећи се нашим искуством“⁴⁾.

Идеја водиља у овом раду била је: „Измислити велики број тестова који су у исто време брзи и тачни, а по тешкоћи постепено расту, пробати све тестове на великом броју деце разних година; забеле-

¹⁾ *Die Intelligenz der Kinder und Jugendlichen*, III издање, 1920, страна 62.

²⁾ *Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik*, II издање, страна 124.

³⁾ Binet-Simon, *Le développement de l'intelligence chez les enfants*.

⁴⁾ *Les idées modernes sur les enfants*, страна 125.

жители резултате; тражити који се тестови могу решити у одређеном добу старости, а да их млађа деца, па макар само за годину дана, у већини случајева не могу решити, тако поставити скалу за мерење интелигенције, која ће нам дозволити да одредимо да ли неко лице има интелигенцију која припада његовим годинама, или је изостало или измакло, и за колико је месеци или година заостало или измакло.

Али кад је скала од 1908 већ једном била готова, њени аутори се нису ту зауставили; 1911 изашла је ревидирана скала (*Нова испитивања о мерењу интелектуалног нивоа код школске деце*, А. Binet, *Année psychologique*, 17, 1911, и Binet-Simon, *Мерење развишка интелигенције код младе школске деце*, 1911). Њу ћемо назвати скала III. Она се битно није разликовала од скале II, главни принцип је остао исти, али је учињено ипак више измена. Те измене су ове:

1. — Неки тестови су избачени и нема их више у скали III. То је нарочито случај код оних чије решење јако зависи од знања стеченог у школи.

2. — Тестови за 11 и 12 година су се показали одвећ тешки. Зато су тестови из 11 година пребачени сад у 12 година.

3. — Уведени су нови тестови на место оних који су на овај начин отпали, неки су позајмљени из скале I.

4. — У скали III прелази се са 10 година одмах на 12, а одавде одмах на 15 година. Тестови за 11 и 13 година више дакле не постоје, а за 14 година није их ни раније било.

5. — Одређени су пет тестова за одрасле.

6. — Број тестова износи сада за сваку годину пет, само што за 4 године остају и даље свега четири теста. Раније их је најмање било 3, а највише 8.

Све ове промене читалац ће лако наћи, ако пореди скалу II са скалом III у прегледу који је мало даље наведен.

Сем ових измена, у своме делу *Модерне идеје о деци* (1909), Бине је додао још неколико тестова за прво детињство од 3 месеца до 3 године. Ми ћемо ове тестове овде кратко набројати, пошто они у прегледу нису наведени.

3 месеца. — Вољни покрети очију. По Бинеу се прво буђење интелигенције (нама изгледа да би се овде боље могло говорити о буђењу свести) огледа у следовању очима за каквим запаљеним предметом (свећа, палидрвце), који се лагано помера испред дечјих очију.

9 месеци:

1. — Скренути пажњу на звук. Ако се позади детета зазвони звонцем, оно окреће главу на ту страну.

2. — Дете хвата предмете, па било да они додирују његову руку, или да му се само покажу.

Једна година. — Дете разликује предмете који му служе за храну. Зна да разликује парче дрвета од парчета чоколаде и ово последње одмах приноси устима.

Две године :

1. — Ход. Око две године дете почиње да хода без туђе помоћи.

2. — Извршује једно наређење, на пр. : донеси лопту. Сад дакле већ разумева говор.

3. — Само наговештава своје природне потребе — навикавање на чистоћу.

Исте године када је извршена ревизија скале II и објављена скала III (1911), умро је Бине, а Симон, како сам вели, „није се сматрао овлашћен да мења нешто што није сам створио“. Па ипак, рад на ревизији скале, као што је Бине и сам предвидео, није престао. Највећим делом он је изведен у иностранству. Они који се интересују даљом судбином Б.С. покушаја, наћи ће о томе врло исцрпан извештај у наведеном делу Е. Меуманн-а, стр. 187—277. Ми ћемо овде поменути само неке најважније покушаје : у Немачкој О. Bobertag¹⁾, у Америци Н. Goddard²⁾, L. M. Terman и Н. G. Childs³⁾; у Шведској G. A. Jaederholm⁴⁾. Најзад, да напоменемо да је D. Herderschêe⁵⁾ у Амстердаму поставио скалу за испитивање интелигенције код глуво-неме деце. Од ових су најважнији покушаји Terman-ови и Jaederholm-ови. Они су (сваки за себе) предузели ревизију Б. С-ових тестова. Први је сем тога проширио скалу на 14, 16 и 18 година. Он је затим увео *шестове за замену*, који дозвољавају да се експеримент може по потреби поновити са тестовима приближно исте тешкоће. Ми и Terman-ову и Jaederholm-ову скалу доносимо у прегледу на идућој страни поред БС-ове скале II и III. Простор нам не дозвољава да се задржимо на опису нових тестова које су ова два психолога увели; они су у прегледу само кратко назначени, а детаљно су објашњени у расправи која ће, надамо се, наскоро за овом моћи бити објављена.

¹⁾ О Bobertag, *Ueber die Intelligenzprüfungen nach der Methode von Binet und Simon*, II. Auflage, 1920.

²⁾ Н. Goddard, *The Form-board as a measure of intellectual development in Children*. *Training-School* 9, 1912. *Revision of Binet-Scala*. *Training-School* 8, 1911.

³⁾ L. M. Terman and Н. G. Childs, *A Tentative Revision and Extension of the Binet-Simon Measuring Scala of Intelligence*. Part. I.—III. *Journal of Educational Psychologist*, 1912. L. M. Terman, *Stanford Revision*, I. Source Material, II. Guide 1921.

⁴⁾ G. A. Jaederholm, *Undersökinger över Intelligensmätningarnas*, Stockholm 1914, 2 свеске.

⁵⁾ D. Herderschêe, *Teste für taubstumme Kinder*, *Zeitschrift für angewandte Psychologie*. 16. 1920.

Доба старости	BINET-SIMON скала II, 1908 г.	BINET-SIMON скала III, 1911 г.	JAEDERHOLM	TERMAN
3 године.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Показати уста, нос, очи. 1¹⁾ 2. Поновити реченицу од 6 слогова. 3. 3. Поновити две цифре. 4. 4. Посматрање слика: набрати појединости без везе. 5. 5. Казати своје презиме. 2. 	Исто.	Исто.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Показати делове тела. 1. 2. Поновити реченицу од 6—7 слогова. 3. 3. Именовати показане предмете (кључ, новац, перорез, сат). 7. 4. Посматрање слика: набрати појединости без везе. 5. 5. Казати своје презиме. 2. 6. Казати свој пол. 6. Зм ²⁾ : Поновити три цифре. 4.
4 године.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Казати свој пол. 6. 2. Именовати показане предмете 7. 3. Поновити три цифре. 4. 4. Упоредити две линије по дужини. 8. 	Исто.	<ol style="list-style-type: none"> 5. Разумевање замишљених ситуација. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разликовати геометријске фигуре (круг, квадрат и троугао). *³⁾ 2. Избројати четири ситна новца. 11а. 3. Поновити четири цифре. 4. 4. Поредити две линије. 8. 5. Разумевање замишљених ситуација. 6. Прецртати квадрат. 10а. Зм: Поновити реченицу од 12—13 слогова. 3.

¹⁾ Цифре позади теста значе број теста у путу (види III део расправе).

²⁾ Зм = тест за замену.

³⁾ Знак * значи да је дотични тест потпуно нов и да га нема у Б.С.-овој скали.

Доба Старости	VINET-SIMON скала II, 1908 г.	VINET-SIMON скала III, 1911 г.	JAEDERHOLM	TERMAN
5 ГОДИНА	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поредити две тежине. 9а. 2. Прецртати квадрат. 10а. 3. Саставити правоугаоник из два троугла. 12. 4. Бројати 4 петпарца. 11а. 	<p>Исто.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Поновити реченицу од 10 слогова. 3. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поредити две тежине. 9а. 2. Прецртати квадрат. 10а. 3. Поновити реченицу од 10 слогова. 3. 4. Избројати 4 петпарца. 11а. 5. Извести 3 наједном издана налога. 18. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поредити две тежине. 9а. 2. Именовати четири главне боје. 19. 3. Направити правоугаоник из два троугла. 12. 4. Дефинисати предмете по употреби. 14а. 5. Естетичко поређење. 15. 6. Извести три налога. 18. <p>Зм: Казати своје године. 16.</p>
6 ГОДИНА	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разликовати пре и после подне. 13. 2. Поновити реченицу од 16 слогова. 3. 3. Естетичко поређење. 15. 4. Дефиниција конкретних предмета по употреби. 14а. 5. Извести три налога. 18. 6. Разликовати лево и десно. 17. 7. Казати своје године. 16. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разликовати јутро и вече. 13. 2. Прецртати ромб. 10в. 3. Естетичко поређење. 15. 4. Дефиниција конкретних предмета по употреби. 14а. 5. Бројати 13 петпарца. 11б. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разликовати пре и после подне. 13. 2. Направити правоугаоник из два троугла. 12. 3. Естетичко поређење. 15. 4. Дефиниција конкретних предмета по употреби. 14а. 5. Избројати 13 петпарца. 11б. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Разликовати десно и лево. 17. 2. Поновити реченицу од 16 до 18 слогова. 3. 3. Познати четири најобичнија новца. 11е. 4. Разумевање замишљених ситуација. 5. Бројати 13 петпарца. 11б. 6. Познати недостатке на сликама. 24 <p>Зм: Разликовати пре и после подне. 13.</p>
7 ГОДИНА	<ol style="list-style-type: none"> 1. Познати недостатке на сликама. 24. 2. Описивати слике. 5. 3. Прецртати ромб. 10б. 4. Поновити пет цифара. 4. 5. Бројати 13 петпарца. 11б. 6. Казати број својих прстију. 20. 7. Преписати реченицу. 21а. 8. Познати четири најобичнија новца. 11е. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Показати десну руку и лево уво. 17. 2. Описати слику. 5. 3. Извршити три налога, издата наједанпут. 18. 4. Именовати 4 главне боје. 19. 5. Избројати 9 петпарца (3 проста, 3 дупла). 11с. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Направити правоугаоник из два троугла. 12. 2. Описати слику. 5. 3. Прецртати ромб. 10б. 4. Именовати 4 главне боје. 19. 5. Избројати 9 петпарца (3 проста, 3 дупла). 11с. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Везати замку. 2. Описати слику. 5. 3. Прецртати ромб. 10б. 4. Поновити пет цифара. 4. 5. Поредити два конкретна предмета по сећању. 22а. 6. Казати колико има прстију. 20. <p>Зм I: Набројати дане у недељи. 27.</p> <p>Зм II: Три цифре поновити обрнутим редом.</p>

Лоба стаости	BINET-SIMON скала II, 1908 г.	BINET-SIMON скала III, 1911 г.	JAEDERHOLM	TERMAN
8 Г О Д И Н А	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поредити 2 предмета по сећању. 22 а. 2. Бројати назад од 20—1. 23. 3. Именовати 4 главне боје. 19. 4. Навести 2 сећања из прочитане приче. 26. 5. Писати по диктату. 21 б. 6. Избројати 9 петпарача (3 проста, 3 дупла) II с. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поредити два предмета по сећању. 22 а. 2. Бројати назад од 20—0. 23. 3. Познати недостатке на сликама. 24. 4. Кажати датум. 25. 5. Поновити 5 цифара. 4. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поредити два предмета по памћењу. 22 а. 2. Бројати назад од 20—0. 23. 3. Познати недостатке на сликама. 24. 4. Именовати познате животиње, цвеће, предмете од дрвета и гвожђа. 5. Поновити пет цифара. 4. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Навести сличност између две ствари (дрво-угаљ, јабука-бресква, гвожђе-сребро, лаба-аутомобил) (2 од 4). 2. Бројати назад од 20—0. 23. 3. Дефинисати појмове, али не по употреби. 14 б. 4. Речник 20 речи (из одређене листе). 5. Разумевање замишљених ситуација. 6. Како ће се најлакше наћи изгубљена лопта? <p>Зм I: Познати шест најобичнијих врста новаца. Зм II: Писати по диктату. 21 б.</p>
9 Г О Д И Н А	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дефинисати појмове, али не по употреби. 14 б. 2. Уредити пет тежина. 9 б. 3. Вратити кусур од једног динара. 11 д. 4. Кажати датум дотичног дана. 25. 5. Навести шест сећања из прочитане приче. 26. 6. Набројати дане у недељи. 27. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дефиниција конкретних предмета, али не по употреби. 14 б. 2. Именовати сав ситан новац. 11 ф. 3. Вратити кусур од 1 дин. 11 д. 4. Набројати све месеце. 28. 5. Разумевање замишљених ситуација (лака питања). 29 а. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дефиниција појмова, али не по употреби. 14 б. 2. Уредити тежине. 9 б. 3. Вратити кусур од 1 дин. 11 д. 4. Критика апсурдних реченица. 31. 5. Разумевање замишљених ситуација (три лака питања). 29 а. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Из три речи образовати једну реченицу. 32. 2. Уредити тежине. 9 б. 3. Вратити кусур. 11 д. 4. Кажати датум. 25. 5. Поновити четир цифре обрнутим редом. 6. Образовати сликове. 36. <p>Зм I: Набројати месеце. 28. Зм II: Колико вреде два динара укупно?</p>

Доба СТАРОСТИ	VINET-SIMON скала II, 1908 г.	VINET-SIMON скала III, 1911 г.	JAEDERHOLM	TERMAN
10 Г О Д И Н А	<ol style="list-style-type: none"> 1. Набројати месеце. 28. 2. Познавати сав новац. 11 f. 3. Из три речи образovati реченицу. 32. 4. Разумевање замишљених ситуација (три лака питања). 29 a. 5. Разумевање замишљених ситуација (пет тешких питања). 29 b. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уредити 5 тежина. 9 b. 2. Прецртати по памћењу две фигуре. 30. 3. Из три речи образovati две реченице. 32. 4. Критика апсурдних реченица. 31. 5. Разумевање замишљених ситуација. 29 b. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Набројати месеце. 28. 2. Из несређених речи образovati реченицу. 35. 3. Поређење по сећању. 22. 4. Бројати од 41 уназад олузимајући по три: 41, 38, 35 итд. 5. Наћи заједничко име за више предмета. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Речник 30 речи (из одређене листе). 2. Прецртати две фигуре по памћењу. 30. 3. Навести осам сећања из прочитане приче. 26. 4. Критика апсурдних реченица. 31. 5. Разумевање замишљених ситуација. 6. Казати 60 речи за три минуте. 34. <p>Зм I: Поновити шест цифара. 4.</p> <p>Зм II: Поновити реченицу од 20—22 слога. 3.</p> <p>Зм III: Познавање извесних геометријских облика.</p>
11 Г О Д И Н А	<ol style="list-style-type: none"> 1. Критика апсурдних реченица. 31. 2. Из три речи образovati једну реченицу. 32. 3. За три минута казати 60 речи. 34. 4. Дефинисати апстрактне појмове. 14 с. 5. Из несређених речи образovati реченицу. 35. 	Нема.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Како се најлакше може наћи изгубљена лопта? 2. Из три речи образovati једну реченицу. 32. 3. Рефати речи за три минуте. 34. 4. Прецртавати по памћењу. 30. 5. Из једне серије слика са-ставити причу. 	Нема.

Доба старости	BINET-SIMON скала II, 1908 г.	BINET-SIMON скала III, 1911 г.	JAEDERHOLM	TERMAN
12 ГОДИНА	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поновити 7 цифара. 4. 2. За један минут направити три слике. 36. 3. Поновити реченицу од 26 слогова. 3. 4. Разумевање замишљених ситуација. 29 с. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Одупрети се сугестији. 33. 2. Из три речи образовати реченицу. 32. 3. За три минута рећи више од 60 речи. 34. 4. Дефиниција апстрактних појмова. 14 с. 5. Из несређених речи саставити реченицу. 35. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Критика тежих апсурдности. 2. Разумевање замишљених ситуација. 29 с. 3. Објашњавање слика. 5. 4. Разликовање апстрактних појмова. 22 в. 5. Ређати речи за три минута. 34. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Речник 40 речи (по листи). 2. Наћи изгубљену лопту. 3. Објашњавање слика. 5. 4. Дефиниција апстрактних појмова. 14 с. 5. Из несређених речи образовати реченицу. 35. 6. Поновити пет цифара обрнутим редом. 7. Наћи суштину какве башне. 8. Упоредити три ствари.
13 ГОДИНА	<ol style="list-style-type: none"> 1. Развијање савијеног листа хартије у мислима. 37. 2. Обртање троугла. 38. 3. Разликовање апстрактних појмова. 22 в. 	Нема.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Таблица за памћење. 2. Поновити седам цифара. 4. 3. Разумевање замишљених ситуација. 29 в. 4. Објаснити пословице. 5. Навести шест сећања из прочитање приче. 26. 	Нема.
14 ГОДИНА	Нема.	Нема.	Нема.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Речник 50 речи (по листи). 2. Развијање листа. 37. 3. Разлика између краља и председника републике. 39. 4. Разумевање замишљених ситуација. 29 с. 5. Решити аритметички задатак. 6. Измењати казаљке сага у мислима. Зм: Поновити 7 цифара. 4.

Доба старости	VINET-SIMON скала III, 1911 г.	T E R M A N
15 година.	1. Поновити седам цифара. 4. 2. Наћи три слике. 36. 3. Поновити реченицу од 26 сло- гова. 3. 4. Објаснити слику. 5. 5. Разумевање замишљених ситуа- ција. 29 с.	Нема.
16 година.	Нема.	1. Речник 65 речи (по листи). 2. Тумачити басну. 3. Разликовати апстрактне појмове. 22 в. 4. Колико мањих кутија садржи нека- већа кутија? 5. Поновити шест бројева обрнутим редом. 6. Решити шифру. Зм I: Поновити реченицу од 28 гла- сова. 3. Зм II: Разумевање физичких односа.
18 година.	Нема.	1. Речник 75 речи (по листи). 2. Развити лист. 37. 3. Поновити осам цифара. 4. 4. Тест из Paul-a Hervieu-a. 40. 5. Поновити осам бројева обрнутим редом. 6. Испитивање оштроумља.
О д р а с л и.	1. Развити лист. 37. 2. Обрнути троугао. 38. 3. Разлика између краља и пред- седника републике. 39. 4. Разликовати апстрактне појмо- ве. 22 в. 5. Тест из Paul-a Hervieu-a. 40.	Нема.

Примедба: Тестови иза којих није наведен број теста сродни су са одгова-
рајућим Б. С. овим тестовима, али нису са њима идентични.

Д-Р БРАНИСЛАВ КРСТИЋ

РУСКА ЖЕНА У КЊИЖЕВНОСТИ

„Отаџбина се не може изнети на ђоновима својих ципела“, тако
говори један јунак француске Револуције, Камило Димулен.

Отаџбина — не.

Али један део њен, ми, невољне руске избеглице, ипак смо по-
нели собом у свет.

Део тај — то је наша култура: наша књижевност, наша уметност, наше позориште.

Када нам је нарочито тешко и када срце тешко и болно куца, кад се присећа белих ноћи нашег лепог Петрограда; кад се присећа зидина Кремља и златних торњева Москве, и кад се сећа широких предела око Волге и шуме на северу... у таквим тренутцима ми затварамо врата своје одаје и прелиставамо листове Пушкина, Толстоја и Достојевскога.

У списима Гогоља ми се сами навозимо на светли Дњепар, где се небо плави, где сијају велике чудне звезде и где се у ваздуху разлива необичан мирис тополе и вишњевих вртова.

Заједно са Пушкином ми шетамо по обали Неве или се преносимо у доба старине која више не постоји; преносимо се у домове где се проводио романтичан живот; где се одушевљавало за Волтера и Русоа; где су се приређивала домаћа позоришта; где су се носиле напудроване перике и где се знало и умело волети и заљубљивати.

Заједно са Толстојем ми преживљујемо грандиозну епоху 1812-те године и позлеђујемо старе ране вазда неспокојне руске душе.

И свуда, из ма које књиге, гледа на нас руска жена, гледају очи Русиње. А то стога што у руској књижевности нема ни једног великог и крупног дела у које не би била уплетена и унесена руска жена, тип Русиње.

Руска књижевност је култ жена; то је сва њена историја, постепено развиће њеног карактера, њена еволуција по епохама, њено подизање и ослобађање из зависног положаја и издизање до потпуне самосталности.

Још у стара, давнашња времена, када се Русија стварала; у времену татарскога ига, и још раније, за време крштавања Русије, руски летописци дају и износе поетске слике првих руских жена.

Тургењеву припада прво и најзначајније место међу цртачима и описивачима руске жене. Он је најбољи тумач њене дубоке душе.

Међу првима био је Пушкин који нам је приказао руску жену. „Несрећна Лиза“ Карамзинова „прекрасна је телом и душом, нежна и осећајна сељанка“. која осим имена и спољашњег одела није на себи имала ничега типичног, ничега националног. Ни Гогољ није створио ни приказао руску жену, и ако је био дао обећање да ће је изнети и приказати у свем сјају њене душевне лепоте. Његова Уљенка из другог дела *Мртвих душа* није живо створење.

Чудна, необична Татијана сва је озарена зрацима ума и духа, као и зрацима срца великога песника; али она, према условима живота и васпитања, припада само једноме друштвеноме сталежу. Она је оличење дужности, којој се она жртвује и којој она подноси одано на жртву своју личну срећу. Друштво је свакако стално ишло напред,

развијало се; личност се такође развијала, ишла напред, освајала себи и задобијала нова права, и „бити одан другоме“, што је било опште правило, постало је изузетак: на место покорнога подношења свога жребија и своје судбе, јавља се слободан избор, онако како срцу годи и како га срце привлачи.

И Лиза из *Племићскога гнезда* Тургејева такође се жртвује ради дужности, али схвата ту дужност далеко шире и пространије него Татијана. Но ни на тој најчистијој лепоти најлепшега типа и обрасца није се требало задржавати.

Измењен строј друштва који је Тургејев не само назирао, него и предосећао и износио, звао је жену из оних предела њених ранијих красних дужности и задатака: да по неки пут исцељује, још чешће да олакшава, а увек да теши. Отварала се једна област не само неке пасивне и састрадалничке љубави, него област делатне, активне љубави, где има да се у односу према изабранику свога срца приступи и стане напоредо, да се постане друг и потпора у животној борби.

И Тургејев је оцртао читав низ дивних женских ликова, која су сва озарена и испуњена том активном, делатном љубави; показавши руској жени све задатке духовне једнакости са мушкарцем, а давши јој слободно развиће, потребно је било отворити јој и широки пут који води грађанској једнакости.

* * *

Драме Островскога, белетристички састави Писемскога, Гончарова, Помјаловскога, а нарочито Тургејева, бацили су свој дубоки поглед на жену.

Жена се извлачи и ослобађа породичне тамнице; она жели да буде не само жена, мајка, или само играчка у рукама мушкараца, она тражи да је поштују и цене, и она сама себи извојевава своју слободу.

У једној од најлепших драма Островскога, у *Непогоди*, износи се кћи некога трговца, Катарина: она је сва пуна управо стихијскога протеста против крепоснога права, противу личног ропства; сва је испуњена протестом противу онога гледишта према жени које је онда било у моди и у снази, у коме се женско у првом реду потчињава оцу и матери, а затим се предаје и уступа на потпуно управљање и руковање мужевљево.

Према драмама и комедијама Островскога, и из њихове садржине, човек се данас може да упозна са тадашњим душевним бићем и животом ондашње Русије.

Девојку тада нису ни питали: хоће ли она, пристаје ли да се уда за овога или онога, и да ли она воли свога вереника. Сва су та питања решавали и старали се да реше сами родитељи. Они су пози-

вали проваодацику или родитеље девојчине и са њима су одређивали судбу и срећу своје деце, својих кћери.

Знаменити руски критичар Доброљубов назвао је Катарину Островскога „први зрачак светлости у царству мрака и таме“.

Катарина је изневерила мужа, кога није волела; није никако пристала да се њему врати, и бацила се у Волгу.

Волга је прибежиште и спасилац још у једној драми Островскога.

У оно време, у средњем руском сталежу нису се интересовали вереницом колико миразом што га је доносила. А ако се и нађе неко да узима жену без мираза, то се сматрало да он тиме девојци указује велику част.

„Девојка без мираза“ Островскога одбила је ту част, и баш онда када су се мушкарци, уз песму и свирку Цигана, препирали о том ко ће је добити, девојка се извукла, дошла на обалу Волге и у њеним таласима нашла свој крај.

Незабораван је то тип „девојке без мираза“ који је створила некадашња руска уметница Комисаржевскаја.

* * *

После Островскога јавља се читава плејада руских писаца који описују и износе различите ступњеве женске еманципације.

Код Гончарова се јавља Олга у роману *Обломов* и Вера у *Понору*; код И. С. Тургенјева Јелена у роману *Дан брје*, као и роману Чернишевскога *Шта да се ради?* што се јавља Вера Павловна.

Енергично и ватрено заузимајући се за право жене, критичар Писарев говори:

„Жена није ни у чему крива — она се појављује као страдалница и као жртва. На мушкарцу лежи обавеза да жени помогне у борби са самом собом и са оним што је окружује. На путу којим она иде, постоје толико трња, да у часу кад она изнемогне и пада, ми смо дужни да саосећамо њену невољу, да осећамо каква је мученица она; и кад свим препрекама одолева, ми смо дужни да је прослављамо као јунакињу“.

С друге стране, руска књижевност шездесетих година, која је проповедала да се самосталност, независност, као и право на поштовање личности човекове, добијају с великим трудом и напором — ту је исту идеју улила и жени у душу.

Повјаљују се типови жене која је друг мужу, појављују се жене опште јавне раднице, жене проповедници које иду по народу и поучавају. Тако се развио, тако је еволуционирао поглед на женскиње у руској књижевности, и књижевност се тада сматрала потпуно као израз живота.

* * *

Толстој и Достојевски дали су толико богат и обилат свет, унели су толико нових лица не само у руску књижевност, него су обогатили и светску књижевност и створили су бесмрте типове руске жене.

Период грађанских тема у књижевности завршио се, или, ако се није завршио сасвим, то је у сваком случају уступио место чисто уметничком стварању.

Женски типови Тургењева и Толстоја — то су поетске стране рускога епоса. То је огроман врт, читава градина, у којој је много цветова, и један је мириснији од другога.

А између свију најлепша је Наташа из романа *Раџ и Мир*. Ти видиш како она расте и развија се поред тебе, како се диже та мила, својенаравна, вазда насмејана мила девојка, и са необичном нежношћу, као за сестром, идеш за њом, пратиш је, кроз цео њен живот. Ко би рекао да је не познаје? Та необично лепа, јесења ноћ када Наташа машта и сањари и безумно трепери и шапуће код прозора кнеза Андрије, а он је и нехотице слуша... Узбуђење првога бала, љубав, очекивање љубави, буђење и навала жеља и разних раштрканих сањарија, вожња на санкама по снежној, чаробној шуми, безумље, занос срца, безумље тела које заноси и опија љубав; бол и патња који обузимају душу; божанствено милосрђе крај јастука умирућега драгана... Нехотице се узбуђујеш, и при бледој успомени и сећању те Наташе, чини ти се као да разговараш о најмилијој другарици. Ту је схваћен и изнесен сам живот, и то тако веран, истинит, стваран, да ти се и самом чини да видиш како она промиче, трепери и у сваком ретку се мења.

Са исто толико савршенства и умешности оцртана је и кнегиња Марија, која није лепа, али која је дивна са своје доброте и племенитости.

Осим ових типова видно се истиче Толстојева Ана Карењина.

Несрећно је живот удешен; али није ствар у том, него у страсти, која је јача и силнија од човека. Ана Карењина осећа да не влада собом. Према развоју романа, необична, непојмљива страст разједа и раздире и кида део по део, парче по парче све морално благо и богатство ове горде жене. Све што је најлепше у њој, њена честита, отмена и искрена душа, изнемогне и пада: она нема више снаге да се држи, њу људска сујета не уздржава, и жеља да се допадне своме драгану постаје једини циљ, једина сврха њеног живота.

То је велика трагедија душе, коју је разјела и разрила љубав и коју је угушио божји закон; то је слика необично дубока и ужасна, а која је, тако рећи, са неколико замаха кичице направљена.

* * *

Затим долази жена Достојевскога, или, боље рећи, погледи хероја или јунака Достојевскога на жену,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ту човек упознаје потпуно нарочита својства руског карактера, руске природе.

На пр. покајништва.

Не опраштање: то је мало; него жеља за покајањем туђега греха и греху се клањати.

Раскољников (у роману *Злочин и Казна*) говори Соњи Мармеладовој:

„Клањам се твом страдању и патњама“.

И он љуби руку Соњи, као недостојан човек. Он види у лицу Соње понижену жену, коју је човек унизио и која је на себе примила страдање човечанства.

Ни једна се жена не рађа с пороком, с грехом. Људи и услови живота чине је таквом. Једној је додељена срећа, породица, љубав, а другој је додељена улица, нужда и невоља, продавање сопственога тела, затији болница и превремена смрт.

Не сећам се тачно код кога писца, али чини ми се код Куприна, говори се о томе да је руска проститутка један нарочити тип женске; да није ни налик на Немицу нити на Францускињу.

Рускиња се запаљује са две стране, са два краја. Догодила се несрећа; е, тада, све је једно; оно што је било, не може се повратити, а затим: користи се сваком приликом.

Али радост и весеље те жене вазда се завршује сузама.

Чудне су, необичне су жене код Достојевскога.

Грушењка у роману *Браћа Карамазови*, Настасија Филиповна у *Идиошу* — к њима нећеш моћи прићи са обичним, европским начином, и нећеш моћи одмах да дознаш ко им се и зашто им се свиђа.

Достојевски није описивао обичне људе, и жена је такође код њега сатрвена и пала; она је таква да је обичан човек назива психопатком, или је за такву сматра.

Ако у романима Тургењева и у *Рају и Миру* Толстоја теку чисти, кристални потоци, и кроз старе паркове душе осећа се необичан мирис цвећа, то вас Достојевски уводи у јаме и провале, на ивицу понора, и указује вам на капљице људске крви на бодљикавом трњу.

Има на свету људи којима нема мира у души, које не греје сунце и на које се живот не осмејкује.

Те људе треба разумети и њих не треба осуђивати.

Тургењев је показао сунчану страну живота, а Достојевски ону тамну и осенчену.

Ви се усхићујете Наташом из *Раја и Мира*, али се код вас не подиже рука ни да се баците каменом на Соњу Достојевскога.

Један млад руски песник казао је за такве женске: „У очима сваке Рускиње која се на раскрсницима уличним продаје, сјају се сузе Богоматере“.

* * *

Пред револуцију, у замену за Наташу и Ану Каређину појавила се жена Антона Чехова.

Ту је мила интимност.

Мекост и нежност, спокојне боје, полутон, слика гоблена, наглашавање у пола, разочарење, умор, тренутан гњев или огорчење, више срца него воље.

То је био прелазни период руске историје.

Наишло је рушење старога, наишли су нереди, у густој магли нису се могле назирати слике будућности,

Болно је одјекнуо глас Леонида Андрејева. Куприн је дао неколико женских ликова, неколико нацрта, и све се завило у крваву црвену маглу рата и револуције.

Нова жена се тек рађа; то је стога што и нова руска књижевност није изрекла своју громку, звучну реч.

Све је у прошлости, као сув цвет у милој и драгој књизи.

Пред нама је слика Божје Матере, која је дала свога сина ради спаса света и човечанства.

Зар није исто тако Русија себе жртвовала, жртвовала своју децу, своју жену, да би се човечанство спасло.

Појавиће се на свет нови Толстој или нови Достојевски, који ће написати и изнети тип руске жене у револуцији.

АЛЕКСЕЈ КСЈУЊИН

ПОЛОЖАЈ СЛОВЕНА У НОВОЈ ЕВРОПИ

1. — Треба бацити само један поглед на карту, па да се увиди да никоме рат није донео већих политичких промена него словенским народима. Пре рата су постојале четири словенске државе: Русија, Србија, Бугарска и Црна Гора; по рату, прве су се три знатно измениле, док је Црна Гора престала да живи као таква, а створене су две друге словенске државе, Чехословачка и Пољска. Њима треба додати неколико словенских покрајина које су постале полу-независне: Украјина добива аутономију под Русијом, а Карпатска Рутенија под Чехословачком. А што се тиче Источне Галиције, за њу још није донесена никаква дефинитивна одлука. Једини, и то најмањи словенски народ, Лужички Срби, није ослобођен, те и даље остаје под немачком влашћу; али делови Југословена потпали су под талијанску, аустријску и грчку власт, делови Мало-Руса под румунску, делови Словака под маџарску, а има мало чешких и пољских мањина у Немачкој. Има такође извесних словенских мањина у самим словенским државама; у

Пољској Мало-Руса и Руса и нешто Чеха и Словака; у Чехословачкој Мало-Руса и Пољака.

У погледу унутрашње организације словенских народа, догодила се једна велика промена, специјално у Русији. Царистичка Русија се претворила у републику, и то чак шта више у комунистичку републику. Чехословачка и Пољска су такође републике; једино су Србија (Југославија) и Бугарска монархије. Русија је и у територијалном погледу такође претрпела промене; пре рата је сачињавала 54,5% од целокупне површине Европе; данас она сачињава само 40,2%. Бугарска је такође мања но што је била пре рата.

2. — Често је пута речено, па се то чак и данас говори, да је овај рат био рат између словенског и германског света. Рат је отпочео због Србије, а био је такође управљен и против Русије од стране Немачке и Аустрије; ипак, одлучујући мотиви за ступање у рат Велике Британије, Америке, Италије, Румуније, Јапана и осталих нису били из обзира према Словенима. Окупација Белгије од стране Немачке одлучила је Енглеску, а немачки начин вођења рата изазвао је одлуку Америке. Италија је, али не од почетка, ратовала против Аустрије; Румунији је главни циљ био остварење народног уједињења. Сасвим је немогуће рећи да је овај рат био такве природе да би се могао назвати ратом између Германа и Словена. Далеко је од тога и због факата што је Бугарска била са Немачком, а и оба друга народа, латински и тевтонски (англо-саксонски), узели су учешћа у рату против Немачке. Не само Словени, већ се цео свет осетио угроженим германском навалом. Словени по готову нису били вође, они нису били ни одлучујући фактори.

Још је Хердер, а после њега Колар и остали, прорицао опадање Немачке и у опште тевтонских раса, предсказујући једну фазу уздицања словенства. Може се узети да су словенски народи помоћу рата дошли до политичке независности и до могућности да се постепено развијају; али је сумњиво да ли се данашње развијање Русије, на пример, може у опште сматрати као напредак и да ли се, на против, може рећи да пораз Немачке значи један пад, финалну њену декаденцију; може се најзад доказати да јој је данашњи војнички пораз био од користи, а у сваком случају, последице рата и његов целокупан значај тако су моментални за све народе који су у њему учествовали, да морамо поступати са Коларевим и Хердеровим прорицањима са великом критичком резервом.

Значајан резултат рата био је тај што су се три велика царства срушила или преобразила — Русија, Прусо-Германска и Аустро-Угарска. Оно што је остало од Турске изменило се у истом правцу. Стари је режим пао у већем делу Европе. У географском погледу, та у основи апсолутистичка царства била су суседна, а представљала су већи део

такозваног Истока, тј. Источне Европе и онога западнога дела Азије с којим од скоријег времена Европа ствара културну и политичку везу. Немачка, истина, највише припада западу, али су њене најисточније провинције припадале Истоку и образовале су политичку целину са Аустријом (а често и с Турском).

Падом апсолутистичких монархија ослободили су се, поред Словена, још и мали народи који се налазе између Немаца и Руса. Ја сам скоро скренуо пажњу на зону малих народа која се пружа од Северног мора на северу до Критског острва на југу. Европа се у политичком погледу, а великим делом и у културном, дели на три потпуно различита дела. На западу су пет великих народа и држава: Енглеска, Француска, Немачка, Италија и Шпанија, а само три мале државе — Португалија, Белгија и Холандија: три мала народа, које сачињавају португалски, холандски (и фламански) и разноврсни келтски и баски делови. На истоку пак имамо огромну руску територију, али између обеју група постоји читава серија малих народа (данас највећим делом и они сачињавају државе: Финска, Шведска, Норвешка, Данска, Естонија, Летонска, Литванија, Пољска, Чехо-Словачка, Румунија, Југославија, Грчка, Бугарска, Маџарска и Албанија. Шест од ових нација — Финска, Естонија, Летонска, Литванија, Пољска и Чехословачка, — ослобођене су Великим Ратом, док су се Румунија, Југославија и Грчка знатно увећале. Положај Украјине, Бело-Русије, а тачно говорећи и Литваније, није још дефинитиван. Лапонски елеменат у Скандинавији неизоставно захтева да се и сам подвргне том испитивању.)

4. — Што почињем свој преглед појединих словенских народа и држава са Чехо-Словачком, то је једино услед тога што сам боље упознат са овдашњим приликама него ли са приликама у другим словенским земљама. Шта више, опис прилика у Чехо-Словачкој олакшаће схватање прилика у осталим словенским земљама, пошто међу њима има много аналогije. Чехословачка представља оживелу првобитну чешку (и велико-моравску) државу. У почетку су Чеси били уједињени у једној држави са Словацима, али доцније, са доласком Маџара у стару Панонију, потпали су за векове под туђу власт. Чеси и Словаци су један народ и имају један језик. Чеси су били далеко слободнији од Словака да развију свој језик, и тако се десило да су ови последњи сачували свој стари дијалект, који употребљавају као књижевни језик. Али не постоји, нити може постојати никакво лингвистичко питање међу Чесима и Словацима.

Чехословачка има ту пеобичност што обухвата у својим границама знатне мањине, нарочито Немце. Поред Немаца, има велики проценат Маџара, нешто Пољака, и врло велики број Мало-Руса или Рутена у Словачкој, који су потпуно одвојени од оних из аутономне провинције, Карпатске Рутеније. Тај национални склоп државе изродио је

распру око тога да ли је Чехословачка једна национална држава, или држава која је састављена из више народа. Чеси бране прво гледиште, Немци и други оно друго. Врло често се та игра води са етнографском измишљотином да су Словаци народ потпуно различит од Чеха, и тако је створена импресија да држава једва да има у опште једноличну словенску већину. Ово је, ма како да се узме, аргуменат из ненаучничких политичких полемика против Чехословачке. Али један значајан факт остаје: да Чехословачка има велики број немачких мањина дуж немачке границе, и потребно је да те мањине држава придобије за себе.

Првобитну чешку државу основали су Чеси, а међутим, данашња обновљена чехо-словачка држава заједничко је дело Чеха и Словака. Чешки Немци су и пре и после рата били против савезника, па и против стварања нове Републике; а у старо доба, кад је Чешка први пут заснована, Немаца још није ни било у том пределу. Чеси су доказали да су Немци били колонисти, и тако су утврдили факат да је Чешку основала данашња већина словенског народа и да је она живела као словенска држава; даље је доказано да су Немци увек признавали Чешко Краљевство, пошто су били задовољни једнаким правима која су им била призната. Истина је да у новије доба Немци нису признавали Чешкој континуитет или историјска „државна права“ у Аустријском Царству; али, ма како се то узело, стварно у једно време они не признаваху то право.

Проблем народности и језика до крајности је тешко решити. Он се може овако формулисати: Како да се образује једна јединствена држава, то јест једно задовољавајуће политичко и административно јединство, и како да се доведе у хармонију политички централизам с том административном аутономијом, коју би, кад би се могла усвојити, требало толико желети? Чехо-Словачка има једно специјално Министарство за Изједначење, које има као дужност да изједначи законодавство, пошто су чешке земље и даље задржале аустријско законодавство, док Словачка и Карпатска Рутенија још потпадају под маџарски зборник закона.

У интернационалном погледу, Чехо-Словачка има своју сопствену специјалну функцију, зато што је, у књижевном смислу речи, географско срце Европе. Она има заједничке политичке границе с Немачком и Аустријом, с Пољацима, Мало-Русима, и најзад с Маџарима. Од мањина које спадају под Чехо-Словачку, Немци, Маџари, Пољаци и Мало-Руси чине саставне делове суседних држава (румунске мањине у Рутенији готово су безначајне, пошто представљају само неколико села.)

Обновљена држава се налазила пред једним огромним културним проблемом у Словачкој и Рутенији, који је дошао као резултат владавине Маџара, који су сузбили свако национално образовање и књи-

жевност у тим покрајинама; нарочито од како је Апоњијевим законом о васпитању од 1907 год. словачко школовање било у ствари укинато, док су оно неколико стотина секташких школа које су још остале, биле само по имену словачке. Данас има у Словачкој више од 2600 нових словачких основних школа; више од 80 грађанских школа (Bürgerschulen); више од 30 помоћних школа, а такође су учињени и први кораци за оснивање сопственог универзитета. У Рутенији има такође око 700 рутенских основних школа, поред грађанских и помоћних школа, а такође и склоништа. Поред тога, Република се стара о хигиенском напретку тог најзапуштенијег краја: установљене су државне болнице, а епидемичне и ендемичне болести су уништене. Може се рећи без претеривања да је културној политици коју овде води Чехо-Словачка, мало сличних у Новој Европи. Чешка нација се и под угњетачком аустријском влашћу одликовала великим културним напором, па је у том истом духу и васпитна политика нове државе усвојена. Моравска је такође добила свој Универзитет.

Све националне мањине имају своје школе; Немци, према свом броју и великом развиту, имају поред тога и свој Универзитет, две Више Техничке Школе и једну Пољопривредну Академију (ову је последњу основала Република).

У Чехо-Словачкој се јавио један јак религиозни покрет. С политичком слободом, старе хуситске реформаторске тенденције, које су Хабзбурзи угушили, опет су оживеле. Хуситизам се појављује јасније стварањем тзв. „чехо-словачке цркве“, која броји више стотина хиљада чланова.

Протестантска мањина, под чијим су именом Хуситизам и братство били заштићени од аустријске власти, била је подељена на лутеровце и калвинисте (Реформисана Црква), а после револуције они су се ујединили и знатно увећали своју заједницу преобраћањем католика. У скорије време се такође јавио један сличан покрет за унитаризам код Енглеза и Американаца. Стране цркве, као баптисти, методисти и др., сада имају слободан приступ у земљу.

У Словачкој постоји једна знатна лутеранска мањина, која је такође постала из хуситске реформације; већина Словака су католици; хуситски верски покрет још се није осетио у Словачкој. У Рутенији, која је претежно унионистичка, постоји један покрет у корист православља, који је обухватио од прилике 40 села.

Сједињењем Словачке и Рутеније с чешким земљама, број Јевреја се повећао. Међу њима се могу видети врло велики националисти и прави ционисти; у Карпатској Рутенији већина Јевреја припада источно-православној вероисповеди, као и у Пољској и Русији; а то исто важи, ма да у мањем степену, и за Јевреје у Словачкој.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Чехо-Словачка показује једну огромну религиозну и црквену активност, и у том се разликује од осталих словенских народа, код којих се црквена заједница идентификовала с народношћу. Срби стављају православље на супрот Исламу и аустријском католицизму. Пољаци, као претежно католичка нација, у верском погледу су у противности с православљем и протестантизмом, па консеквентно томе и с Русима и Немцима. Русија и источно православље увек су ишли једно с другим. У Чешкој, Хуситизам и Братство представљали су националну цркву, док је само $\frac{1}{10}$ народа остала католичка. Политика насилног поновног преобраћања у католицизам, коју су активно водили Хабзбурзи у периоди контра-реформације, стварно је оборена тек револуцијом 1918, и већ споменута „чехо-словачка црква“ представља по свом програму један напор за реорганизацију првобитне националне цркве. Национални карактер једне цркве, ма како се узело, није одређен једино бројем њених чланова, већ пре свега њиховим унутрашњим квалитетом. У Словачкој је лутеранска црква постала у неколико национална, противничка према маџарском калвинизму и званичном политичком злоупотребљавању католицизма.

Чехо-Словачка има да се бори с врло тешким економским проблемима. Индустрија је у старој Аустрији била у многим гранама претежно чешка. Али пошто чешка држава има само 14 милиона становника, у односу према 51 у Аустро-Угарској, њена индустрија мора да тражи нове излазе, пошто је диспропорционално развијена за домаћа тржишта. Чехо-Словачка је, услед тога, у истом положају у ком се налазе западни народи, и природно је што тежи да управи свој извоз првенствено Истоку.

Чехо-словачка земљорадња је достигла високи ступањ развитка и лако ће снабдети цело становништво у држави хлебом и месом. Држава је предузела једну велику аграрну реформу, зато што су и чешке земље, као и словачке и рутенске, биле земље великих поседа. Ти поседи потпуно одговарају аристократској организацији старе Аустро-Угарске и подјармљивању словенских народа од стране Немаца и Маџара. Нечовечна конфискација поседа у чешким земљама, која је пратила контра-реформацију, увећала је претерани аристократски утицај у земљи.

Економско и политичко консолидовање изискује знатно усавршење саобраћаја. Пруге, које је Аустрија саградила само у интересу центара, Беча и Пеште, морају се умножити новим трансверсалним линијама, како би се спојиле разне провинције у Републици. Нарочита се пажња мора посветити рекама, првенствено Лаби, Дунаву и њиховим притокама. Канали за спајање такође су потребни.

За економско развиће везано је и развиће политичких партија, а нарочито јачање социализма и земљорадничке странке. Одмах по ре-

волуцији, социалисти (марксиста и народни социалисти) имали су већину у влади. Али иза тог успеха, а нарочито после расцепа у социјалистичким редовима под утицајем руског бољшевизма, утицај радничке и социјалистичке демократије ослабио је. После социјалистичке партије најјача је земљорадничка; а из овога се да утврдити факат да је Република пола индустријска, пола земљорадничка. Револуција је такође појачала и католичку партију, што је доказ да је хабзбуршко старање над црквом учинило самој цркви малу услугу. У последњем реду стоји партија народне демократије, која представља политичку организацију буржоазије, у којој интелектуалци сачињавају главни елемент. Капитализам до сад још није узео тако велике размере као на западу.

5. — Пољској предстоји таква иста задаћа на политичкој и административној унификацији. Пољску нацију су била изделила три њена противника, и у сваком делу — пруском, руском и аустријском — важиле су различити закони и обичаји. Међутим, на супрот томе, постојала је у свима деловима једна јака национална свест и жеља за уједињењем, појачавана револуционарном тенденцијом и напорима да се извојује независност у Наполеоново доба.

Пољска има такође знатне мањине, али другог карактера него што су оне у Чехо-Словачкој. Доиста, ако се говори у опште, мора се нагласити да свако питање мањина и народности има свој нарочити карактер и задовољење, и мора се одвојено судити и решити према својим вредностима.

Верски положај Пољске може се окарактерисати стањем да је на њеној данашњој територији просечно 60% становника католика, а осталих 40% је православне, протестантске и мојсијевске вере, или, ако се гледа на народност, Мало-Руси, Руси, Немци и др.

Пољска се граничи на западу и на југу Немачком, Чехо-Словачком и Румунијом; на северу и истоку „Граничним државама“, Литванијом и Летонском, затим Бело-Русијом и Украјином. Код тих суседа верско питање такође игра знатну улогу: Литванци су католици, Лети и Немци протестанти.

Што се тиче односа с Немцима, треба напоменути да Пољаци имају као суседе само северне Немце, док се Чехо-Словачка граничи, како северним, тако и јужним Немцима, а Словенци и Хрвати само јужним. Разлика међу северним и јужним Немцима имала је у прошлости, а има још и данас, изванредан политички значај. Руси, Срби и Бугари немају Немце као суседе, ма да је, наравно, стара Русија, као држава, имала заједничку политичку границу с Пруско-Немачком и имала немачке колоније у својим сопственим земљама. Трудећи се да оценимо нове односе између Немаца и Пољака, морамо нотирати неке публикације, као што је књига Hermann-а Koltzschke *Die deutsche Polenfreundschaft*, којом покушава да докаже да су односи између Немаца

и Пољака у основи били пријатељски. Али су таква мишљења ретка, и на другој страни, на супрот томе, многи утицајни противници Пољака држе се старог програма, који ставља Немцима у задатак да колонизују исток, или боље југо-исток. Ово, природно, на првом месту погађа Пољаке и Чехе.

Поједине тешкоће око пољских мањина повећава факат да украјинско, као и литванско и бело-руско питање, није још потпуно решено.

Пољске економске тешкоће имају такође нарочити карактер свих таквих проблема. Мора се имати на уму да је Пољска много претрпела у рату. Земља је највећим делом земљорадничка, а индустрија је ограничена само на неколико центара, првенствено на западу. Пољска индустрија мора тежити да нађе излаз на источној страни; исто онако као што су и под царизмом манифактуристе из руске Пољске имали Русију и Сибир као своје објекте. Угљене наслаге су богате. Пољска има директан излаз на море на Данциг, што Чехо-Словачка нема.

6. — За Југословене, који сачињавају националну и језичну целину, политичка и административна унификација такођа је један тежак проблем. Југословенски народ је био од свих словенских народа највише распарчан; и данас су у Југославији србијански, црногорски, угарски, аустријски и турски законски системи још на снази. Постоје многе мањине — маџарске, немачке, румунске, талијанске, арбанашке, турске и бугарске — али су оне мање у односу с целокупним становништвом него ли у Пољској или Чехо-Словачкој.

Разлика између православних (Срби) и католичких (Хрвати и Словенци) покрајина у сједињеној држави, у политичком погледу је озбиљна. Стари сукоб Хрвата са Србима продужује се и после извршеног уједињења. Као и код других, главни проблем се састоји у изналажењу равнотеже између централистичке тенденције ка аутономији — или, другим речима, између опште политике и локалних интереса.

Југославија има многе суседе: Немце, Маџаре, Румуне, Грке, Бугаре, Италијане, Арбанасе и Турке, а на западу јој Јадранско море пружа природну границу. Земља је земљорадничка, и то је, у прелазном периоду, извесна корист за уједињење. Подизање саобраћајних средстава представља једну хитну задаћу, не само у економском смислу, већ и због саме унификације једне тако велике територије. Југославија има на расположењу Јадранско море, чија се пристаништа имају побољшати; ту има већ доста пристаништа, и она су врло добра.

7. — Бугарска се налази у много простијим околностима од Југославије, ма да има националних мањина, нарочито турских. Као суседе, Бугарска има Србе, Румуне, Грке и Турке. Однос је са Србијом најозбиљнији. Међу овим словенским народима пре светског рата постојала је свађа и оружани сукоб због Македоније; а бугарски савез с Централним Силама увећао је огорченост. Међутим, на обе стране

постоји извештан број гласова, који стално расте, а који траже да се дође до споразума између Срба и Бугара, и одржава се мишљење да ће та два народа образовати, и морају образовати, једну федерацију. Тим ће уједињење свију јужних Словена бити завршено у најскоријој будућности.

У економском погледу, Бугарска је, као и Србија, претежно земљорадничка земља, што пружа једну корисну основу за споразум између обеју држава. Бугарска има једну обалску линију на Црном мору, али је мање згодно ситуирана но Југословени на Јадранском мору.

Дунав има врло велику важност: велики његов ток је подједнако значајан за Румунију као и за Југославију.

(Свршиће се)

ТОМА МАСАРИК

(Превео с енглеског *Богдан В. Радојевић*)

П Р И Л О З И

ПРИЛОГ „РАТНОЈ БИБЛИОГРАФИЈИ“

У почетку европског рата, када је сва пажња и сва снага била посвећена одбрани земље, није било услова ни за научни ни за књижевни живот. Још је теже било доцније, када се пред много моћнијим непријатељима напустила домовина и када су се са остацима војске културни радници и писци растурили скоро по целом свету. Према томе, могло би се помислити да је рат уништио све и да ратне године морају представљати мртав период у развоју наше духовне делатности. Па ипак, у пркос свему, писало се и радило и у то доба, јављале су се политичке брошуре, покретали су се листови, објављивали се чланци пропагандистички и обавештајни на страним језицима, штампала се књижевна дела и научне књиге. Све је то било знак духовне снаге и напора, са вером да ће настати бољи дани, који су одиста и дошли са закључењем мира и повратком у домовину.

За историју тога времена, за тачну оцену улоге, напора и истрајности у рату, за целокупни живот у домовини и иностранству, потребно је прикупити и забележити све оно што се написало и објавило у току 1914—1918 године, — како на нашем тако и на страним језицима, како од наших тако и од страних писаца — што се односило на наш народ и решење његовог питања. Све би то представљало нашу „Ратну Библиографију“, која би пружала драгоцен материјал свакоме испитивачу прилика у то доба.

До сада су учињена два покушаја у том правцу. Први је *Прилози југословенској библиографији* од Уроша Џонића (*Просветни Алманах* за 1918. Женева, 1918, стр. 339—357), где је прикупљена библиографија наших књига објављених у иностранству, као и књига на страним језицима које се односе на нас. Други, обилнији покушај, представља књига *Essai de Bibliographie Française sur les Serbes, Croates et Slovènes*

depuis le commencement de la guerre actuelle (Paris, 1918) од Ристе Одавића. Ту су забележене књиге и брошуре које су изишле посебно, као и расправе, чланци, говори и друго што је објављено по француским часописима и новинама, како од наших тако и од страних писаца. Оба покушаја, рађени још у току рата, нису потпуни, а није тешко допунити их, када би сами писци, издавачи, или сопственици таквих ствари, објавили своје прилоге.

Као допуну раније објављеним библиографијама, дајемо следећи прилог.

У. Ц.

I. НА НАШЕМ ЈЕЗИКУ

1. *Банајско пишање*. Петроград, 1917. Стр. I—VI + 46.
2. 11, *Библиошека „Најред“*, 11. Из старе српске историје, чланци и народне песме. Бизерта, штампарија српских инвалида — 49. 1918, 8^о, III—IV (предговор — садржај). Стр. 1—99.
[Књига је Д-ра В. Чајкановића.]
3. 12, *Библиошека „Најред“*, 12. Југословенско јединство. Чланци Д-р Тих. Р. Ђорђевића. Бизерта, штампарија српских инвалида — 52. 1918, 8^о. 1 л. (предговор), стр. 1—90.
4. 13, *Библиошека „Најред“*, 13. Стара српска религија и митологија (чланци из речника и збирке пословица Вука Караџића). I. Текст. Бизерта, 1918. 8^о
[Књига је Д-ра В. Чајкановића.]
5. 15, *Библиошека „Најред“*, 15. Cinq contes populaires serbes, traduits par Madame et le lieutenant de vaisseau Pelle Desforges. Bizerte. 1918. 8^о.
6. 16, *Библиошека „Најред“*, 16. Пет српских народних приповедака. Бизерта, 1918. 8^о
[Редакција Д-ра В. Чајкановића.]
7. 17, *Библиошека „Најред“*, 17. Одабране дечје песме Јована Јовановића Змаја. Бизерта, 1918. 8^о
[Редакција Д-ра В. Чајкановића.]
8. 18, *Библиошека „Најред“*, 18. Petit lexique français-serbe de l'agriculteur. Кратки речник француско-српски за земљораднике. Бизерта, 1918. 8^о
[Писци: Офор-Чајкановић.]
9. 19, *Библиошека „Најред“*, 19. Тита Макција Плаута *Аугуларија* и *Менехми*. Прево с латинског Д-р Веселин Чајкановић. Бизерта, 1918. 8^о.
10. 20, *Библиошека „Најред“*, 20. Косовске ноћи. Фрагменти М. Б. Н. Бизерта. Штампарија српских инвалида — 70. 1918. 8^о, стр. 3—18.
[Писац: Милорад Б. Недић.]
11. *Брајска књига*. У корист српске сиротиње у Јелисавет-граду. Цена 25 коп. Д. Ј. Илић. Одеса. Штампарија јужно-руског деоничарског друштва. 1917. Стр. 4—55.
12. *Видов-дан*, св. 1, год. I. Илустрована историја српских ратова 1912—1918. Уз сарадњу српских књижевника уређује Душан Мил. Шијачки. Женева, штампарија „Српски курир“. 1918, стр. 1—116. Цена: 4 франка.
13. *Steiner Ivan*, Savremeni hrvatski pokret za narodno ujedinjenje u domovini. (Hrvatski Savet U. J. D. A.) Washington, D. C., nakladom Hrvatskog Saveza u Sjedinjenim Drž. Amerike. 8^о. Стр. 3—61.
14. *Годишњи извештај* Главног Одбора Друштва за Заштиту Деце за 1917—1918 годину. Солун, штампарија Топографског Одељења Врховне Команде, 1918, стр. 1—11.
15. *Гуслар Ловћенски*, Погребна звона. New York, N. Y. 1918, стр. 3—32.
16. *Димиријевић Сјанојло*, Српска звезда, приче и приповетке за народ. Чист приход чамењен Друштву за заштиту српске деце. Друго издање. Солун, 1918. Штампарија „Велика Србија“, Краља Петра ул. 70. Цена: 3,50 драхми. Стр. 4—128.
17. *Дорнис Жан*, Један српски песник: Милутин Бојић. — *Revue des deux Mondes*, 16 mai 1918.
18. *Djopović Nikola*, Budućnost Južnih Slovena. Tisak i naklada „Novog Vremena“, 201 N. Spring St. Los Angeles, Cal. 1917. Str. 1—47. Cena 35 centi.
19. *Ђорђевић Милан П.* О погрешкама у националној пропаганди. I. Поводом књиге г. Петра Слеччевића: Приватна иницијатива у националном раду. Предавање ПРСВЕТИИ ГЛАСНИК, 1 св., 1924.

држано у Женеви 29 априла 1918 године. Женева. Штампарија „Уједињење“ 1918. 8^о, III—IV, 5—39. (Цена 1 франак).

20. *За Црну Гору*. 8^о, стр. 3—36. (Чланци: Црногорцима у Америци. За уједињење. Злоупотреба Црвеног Крста. У аустријској служби. Будућност Црне Горе. Србија и Црна Гора. У народној заједници. Два програма. — Издање Црногорског Одбора за Народно Уједињење. Штампарија „Уједињење“. Женева 1918.)

21. *Завршни рачун државних расхода и прихода за 1916 годину*. Крф, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1918, стр. 8—79.

22. *Закон* о општој царинској тарифи са максималним и минималним ставовима и изменама и допунама од 9 марта 1909 и 24 априла 1910 године. Издање Министарства Финансија, Крф, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1918, стр. 3—452.

23. *Законик*. Краљевина Србија. — Законик о поступку судском у грађанским парницама са свима изменама и допунама, и Закон о поступку стедишном са Законом о устројству првостепених и виших судова, Законом о судијама првостепених и виших судова и Законом о постављању судија за ванпарнична (неспорна) дела. Крф. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 1917, стр. VI—VIII + 258.

24. *Извештај* Југословенског Академског Удружења „Штросмајер“ у Цириху. (Извештај о раду за организовање југословенске академске омладине у Швајцарској. Женева. Штампарија „Српског Курира“, 1918.) 8^о, стр. 1—32.

25. *Илић Војислав Ј.*, Песме. (Народна Библиотека, св. 2, Женева). Издавачи: Ј. Лазаревић и М. Илкић. Женева, штампарија „Уједињења“ 1918, стр. 3—31. Цена: 50 сантима. (Са предговором У. Џонића.)

26. *Илић Драг. П.*, Изгнаник. — Света жртва. У Солуну, 1918. Штампарија Влад. М. Анђелковића. Стр. 3—88. Цена: 2 драхме.

27. *Јевшић М.*, За част америчког Српства. Прештампано из „Српског Дневника“. Њујорк, штампарија Б. Ранковића, 1918. Стр. 3—44. Цена: 25 центи.

28. *Kaen Lui*, Džepni srpsko-engleski i englesko-srpski rečnik. Sastavio — U Londonu, izdanje Vegena Pavla, Trencsa, Trubnera i Društva 1916, Serbian-English and English-Serbian Pocket Dictionary. By Louis Caten, p. IV + 268.

29. *Календар*. — Цепни календар „Србија“ 1918. Издање српске књижаре М. Ристивојевића. Солун, штампарија „Велика Србија“, 1918. Цена: 0.40 лепти.

30. *Календар*. — Српски народни календар „Царевина“, за просту годину 1918, која има 365 дана. Уредио Милан Јевтић. Њујорк, издање српске књижаре Боже Ранковића, 1918. Стр. 208. Цена: 50 ц.

31. *Karaman (Poljičanin) Pavao*, Jugoslovenske Rodoljubne Pjesme. Punta Arenas (Chile), imp. у Енс. Croata, 1916, стр. 3—70.

32. *Карјејев Н. М.*, Јужни Словени и Италија на Јадрану. Петроград. 1917, стр. I—VI + 32. Цена: 40 коп.

33. *Косић Славко М.* За југословенску демократију. 1918. Трговачка штампарија, Женева. 8^о, стр. 5—70. (Цена 1 франак.)

34. *Косић Драгушин*, О Горском Вијенцу (Из „Забавника“). Крф, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1918. Стр. 4—49. Цена: 1 франак.

35. *Кушаковић Пера К.*, За слепу децу и ослепеле ратнике. Три предавања држана у Женеви и Лозани, марта 1918. Женева, штампарија „Уједињења“, 1918. Стр. 5—63. Цена: 1 франак 50 сантима.

36. *Лавров П. А.*, Словеначко питање. Петроград, 1917. Стр. I—VI + 102.

37. *Маџураковић Иван*, Смрт Смаил-Аге Ченгића. Издање Министарства Просвете и Црквених Послова. Крф, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1918, стр. 3—48. Цена: 0.50 фр.

38. *Мгли Просветни Зборник*. Крф, 1918. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. Стр. 3—195. (Издање Министарства Просвете и Црквених Послова.)

39. *Мезозар ирница Лихновској*. Целокупни текст с коментаром Алберта Томаса. Прево с француског Николаја П. Петровића. (Бр. 1. Слободна Библиотека, бр. 1.). Издање Петровића и Соколовића. Штампарија Акварни, Солун, 1918. Стр. VII + 69. Цена: 2 драхме.

40. *Мијушковић Рад.*, Над угашеним огњистима. I део. Бизерта. Штампарија и књижара Сен Пола. 1917. Стр. 6—62. Цена: 1.50 фр.

41. *Мойасан Ги де*, Красни пријатељ (Bel ami). Превод с француског. Српска штампарија, Женева, 1918. Стр. III + 206. Цена: 4 франка.
42. *Овчешољски*, Срби и Бугари у прошлости и садашњости. Солун, штампарија „Велика Србија“, 1918, стр. 3—103 (Са етнографском картом Срба, Хрвата и Словенаца). Цена: 250 драхми.
43. *Opšta studentska organizacija jugoslovenske republikanske demokratije*. Jugoslovenskoj Omladini. 4, с. 3—8 (Imprimerie Beresniak et fils. 12, rue Lagrange, Paris. 1919).
44. *Павићевић Миџун М.*, Прекоморке. New York, Н. У. 1918, стр. 3—45.
45. *Павловић Ж. К.-Жукишон*, Наша мајка, алегија у једном чину. Бизерта, 1918, стр. 1—16. Штампарија Сен-Пола. Цена: 050 франка.
46. *Пешировић Борђе А.*, Учитељ енглеског језика са фонетичким изговором, граматиком (по Корзину и Целвуду), конверзацијом, примерима из кореспонденције и речником. Израдио — —, учитељ, тумач у Општој Енглеској Болници бр. 38. Друго допуњено и поправљено издање. — Сва права задржана. Солун. Штампарија Акварони, 1917, стр. 6—116. Цена: 300 драхми.
47. *Полимац-Јевшовић*. Друго издање: Сјећање на отаџбину. Пјесме кроз туђину. Рим, 1919 год. 8^о, стр. 5—48 (Цијена 150. Roma 1918. — Tipografia della Casa Editrice Italiana di C. De Luigi, Via XX Settembre, 121).
48. *Појовић Влада А.*, Српске ратне песме из Ервопског Рата. Солун, штампано у штампарији „Акварони“, 1916. Стр. 5—31. Цена 1 драхма.
49. *Појовић М. Ђ. Д-р.*, Мали Четници. — Оснивање Друштва за Заштиту Деце. (Друштво за Заштиту Деце, св. I). Солун, штампарија Топографског Одељења Врховне Команде, 1918, стр. 3—38. Цена: 1 драхма.
50. *Роровић Павле*. Dositej Obradović u Engleskoj. S engleskog preveo Vladimir M. Vukmirović. Preštampano iz časopisa „Misao“ br. 4 i 5, Jan. — April 1909. Oxford, University Press, 8^о, стр. 3—19.
51. *Пословна удружења Срба* емиграната из Војводине и Хрватске за помоћ. Женева, штампарија „Уједињења“, 1918, стр. 3—7.
52. *Правила о проучавању школа на страни*. Крф, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1918. Стр. 3—12.
53. *Pravila hrvatskog potpornog društva u Ženevi*. 1918. Str. 1—7.
54. *Правила Српске Школске Матице у Солуну*. 8^о. [Солун, 1917.] Стр. 1—7.
55. *Пројект Правила Друштва Српских Лекара*. Солун, штампарија Топографског Одељења Врховне Команде, 1918, стр. 8.
56. *P. J. M.*, Југославија. Солун, штампарија „Аквероне“ 1917. Цена 250 дин. [Једна врста „Читанке“, уредник Радосав Ј. Матић.]
57. *Рецишар* непредатих карата и писама, са недовољном адресом из 1916 и 1917 године. Издање Солунског Обавештајног Бироа Српског Црвеног Крста. Крф, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1918, стр. 3—161.
58. *Росџан Едмон*. Сирано де Бержерак. Херојска комедија у пет чинова у стиховима. Написао — — члан Француске Академије. Превео Љуб. А. Дабић ппукловник. Солун, 1918. Штампано у штампарији „Велике Србије“. 8^о. 2 л. (посвета, предговор), стр. 7—116. (Цена 6 драхми).
59. *Серафимовић Ђ. и Пешировић Ђ.*, Разговори српско-француски, талијански и енглески. Приредили — — Издање српске књижаре М. Ристивојевића. Солун, штампарија „Велика Србија“, 1918. Стр. 3—47. Цена: 120 драхми.
60. *Смиљанић Свејозар*, „Песме“, „Срби са потопљене Галије“. У корист утопљеника. Vizerte, imprimerie veuve Saint-Paul et fils, 1916. Цена: 030 фр.
61. *Смодлака Н.*, Поводом једног предавања. Издање „Yougoslavie“. Женева, 1918. Трговачка штампарија. Genève, rue de la Synagogue, 31. 8^о, стр. 1—15.
62. *Српске Народне Песме*. Издање Министар. Просвете и Црквених Послова. Крф, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1918, стр. 3—152. Цена: 1 франак.
63. *Тојаловић Живко Д-р.*, За наше заробљенике. Конференција. Издање Српског Црвеног Крста. (Прештампано из „Српских Новина“). Крф, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1918. Стр. 3—29. Цена: 030 фр.
64. *Ћијико Иво*, Из ратних дана 1912—1917. Издање Министарства Просвете. Крф, 1917. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. Стр. 3—109.

65. *Упућсшва за орање шраќшорима*. Превели Д-р Вел. Н. Стојковић и Миодраг Обреновић. Крф. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 1918. стр. 4—36.

66. *Чубинскиј М. П.*, Развитак и садање стање идеје српско-хрватског уједињења. Петроград, 1917, стр. I—VI + 31.

II. НА СТРАНИМ ЈЕЗИЦИМА

67. *A. E.* La Question de Fiume par A. E. Paris. Imprimerie Lang, Blanchong et Cie. 7, rue Rochechouart, 7, 1919. 8°, p. 3—10 (avec 2 cartes),

[Иста књига и на енглеском.]

68. *Agricultural Relief of Allies Comitte*. Extract from Mr. Henman's report on the state of agriculture in Serbia. London, 1918.

69. *Alcalay Dr. D.*, Manuel pratique de conversation serbe. avec précis de grammaire. Genève, imprimerie du „Courrier Serbe“, 1918, p. 3—176. Prix: 4 francs.

70. *Arnaoutovitch A.*, De la Serbie à la Yougoslavie, notes et documents réunis par — — Paris. 8° (Questions contemporaines, Nr 13. Éditions de la Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes)

71. *Arnaoutovitch A.*, Les Phares, I, par — — professeur agrégé des lettres. (Questions contemporaines, Nr 9. Éditions de la Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes.)

72. *Arnaoutovitch Alexandre*, Un poète de l'Unité Yougoslave. Par s. 8° (Questions contemporaines, Nr 12. Édition de la Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes.)

73. *Belić A.*, Ami Boué et la question macédonienne par — — professeur à l'Université de Belgrade. Questions contemporaines Nr 3. Paris. 8° (Éditions de la Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes)

74. *Belić A.*, L'avenir des langues dans la Péninsule Balkanique. Paris, 8°. (Questions contemporaines, Nr 8. Éditions de la Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes.)

75. *Belić A.*, Les cartes ethnographiques et historiques au service de la propagande bulgare, par — — Questions contemporaines, Nr 5. Paris, 8° (Éditions de la Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes.)

76. *Bérard Victor*, Les traités de 1915 et de 1916. Discours de M. — — à la Réunion de la Serbie victorieuse tenue au Grand Amphithéâtre de la Sorbonne le 16 janvier 1919. Paris. Imprimerie Lang, Blanchong et Cie 7, rue Rochechouart, 7, 1919, 8°, p. 3—7.

77. *Chervin Arthur*, El Austria y la Hungaria de mañana. Las eliferentes nacionalidades segun las lenguas tablada s. Traducido for Arturo Vinardell Roig. Publicado for „La Defensa Nacional Yugoslava“ Valparaiso, p. 3—240.

78. *Chevrin Arthur Dr.*, Questions contemporaines, Nr 17. Le Jugement de Salomon (La question de Riéka) par — — ancien président de la société d'anthropologie. Extrait de la „Revue yougoslave“. Paris. Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes, 60, rue des Ecoles, 60, 1919. 8°, p. 3—8.

79. *Chotch Pierre Dr.*, Le Monténégro en lutte contre la Turquie. Paroles prononcées le 10 avril 1918 à la Société de Sociologie de Paris. (Extrait de la „Revue Internationale de Sociologie“.) Paris, M. Giard et E. Brière, 1918, p. 3—11.

80. Comité central serbe. La Serbie économique 1914—1918. Richesse nationale. — Rendement économique. — Dommages causés par la guerre. — Restauration du pays. — Programme économique d'après guerre. Genève, 1918. 8°, III-VI, 1—96 (Prix: 4 francs. Imprimerie Reggiani.)

81. Conférence des préliminaires de paix. Commission des responsabilités des auteurs de la guerre et sanctions. Note sommaire au sujet des faits criminels qui ont amené la guerre mondiale, qui en ont accompagné le début et qui ont été commis au cours des hostilités à l'égard de la Serbie par les armées et les autorités austro-hongroises, allemandes et bulgares (Mémoire déposé par la délégation serbe de la première sous-commission des responsabilités de guerre.) 8°, p. 1—16.

82. *Cvjetiša Frano*, Quelques points essentiels du problème Yougoslave. (Extrait de L'Avenir, février, 1918). Paris, 1918, p. 1—14.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

83. *Datchitch Jivoïn*, Le martyr du Peuple Serbe. Contes simples, précédés des paroles du vieux Roi de Serbie. Genève, 1918, p. 5—156.

84. *Denis E.*, Du Vardar à l'Istrie. Paris. 8° (Questions contemporaines, Nr 10. Éditions de la Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes)

85. *Denis E.*, Kautsky et la Serbie, par — professeur à la Sorbonne. Questions contemporaines, Nr 1. Paris. 8° (Éditions de la Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovènes.)

86. *Denis Ernest*, prof. à la Sorbonne. Le Royaume des Serbes, Croates et Slovènes. — Revue polit. et litt. Revue Bleue. Nr 5—6, 1919.

87. *Dinitch Sreten*, Conférence sur la Serbie. Faite dans la grande salle de l'hôtel de ville de Poligny (Jura), le 15 décembre 1917. Imprimerie Jacquin et Birou. Poligny (Jura), 1918, p. 3—31.

88. *Evans Arthur*. L'Italie et les Yougoslaves. Une situation dangereuse, par sir — Traduction du „Manchester Guardian“ des 26 et 28 décembre 1918. Paris. Imprimerie Lang, Blanchong et Cie 7, rue Rochechouart. 7. 1919. 8°, p. 3—12.

89. *Fabijanović Stephanus*, Epictetus: The Slave. Los Angeles, California, 1917. p. 3—68. Price: 25 c.

90. *Fabijanović Stephanus*, The idle intimeons observer. Los Angeles, California, 1917, p. 3—32. Price: 15 c.

91. *Fabjančič Vladislav*. Bibliothèque slovène. Les deux Yougoslavies. Projet pan-germaniste et solution ententiste et démocratique. Genève, 1918. Imprimerie „Union“. Prix: 50 cts. 8°. p. 1—16 (Éditeur: Société slovène Janez Krek.)

(Свршиће се)

УРОШ ЦОНИЋ

ДРУШТВА И УСТАНОВЕ

ГЕОГРАФСКО ДРУШТВО У БЕОГРАДУ

За последњих тридесет година Географија се на нашем Универзитету нагло развијала. Г. Јован Цвијић знатно ју је подигао и припремио леп кадар стручњака географа. Они су, као наставници, много допринели настави Географије, али се нису задржали само на овоме раду. Њихова је жеља била да наставе посао у који су се били упутили у Географском Институту. Жеља им је била да се створи Географско Друштво. Тако је 1910 године, на Благовести, основано „Српско Географско Друштво“ (од 1920 г. „Географско Друштво“), са задатком да негује и унапређује научну Географију и струке које су јој блиске. Осим тога, Друштву је циљ да се брине о ширењу географских знања и резултата, а особито оних који се тичу наших земаља.

Са оваквим планом и задатком Географско Друштво ради већ четрнаест година и показало је велики успех. То се види и из његовог рада у прошлој, 1923 години.

Управу Географског Друштва чине: Г. Г. Д-р Јован Цвијић, професор Университета (председник), Стојан Бошковић, бригадни ђенерал, начелник Географског Института Главног Ђенералштаба (ппредседник), Д-р Павле Вујевић, професор Университета (секретар), Емило Цветић, професор (благајник), Д-р Боривоје Ж. Милојевић, професор Универ-

ситета (књижничар), Тодор Радивојевић, инспектор Министарства Просвете, Д-р Јован Ердѣљановић, професор Университета, Д-р Недељко Кошанин, професор Университета, Д-р Влада К. Петковић, професор Университета и Д-р Владимир Ђоровић, професор Университета (чланови Управе).

У главном, друштвени рад састоји се у држању стручних седница и уређивању *Гласника Географског Друштва*.

У току 1923 г. одржано је девет оваквих састанака, и на њима је говорено о разним питањима. У јануару је држао предавање Г. Бори воје Дробњаковић („Постанак насеља и порекло становништва у Јасеници“), у марту: Г. Љуба Павловић („Стари Шабац“), у априлу: Г. Стојан Бошковић („Геодетски и картографски радови у Србији“) и Г. Радоје Ускоковић („Исељени Никшићи“), у мају: Г. Д-р Душан Поповић („Проучавање југословенско-маџарских односа“), и Г. Сима Милојевић („Морфологија лесковачке котлине“), у јуну: Г. Рад. Фрањетић („Хидрографија Драве“), у новембру: Г. Д-р Синдик („Антропогеографска испитивања Дубровника и околине“) и у децембру: Г. Д-р Петар Јовановић („Антропогеографија сокобањске котлине“).

Поред ових стручних седница, Географско Друштво издаје свој орган, *Гласник Географског Друштва*. У њему се публикују расправе из Географије и сродних наука о јужнословенским земљама и Балканском Полуострву, као и расправе о другим областима, у колико су од општег значаја, затим оригинална грађа и проматрања од географског интереса, реферати о важним научним делима и научним експедицијама, реферати и библиографија из Географије и сродних наука о јужнословенским земљама, итд.

До сада је изашло шест књига са осам свезака, и то: три књиге (четири свеске) пре рата, за периоду од 1912—1914 и три књиге (четири свеске) од 1920—1923. Уредници прве четири свеске били су: Г. Г. Д-р Јован Цвијић и Д-р Павле Вујевић, а уредници 5. и 6. свеске Г. Г. Д-р Павле Вујевић и Д-р Бори воје Ж. Милојевић. У 1923 години изашла је шеста књига (7. и 8. свеска) за 1922 и 1923 г. под уредништвом Г. Г. Јована Цвијића, Д-р Павла Вујевића и Д-р Бори воја Ж. Милојевића.

Гласником је Географско Друштво стекло уважења не само у нашој земљи већ и на страни. Уређен тако да се може упоређивати са најбољим страним сличним часописима, *Гласник Г. Друштва* служи на част не само Друштву већ и целој земљи. *Гласник* обилује научним чланцима и прилозима. У њему су заступљени не само наши већ и страни стручњаци. Ево прегледа последње књиге (7. и 8. свеске) *Гласника*: E. de Martonne (професора Сорбоне, Париз): „Le relief des monts metallifères du Banat roumain“; J. Цвијић: „О снежаничкој и ледничкој ерозији“; Fritz Kerner v. Marilaun: „Uber die morphologischen und hydrographischen

Verhältnisse in Mittel-Dalmatien“; Н. Кошанин: „О вегетацији руговско-метохијских планина“; Ј. Цвијић: „Абразиона серија јадранске обале и епирогенетски покрети“. Затим, у другом и трећем делу (Антропо-географија, Етнографија и Геоморфологија) заступљени су са расправама и чланцима Г.Г. Д-р А. Ивић, Рад. Грујић, Влад. Скарић, Д. Лапчевић, Д-р Р. Јеремић, Љуба Стојановић, Р. Ускоковић, Д-р Јован Ердељановић, Свет. Томић, Вагон Francis Nopsca, Ferdo Lupša, Виктор Дворски и Д-р Боривоје Ж. Милојевић. У „Прегледу географске литературе“, на три штампана табака, приказани су радови страних и наших радника из Геоморфологије, Опште Географије, Климатологије, Антропогеографије и Етнологије. Затим долазе „Белешке“ и „Некролози“.

Кад се упореде предратне са овим поратним свескама *Гласника*, види се велики напредак: велики број стручњака на њему сарађује и материала је у изобиљу. Поратне свеске *Гласника* одскачу од сличних публикација не само садржином, већ и форматом, техничком опремом, као и изванредно лепо урађеним прилозима (фотографијама, картама, скицама). Последња књига *Гласника* (7. и 8. свеска за 1922 и 1923 г.) формата је велике осмине, на финој сатинираној хартији, и има 24 штампана табака, 2 карте, 24 фотографије и 78 скица. За овакав успех Друштво има да благодари, осим уредницима и сарадницима, и Министарству Просвете, које Друштву даје годишњу субвенцију од 5000 динара и бесплатно штампа *Гласник* у Државној Штампарији.

Географско Друштво је у вези са готово свима сличним установама у земљи и на страни. Приложени преглед показује какве везе има Географско Друштво, и у замену за *Гласник* прима ове публикације: *Лешојис Маџице Српске*; *Гласник Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини*; *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*; *Glasnik Hrvatskoga Prirodoslovnoga Društva*; *Carniola*, извешта Музејског Друштва за Кранјско и *Glasnik Muzejskega Društva za Slovenijo*; *Časopis za zgodovino in narodopisje*; *Сѹсаніе на Бѣларскаѣа Академія на наукаѣѣ*; *Przegląd Geograficzny*; *Sbornik České společnosti zemevedne*; *Mitteilungen des sächsisch-thüringischen Vereins für Erdkunde zu Halle a. S.*; *Jahresbericht des Frankfurter Vereins für Geographie und Statistik*; *Mitteilungen der Geographischen Gesellschaft in München*; *Mitteilungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Leipzig*; *Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin*; *Jahresbericht der Geographischen Gesellschaft von Bern*; *Le Globe*, organe de la Société de Géographie de Genève; *Bulletin de la Société de Géographie de Lille*; *Bulletin de la Société de Géographie d'Alger et de l'Afrique du Nord*; *La Géographie*; *Bolletino della Reale Società Geographica*; *The Geographical Journal*; *The Geographical Teacher*; *The Journal of the Manchester Geographical Society*; *The Scottish Geographical Magazine*; *The Geographical Review*; *The National Geographic Magazine*; *Bulletin*

of the U. S. Department of Agriculture; Monthly Weather Review (U. S. Department of Agriculture); Proceethe Royal Society of Victoria.

Географско Друштво има велики број чланова: добротвора, почасних, дописних и редовних. До 1923 г. имало је 14 добротвора; у 1923 г. уписао се за добротвора Г. Ђорђе Вајферт са улогом од 5000 динара. Почасних чланова има 16, а дописних 20. Почасни и дописни чланови су истакнути научни радници са стране.

Напредак Географског Друштва нарочито се да осетити када се упореди број редовних чланова првих година по оснивању Друштва са данашњим бројем чланова. Док је у 1910 г. било 73, у 1911 г. 75, у 1912 г. 61, у 1913 г. 60, а у 1914 г. 23 члана, после рата број чланова рапидно расте, и њих је било у 1920 г. 208, у 1921 г. 226, а у 1922 и 1923 г. 348. Међу члановима је највећи број просветних радника: професора Университета, средњих и стручних школа, затим учитеља и студената филозофије. Одмах после просветних радника, што је нарочито вредно пажње, долазе официри. Затим су друштвени чланови разне школе, друштва и установе, даље адвокати, инжењери, свештеници, лекари, апотекари, индустриалци, трговци и поседници. Занимљиво је изнети и број чланова по местима: највише је чланова из Београда, затим по реду долазе: Земун, Скопље, Љубљана, Загреб, Алексинац, Ниш, Крагујевац, Нови Сад, Сарајево, Сомбор, Ужице. А има их, у већем или мањем броју, још из педесет места из свих крајева наше Краљевине.

Географско Друштво, да би омогућило долазак на седнице и члановима са стране, издејствовало је повластице код Г.Г. Министра Просвете и Министра Саобраћаја.

Г. Министар Просвете, одлуком од 10 новембра 1921 г. СПБр. 19420, одобрио је да наставници средњих и стручних школа из целе наше државе који су чланови Географског Друштва, могу за друштвене седнице са стручним предавањима које се држе у Београду, одсуствовати три дана.

Г. Министар Саобраћаја, решењем од 10 новембра 1921 г. МСБр. 37793, одобрио је повластицу за вожњу у пола цене повољне класе на свима државним железницама члановима Географског Друштва кад путују у Београд на друштвене седнице. Чланови Г. Д. куповаће на полазној станици целу карту, која ће им важити и за повратак, ако покажу друштвену признаницу о плаћеном чланском улогу за ту годину и оверу друштвене управе да су седници присуствовали; признанице ће им служити у место легитимације.

БОР. М. ДРОБЊАКОВИЋ

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Јован Ђ. Јовановић, професор: *Методика рачунске наставе у народној школи*. Друго, знатно прерађено и проширено издање.

Почетком овога века нагло се почиње развијати тежња у измени наставе Геометрије у смислу ослобођавања од дедуктивне Евклидове Геометрије. У исто време појављује се међународни покрет да се у настави свих грана Математике изврше потребне измене у смислу довођења у склад са стварношћу. Овај покрет је имао мање утицаја на рачунску наставу, јер је ова већ раније ушла у свој природни ток. Ко је пратио овај покрет и све што је раније рађено у питању рачунске наставе, лако ће увидети да је Г. Јовановић био у току ових идеја и да је учинио све да студентима и наставницима лепо и јасно изложи резултате готово до последњих дана. Десиле су се неке омање омашке, али то није умањило вредност овој доброј и марљиво израђеној књизи.

При прегледу ове књиге пада у очи да је у њој у краћим и врло јасним потезима изложено све што је потребно да се зна из радова у страниој књижевности (поглавито немачкој), а затим и оно што је рађено и код нас. На понеким местима Г. Јовановић је изнео и своје мишљење, или се определио за неко мишљење које је још предмет дискусије или је мишљење мањине. Што се тиче овога, може бити да би за ову већ добру књигу било још погодније да је редом појединачно све излагано као да је свако мишљење главно, а на послетку изнети гледиште самога писца. Примера ради може се поменути питање стварних области задатака или распоред рачунске наставе по десетичним групама у проширеној настави, итд.

Отишло би се далеко кад би се по реду претресале све партије, јер би често требало све ставове преписивати да би се боље истакле лепе појединости. У исто време учинила би се неправда, или би се покварио онај леп утисак, ако би се приказивањем изнело баш ово а не оно друго.

Поред све добре воље да очувамо изнесено гледиште, ипак морамо нарочито истаћи одељке у којима се говори о вредности и задатку рачунске наставе и о избору рачунског градива. Заиста, ово нису нове ствари, али је то тако сређено и у кратким изводима изнесено, да се при читању човек осећа чисто незадовољан што се то тако брзо свршава.

После свега нека ми се не замери што ћу бити слободан да обратим пажњу на неке појединости које су често дошле услед омашке.

При говору о бројним системима, на стр. 2 до 3, могло би се што поменути о практичности метарских мера због своје основе десет,

и забележити да од културних народа још Енглези употребљавају и мере чија основа није десет. Овде би се могло напоменути зашто мере круга и времена нису преобраћене на основу десет.

Наша терминологија Математике није била тако срећна да има свога Панчића, који би је уредио и утврдио. И данас се наставници много муче око појединих израза и термина, који су често рђав превод рускога или немачкога језика. Та невоља се уочава у свима нашим уџбеницима, па и Г. Јовановић то осећа и труди се да некако нађе погодне изразе, али они често нису довољно оправдани, јер имамо већ боље. Тако нпр. овде се помињу голи, чисти, округли и мешовити бројеви, итд.; ти изрази се, међутим, не могу задржати. (Мешовити број има друго значење.)

Налазе се ставови који се не смеју употребљавати; на пр.

$$3 \times 16 = 3 \times 10 = 30, \quad 3 \times 6 = 18, \quad 30 + 18 = 48$$

(стр. 67 и слично на неколико места), где се први знак једнакости мора изоставити, а најбоље ће бити да се са неколико речи замени.

За ставове на стр. 135

$$7 = 1 \times 6 (+ 1) \quad 7 = 1 \times 5 (+ 2) \quad 7 = 1 \times 4 (+ 3)$$

$$6 \text{ у } 7 = 1 (+ 1) \quad 5 \text{ у } 7 = 1 (+ 2) \quad 4 \text{ у } 7 = 1 (+ 3)$$

најбоље је рећи да су штампарске погрешке.

На стр. 150 говор је о десетним разломцима и о томе да се методичари не слажу у обради овога питања. Ту је незгодно ово изражено: „Једни схватају десетне разломке као десетне „бројеве“ ...“

У ставу на стр. 141: „Број се множи са 10, 100 или 1000, кад му се додаду 1, 2 или 3 нуле“, требало је рећи „допишу“ место „додаду“.

При упознавању бројева од 20 до 100 (стр. 65) и од 100 до 1000 (стр. 69), лепо је извођење са банкнотама, али то ипак није тако погодно. Г. Јовановић је противан мишљењу старијих методичара, који се при томе држе дрваца. У дискусију овога питања нема потребе улазити, јер су то раније многи довољно расправљали, у време кад се у њиховој средини употребљавале разне врсте банкнота. Овде се има напоменути да употреба дрваца у основној школи има везе са рачунском наставом у средњој школи. У посебној и општој Аритметици за средње школе полазна тачка је *бројна линија*, која није ништа друго до слика једнога штапића који је начињен настављањем дрваца. Рад са бројном линијом не сме се пренебрегнути, а не може се ни банкнотама заменити.

С погледом на неподесне Мочникове уџбенике, било је унесено *скраћено* множење и дељење у програм за нижу гимназију. Пошто овоме има замерке за нижу гимназију, тим пре нема му места у V разреду основне школе (стр. 73).

Код рачунске радње дељења треба разликовати *право дељење* и *дељење као мерење*. (У нас је уобичајено рећи дељење као мерење, а

не дељење као садржавање.) Заиста, неравномерно су подељена мишљења које је дељење деци теже за схватање (стр. 123). Г. Јовановић нагиње мишљењу да је теже право дељење. Г. Јовановић при узимању задатака за дељење врло лепо полази од примера за множење, али ни на једном примеру из задатка за множење није извео и задатак правог дељења и задатак дељења као мерења, што наставник на часу треба да учини. Примери за оба дељења могли би се узимати на пригодним местима, а на стр. 145 пошло би се од задатка за множење са стр. 144 и том приликом ово детаљно расветлило.

Ову напомену изазива још и став са стр. 137, који гласи: „Колико је недеља у 91 дан? Онолико недеља колико износи *седмина* (седми део) од 91, или колико се пута 7 садржи у 91, јер 1 недеља има 7 дана.“

Ово је задатак из *дељења као мерења*, где и дељеник (91 дан) и делитељ (7 дана) имају исто име, а количник 13 је неименован број. По природи задатка има се рећи да у 91 дан има 13 недеља.

Не може се рећи да у 91 дан има онолико недеља колико износи *седмина* (седми део) од 91. Тражити седмину или седми део значи вршити *право дељење*, где може бити именован број *само* дељеник, а према томе ће и количник имати исто име. — А ако би се узело да у овоме задатку 91 буде неименован број, па се тражи његова седмина или седми део итд., онда би се скренуло с правога пута.

Задатак из друштвеног рачуна на стр. 139 требало би заменити другим у смислу раније изнесених погодаба.

У обрасцу предавања на стр. 157 налази се став: „*Извођене дефиниције* сабирања и одузимања оставља се за доцније. (Најбоље код појимања писменог сабирања и одузимања у II разреду).“

Ово је једно питање из области нових тежњи у настави Математике. Ово је питање и раније додиривано и о њему дискутовано, али је остало и даље спорно. Може се рећи да се сада већ скида са дневног реда у рачунској настави за основну школу, јер преовлађује мишљење да је то сувишно и за нижу средњу школу. Неће бити на одмет изнети шта је познати научник Анри Поенкаре о овоме делу Аритметике рекао: ¹⁾

Код целог броја нема се шта дефинисати; у замену дефинишу се обично рачунске радње с целим бројевима; ја мислим да ученици науче ове дефиниције напамет, не придајући им никаква смисла. То има два разлога: прво, оне им се задају сувише рано, кад њихов дух још не осећа потребу за то; затим, те дефиниције нису задовољавајуће с логичке тачке гледишта. За сабирање не може да се нађе добра де-

¹⁾ *Гласник Професорскога Друштва*, књ. III, мај 1923, св. 5., стр. 205, у чланку „Математичке дефиниције и настава“. Написао Анри Поенкаре. Превео с француског Д. Јевтић, професор.

финиција просто зато што се треба заустављати, и што не може да се све дефинише; сабирање се не може дефинисати само тиме што ће се рећи да се оно састоји у додавању. Све што се може учинити јесте поћи од извесног броја конкретних примера и рећи: радња коју смо завршили зове се сабирање.

Код одузимања ствар је друкчија; оно се може логички дефинисати као радња обрнута сабирању: али треба ли тиме почети? И ту треба почети примерима. Показати на тим примерима реципрочност обе радње; дефиниција ће тако бити припремљена и оправдана.

Исто то важи и за множење; узеће се какав нарочити проблем; показаће се да се он може решити сабирањем више једнаких бројева међу собом; показаће се затим да се до резултата долази брже множењем, радњом коју ученици већ знају из искуства, и логичка дефиниција произићи ће одатле сасвим природно.

Дељење ће се дефинисати као радња обрнута множењу; али ће се почети примером позајмљеним од добро познатог појма деобе, и показаће се на томе примеру како се множењем добија дељеник.

*

После свега до сада изнесенога треба нарочито нагласити да је Г. Јовановић овом својом књигом попунио једну осетну празнину у нашој литератури. Ова књига се израдом тако сама препоручује да је све школе, учитељи и наставници математике треба да набаве.

ИЛ. Н. ЂУКАНОВИЋ

Б Е Л Е Ш К Е

Председник Америчке Републике о класицизму. — Калвин Колиц, у време кад је био потпредседник Здружених Држава, изразио је, у једном говору који је држао лани пред американском Лигом за класичне студије, у Филаделфији, своју веру у мисао, у цивилизацију античког доба.

„Ми смо сада — рекао је он — у ери науке и послова, и нема никаквога разлога да се на то тужимо. Али материална снага не треба да превагне; правило живота није корист, већ правда. Васпитање је, пре свега, средство да се негује идеал; његова прва дужност је да образује карактер. Најхитнија потреба садашњости није да реши наше економске проблеме, већ да нађе подстреке да оствари виши живот с гледишта индивидуалног, националног и хуманог. Идеализам је крајња реалност живота; а оно што ми имамо идеализма, ми за њ дугујемо нашим класичним традицијама.“

Учиштели и Университет. — Претичући федерално законодавство, Саксонска је реформисала 1923 образовање учитеља према обећањима Вајмарског Устава од 1919.

Прво образовање се врши у заводу средњошколске наставе, с девет година учења (гимназија, Oberrealschule или Deutsche Oberschule).

Као што је нашим читаоцима већ познато, од 1922, учитељске школе су укинуте или преображене у гимназије.

Професионална припрема врши се на Универзитету, три године. Она се састоји из два дела: теоријских студија на редовним предавањима лајпцишког Университета и дрезданског Вишег института, и практичних студија у два педагошка института који ће бити основани поред оба завода више наставе.

Реформа је примењена од Ускрса 1923; први педагошки институт основан је у Дрезди маја месеца те године.

Четврти међународни конгрес за породично васпитање. — Четврти међународни конгрес за породично васпитање одржаће се у Мадриду, у току пролећа 1924, и биће подељен у девет секција: I. Проучавање детињства. — II. Породично васпитање. Општа питања. — III. Питања која се тичу васпитања детињства пре школског доба. — IV. Исто за време школског доба. — V. Питања која се тичу васпитања детињства и младости после школског доба. — VI. Анормална и заостала деца. — VII. Породично васпитање у установама за заштиту детињства. — VIII. Одбрана интереса породице. — IX. Ширење знања и метода. Библиографија и документација.

Појединачни извештаји могу бити написани на француском, фламанском, енглеском, италијанском, шпанском или немачком; сваки извештај треба да буде пропраћен кратким резимеом од највише двадесет реди на француском. Дискусије и општи извештаји биће на француском или преведени на француски.

За детаљна обавештења може се обратити и на наше Уредништво.

Декларација детињих права. — Општи савет интернационалног савеза за помоћ деци усвојио је недавно ову декларацију:

Овом Декларацијом Детињих Права, названом Женевском Декларацијом, људи и жене свих нација, признајући да човечанство треба да да детету што има најбоље, потврђују своје дужности, ван свих обзира на расу, народност и веру:

I. Детету треба дати могућности да може нормално да се развија материално и духовно.

II. Дете које је гладно треба нахранити; болесно дете треба неговати; заостало дете треба обадрити; дете које је скренуло с правог пута треба вратити на прави пут; сироче и напуштено дете прихватити и помоћи.

III. Дете треба да добије помоћ у време невоље.

IV. Детету треба дати могућности да зарађује свој хлеб, и треба га штитити противу сваке експлоатације.

V. Дете треба васпитати у осећању да његове најбоље особине треба да буду стављене у службу његове браће.

Лице доброће. — Неоспорно је да се у послератном менталитету — код нас као и у свима другим земљама — могу констатовати немарност и несавесност које нас бацају у озбиљну бригу за будућност. Како боље да се боримо противу те тенденције, и у исто време да уведемо у живот тако тешку наставу морала, него полазећи од саме основе проблема и утичући на савитљив дух и још осетљиво срце детиње?

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Такав је циљ који су себи поставиле у Француској „Лиге доброте“.

Еластичнија у неку руку но бој-скутске организације и други англо-саксонски специјалитети који махом представљају материјално и морално „региментисање“, и боље прилагођена француском животу и менталитету, „Лига доброте“ тражи једино од својих приврженика да учине бар по једно добро дело свакога дана и, генералније, да управљају своју активност ка добру.

Дете које је постало члан Лиге писаће на листу хартије крајем свакога дана резултат, ма какав био, свог напора ка алтруизму или личном одрицању, и то служи као преживљена илустрација предавања из морала или учитељевих савета. Има школа где нарочита кутија коју је поставио учитељ прибира већ свакога дана те билтене који, и ако су анонимни, представљају ипак праве билтене моралне победе и навикавају мало по мало дете на доброту.

Читање у разреду најзначајнијих од ових докумената показује ванредне црте деликатности, као што једино детиња душа уме да их нађе.

Та организација нема никакву политичку или религиозну тенденцију; не припадајући никаквој догми, она се савршено прилагођава свима срединама, свима атмосферама. Међутим, њен најповољнији терен је школа, захваљујући детињском такмичењу и учитељској речи.

Овакве лиге, кад би се основале и размножиле свуда по свету, давале би права човеку да се нада, за будућност, у мир на свету.

Прослава годишњице примирја у Француској. — Француски Министар Просвете упутио је, 1 новембра прошле године, следећи циркулар ректорима и инспекторима Академија:

„Да би се прославила пета годишњица примирја, ја желим да, идућега 10 новембра, професори, учитељи и учитељице одрже кратку лекцију у свима јавним заводима средње и основне наставе.

„Требаће, пре свега, подсетити ученике да треба да се сећају. За време четири године, Француска, делом окупирана и упропашћена, умела је, при свем том, да оживи својим примером и својим генијем напој слободних народа који су дошли један за другим да се боре поред ње за најправеднију ствар. Нико неће моћи заборавити толико жртава, патњи и славе; многобројне жалости биле су свирепа награда нашег ослобођења и за увек су овековечене под Победним Славолуком побожним одавањем почаста гомилā Непознатом Војнику.

„Дужност успомене налаже дужност акције. Да би били верни онима који су пали, сви млади Французи имаће мисију да сачувају, да бране и да ојачају мир основан на правичности. Нација увређена, гњечена, најзад ослобођена од самртне опасности, Француска треба да допринесе да поносито оствари владу правде коју има право да тражи за саму себе. Она жели извршење поправљачких уговора, јемства своје егзистенције и принципа нове равнотеже света.

„Ради одржања те равнотеже, подржавана својом ватреном и традиционалном жељом за бољим човечанством, наша земља је играла активну улогу у конституисању Друштва Народа. Наставници ће, дакле, показати да је ово велико Удружење, у коме је окупљена већина цивилизованих држава да би решиле проблеме који се подједнако тичу свих народа, већ спречило опасне сукобе, допринело подизању једне земље угрожене бедом, Аустрије; да оно, једном речју, помаже развићу многобројних установа људске солидарности.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„У свима радовима Друштва Народа, Француска је дала осетити свој незаинтересовани утицај и осигурала је себи у Женеви место у првоме реду. Отуда је, указивањем части којим ми можемо бити горди, један од наших најгледнијих земљака, Г. Анри Бергсон, био изабран за председника Међународне комисије за интелектуалну сарадњу.

„Тако, пошто је осигурала вођење рата, који је био наметнут гнусним империализмом, Француска, која на овај дан годишњице треба да се сећа и прибере, може тврдити свакога дана више да остаје верна својој великој републиканској традицији: у оквиру и љубави спрам отаџбине, у пркос највећих тешкоћа, она доприноси морално напретку и пацификацији света.“

Цене школских пансиона у Енглеској. — Велики енглески аристократски пансиони, гласовите Public Schools, знатно су увећали своје цене. Ево, за два најславнија међу њима, скорашња увећања (у ливрама стерлинга):

	1914	1919	1923
Етон	145·10	166·10	209
Харов	150	165	195

Цена пансиона у Етону износи, дакле, по данашњем курсу, близу 100.000 наших динара годишње.

Пошћуна гимназија у Немачкој. — До 1900, класична гимназија једина је давала у Немачкој приступ на Универзитет. Сваки будући студент требао је да се подвргне њеном једнообразном програму до своје осамнаесте или деветнаесте године. Од тог времена, отворене су „Реална гимназија“, „Виша реалка“ и, ту скоро, „Немачка средња школа“ (deutsche Oberschule), које све дају иста права као и гимназија.

Али, у почетку, та три завода била су потпуно одвојена и образовала су сваки затворен систем од шестог разреда до првог вишег разреда. Специјализација се наметала ученику од његове десете године, и прелазак из једног завода у други у току студија био је практично немогућ.

Средњошколски „реформисани“ тип (Reformsystem) отклонио је тешкоће преране специјализације. Три ниже класе разних врста завода добиле су сличан програм и исти стран језик, најчешће француски. То је, дакле, значило повратак једнообразности, на основу диференцијације.

Остало је да се предвиди случај ученика који су се задржали у вишим разредима основне наставе, због доцног развића њихове интелигенције, или немарности родитеља, или још, — чешћи случај — због неповољног имовног стања. Требало је, дакле, направити мостове на разним спратовима средњошколске наставе да би се она учинила доступном најбољим ученицима основних школа.

Једна скорашња установа, „Лесингова гимназија“ у Берлину, је оригиналан покушај потпуне и модерне организације средњешколске наставе широко отворене на свима својим ступњима. „Лесингова гимназија“ обухвата три типа средњешколских завода: гимназију, реалку, немачку школу. Нижи степен ова три облика пружа сличне програме, и може се лако прелазити, до нижег другог разреда, с једног на други. Ученик чак може да састави распоред часова делом по својој вољи, — и то је без сумње инспирисано американским системом high

schools-a, — јер, на вишем ступњу, сваки ученик једног од три типа завода може да бира између извесног броја факултативних курсева: немачка и страна књижевност, филозофија, грађанска обука, практични јестаственички радови, уметност, музика, радови у радионици.

У секцији „гимназија“ и „реалка“, ученици могу чак бити примљени у пети и четврти разред, где почиње учење једног страног језика. „Немачка“ секција прима почетнике још једну годину дана касније, у нижи трећи разред, где почиње учење страног језика (енглески).

Карактеристике овог потпуног средњешколског завода су, дакле, следеће: јединство у почетку; поступна диференциација до индивидуализације у вишим разредима; примање почетника на разним ступњима у ниже разреде. На тај начин је остварена у престоници она демократска Aufbauschule, која се у овом тренутку с муком остварује у малим сеоским центрима.

БИБЛИОГРАФИЈА

Књиге послане Уредништву:

Милан Шевић, *Образовање и просвећивање*, II, Друго издање. (Педагогијска књижница, уређује Милан Шевић, свеска VII.) — Београд, издање књижарнице Рајковића и Ђуковића, 1923. С. 47, цена 6 д.

Рад. Врховац, *Из школске и друштвене педагогије*, II. (Педагогијска књижница, уређује Милан Шевић, свеска XX, XXI, XXII.) — Београд, издање књижарнице Рајковића и Ђуковића, 1923. С. 95, цена 10 д.

Филозофски, педагошки и социолошки појмовивизам, одговор на критику Д-ра Паје Радосављевића, професора Њујоршког Универзитета. Написао М. Миловановић. — Београд, 1923. С. 16.

Лаза Костић, *Анџологија*. Уредио и предговор написао Д-р Светислав Стефановић. (Наши пјесници, VI.) — Загреб, издање Народне Књижнице, 1923. С. 168, цена ?

С избегличких сјаза, од А. Станојевића, инспектора Министарства Просвете. Са сликама и картом југоисточне Француске. — Београд, издавачка књижарница Геце Кона, 1924. С. 183, цена ?

Спољно обавештење омладине. Прилози сексуалној педагогији. Написао Петар М. Илић, професор. Друго, допуњено издање. (Педагогијска књижница, уређује Милан Шевић, свеска VI.) — Београд, издање књижарнице Рајковића и Ђуковића, 1923. С. 54, цена ?

Геолошки анали Балканскога Полуострва. Уређивачки одбор: Ј. М. Жујовић, С. Урошевић, С. Радвановић. Уредник, В. К. Петковић. Књига седма, део други. — Београд, Државна Штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, 1923. С. 131, цена ?

Уредник,
СВETИСЛАВ ПЕТРОВИЋ
Душанова улица бр. 5, Београд.

Државна Штампарија
Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца,
Београд.

